

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra pastorální a spirituální teologie

Teologické nauky

Lubomír Tichý

Alžběta od Trojice – průvodkyně na cestě k Bohu

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Marta Lucie Cincialová, Th.D.

OLOMOUC 2014

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně, za použití pramenů a literatury uvedených v seznamu bibliografie.

V Olomouci dne 14. dubna 2014

.....

Podpis

Děkuji tímto vedoucí práce, Mgr. M. L. Cincialové, Th.D., za vedení, všestrannou pomoc, podporu a cenné rady. Také děkuji své manželce Janě a všem čtyřem dětem, kteří mi v naší rodině, ne bez obětí, vytvořili prostor, bez něhož by práce nebyla možná. V neposlední řadě děkuji sestře Veronice z Komunity Blahoslavenství, která mě přivedla k tématu této práce a pomohla cennými radami.

Obsah

Úvod.....	6
1. Alžběta od Trojice – znovu zpřítomněné mystérium Tří.....	9
1.1 Alžběta v cíli své cesty – ztracená v lůně Tří.....	9
1.2 Alžběta na cestě k cíli.....	13
1.2.1 „Bůh si nás v něm vyvolil před stvořením světa...“.....	14
1.2.2 Nebe je blízko.....	15
1.2.3 „Nikdy nejednat přirozeně“.....	16
1.2.4 „Dali jsme se jeden druhému na vždy“.....	18
1.2.5 Hudba, cestování, přátelství – vše mluví o Bohu.....	20
1.2.6 Rodí se povolání karmelitky.....	21
1.2.7 Být karmelitkou ve světě.....	21
1.2.8 „Žijeme ho, dýcháme ho“.....	26
2. Alžběta doprovázející.....	28
2.1 Povaha Alžbětina doprovázení.....	28
2.2 Alžběta od Trojice – navěky činná.....	32
2.3 Alžbětina písemnosti – svědectví o jejím duchovním doprovázení.....	35
2.3.1 <i>Dopisy</i>	36
2.3.2 <i>Duchovní pojednání</i>	40
2.4 Itinerář cesty do nitra Trojice.....	41
3. Vybraná témata spirituality Alžběty od Trojice.....	43
3.1 Tajemství předurčení.....	44
3.1.1 Tajemství předurčení v životě Alžběty od Trojice.....	44
3.1.2 Význam tajemství předurčení ve spiritualitě Alžběty od Trojice.....	45
3.2 Stát se mu „lidstvím navíc“.....	47
3.2.1 Kořeny pojetí „lidství navíc“ v životě Alžběty od Trojice.....	47
3.2.2 Význam pojetí „lidství navíc“ ve spiritualitě Alžběty od Trojice.....	49
3.3 Modlitba.....	54
3.3.1 Vývoj modlitebního života Alžběty od Trojice.....	54
3.3.2 Modlitba v pojetí Alžběty od Trojice.....	58
3.4 Všichni jsme povoláni ke svatosti.....	66
3.4.1 „Chci být svatou“.....	67

3.4.2 Svatost v pojetí Alžběty od Trojice.....	71
3.5 Život v lůně Tří a utrpení.....	77
3.5.1 Tajemství utrpení v životě Alžběty od Trojice.....	77
3.5.2 Význam utrpení ve spiritualitě Alžběty od Trojice.....	82
Závěr.....	87
Bibliografie.....	93
Seznam použitých zkratk.....	96

Úvod

Osobností blahoslavené Alžběty od Trojice jsem se zabýval již ve své bakalářské práci obhájené na zdejší fakultě v roce 2012.¹ Šlo o hledání trinitárních aspektů ve spiritualitě této světice, které bylo postaveno na analýze jejího spisu *Nebe ve víře*. Tázal jsem se tehdy po spojitosti trojičného dogmatu se spiritualitou Alžběty od Trojice, neboli: co činí tuto spiritualitu trinitární? Došel jsem k závěru, že trinitární podstatu spirituality Alžběty od Trojice tvoří především perichoreze.

Po tomto prvním hlubší obeznámení s tak přitažlivou osobností se mi zdálo jako užitečné provést nové čtení dostupných Alžbětiných písemností prizmatem závěru zmíněné bakalářské práce a pokusit se podat celistvější náčrt spirituality světice. Tato práce tematizuje pohled na Alžbětu od Trojice, jakožto průvodkyni na naší cestě k Bohu a s tím související předávanou spiritualitu. Hned úvodem chci upozornit, že znalost zmíněné bakalářské práce předpokládám. Proto se budu omezovat na skutečnosti, které pokládám pro svůj záměr za významné, v ostatním se odkazuji na bakalářskou práci. Týká se to životopisu světice a zejména popisu dobového kontextu, který zde nepovažuji za užitečné opakovat.

Cílem této práce je ukázat osobnost blahoslavené Alžběty od Trojice jakožto duchovní průvodkyni na cestě k Bohu a učitelku duchovního života. Budu hledat odpovědi na tyto otázky: Jak lze charakterizovat osobnost Alžběty od Trojice v nejzazším stádiu jejího lidského i duchovního zrání? Jaká byla životní cesta Alžběty od Trojice se zřetelem na postupnou genezi konstitutivních prvků její spirituality? Jakým způsobem a jakými prostředky vykonává Alžběta od Trojice roli duchovní průvodkyně na cestě k Bohu? Jaká jsou nosná témata Alžbětou předávané spirituality, jaká je jejich geneze v životě světice a jaké jsou jejich hlavní rysy.

Práce bude rozdělena do tří kapitol. První kapitola bude věnována osobnosti Alžběty od Trojice s poukazem na její přitažlivý stav svatosti, jeho genezi v jejím životě a povstávání konstitutivních prvků spirituality naší světice v jejím životním příběhu. Druhá kapitola se bude věnovat povaze duchovního doprovázení naší světice a prostředkům, které k tomu používá, zejména písemnostem. Ve třetí kapitole

¹ Srov. TICHÝ, L. *Trinitární spiritualita Alžběty od Trojice ve spisu Nebe ve víře*. (Bakalářská práce). Olomouc: Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého, 2012. 93s.

se pokusím formulovat několik témat, která by chtěla být hlubšími sondami směřovanými k podstatě obsahu Alžbětou předávané nauky, spirituality.

Hlavním metodologickým přístupem celé práce by měla být syntéza, která však pracuje zejména s výsledky vlastních analýz pramenných textů, ale i s výsledky prací jiných badatelů. Bude zde samozřejmě uplatněn i deduktivní prvek, zejména ve třetí kapitole. Prvek induktivní se pak bude uplatňovat zejména volbou témat, celkovou architekturou práce, řazením citací. Budu se snažit, abych dal větší prostor slovu samotné Alžběty od Trojice. Z tohoto důvodu, ale také proto, že v češtině většina pramenných textů není dostupná, budu citovat poněkud šířeji a v komentářích se budu snažit omezit na uchopení významů výpovědí a jejich vzájemné organické propojení. Můj přínos tedy bude zejména spočívat ve volbě vhodných textů a jejich provázanosti tak, aby co nejlépe a co nejvýstižněji podával obraz světice, její cesty a spirituality.

Osobností Alžběty od Trojice se zabývala již celá řada světových autorů,² v českém jazyce vyšlo několik překladů těchto titulů. První z těch přínosnějších je dílo karmelitky Giovanny della Croce *Alžběta od Nejsvětější trojice*.³ Další skvělou prací přeloženou do češtiny je Sicariho *Alžběta od Trojice*.⁴ Jako velmi kvalitní (avšak ne běžně dostupný) hodnotím také překlad Alžbětiniých spisů do slovenštiny, opatřený úvody, s názvem *Nebo vo viere: Duchovné spisy*.⁵ Za zmínku stojí i český překlad Alžbětiny korespondence s její sestrou, v rámci diplomové práce Alžběty Graubnerové.⁶ K těmto dvěma překladům budeme přihlížet při pořizování překladů

² Kromě dále uvedeného srovnej např. *Carmel: Revue trimestrielle de spiritualité chrétienne*, 2006, č. 122. 143s. Dále srov. REMY, J. *Ce que croyait Elisabeth de la Trinité*. Mame: 1984. 219s.

³ Srov. GIOVANNA DELLA CROCE. *Alžběta od Nejsvětější Trojice*. 1. Vydání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. 129s. Jde o seriózní syntetickou studii, která představuje život Alžběty od Trojice, charakterizuje nosné znaky její spirituality a závěrem je přiloženo několik ukávek z Alžbětina díla, poměrně kvalitně přeložených. Kniha vzbuzuje dojem dobře odvedené práce, ale nejví se mi jako uspokojivé odkrytí nejhlubší podstaty Alžbětiny spirituality – neukazuje, dle mého názoru, propojení spirituality s trojičním mystériem.

⁴ Srov. SICARI, A. M. *Alžběta od Trojice*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011. 270s. Jedná se o důkladnou práci podloženou pečlivým výběrem dostatečného množství citací k daným tématům. Tématicky je nejvíce spřízněná s oblastí mého zájmu, avšak je napsaná v poněkud apologetickém duchu, když polemizuje s našemu kontextu poněkud cizími odpůrci. Autor zde přináší mnoho objevených poznatků, ukazuje sepětí Alžbětiny spirituality s dogmatem a podniká vskutku hloubkové sondy spiritualitou naší karmelitky.

⁵ Srov. ALŽBĚTA OD NAJSVĚTĚŠEJ TROJICE. *Nebo vo viere: Duchovné spisy*, 1. vyd. Místo, nakladatelství, rok vydání neuvedeno. 143s.

⁶ Srov. GRAUBNEROVÁ, A. *Lettres d'Elisabeth Catez à sa soer (traduction et analyse stylistique)*. (Magisterská diplomová práce). Brno: Masarykova univerzita, 2007, 104s.

vlastních. Ostatní přeložené tituly jsou spíše popularizačního rázu, nemají parametry vědecké práce a nereflektují dostatečně propojení spirituality s trinitárním mystériem.⁷

Pramenem této práce bude dochované Alžbětino psané dílo, shrnuté ve sborníku Conrada de Meestera, který díla také opatřil úvodem a poznámkami, *Oeuvres complètes*.⁸ Týž autor napsal i kvalitní životopis Alžběty od Trojice, který má parametry kritického historiografického díla.⁹ Tento sice nelze nazvat pramenem, přesto mi poslouží jako zdroj citací jinak těžko dostupných dokumentů, zejména svědectví svědků o Alžbětině životě. Používat budu prameny v originálním jazyce, tedy ve francouzštině, jejichž překlady budu pořizovat vlastní. Biblické citace, které jsou v Alžbětiných textech, jsem se rozhodl překládat z francouzštiny tak, jak je Alžběta citovala, aby nedocházelo k významovým posunům. Ostatní biblické citace budou pořízeny z Českého ekumenického překladu. Co se týče ortografie, Alžběta sama si počínala velmi svobodně a nestandardně. Zásadním problémem je používání majuskulí. Alžběta je hojně používá u zájmen, která označují Boha či Ježíše, nečiní to však pravidelně. Totéž platí pro psaní majuskulí ve slovech označujících různá důležitá tajemství. V této práci se omezím na psaní majuskule pouze u těch zájmen, která se vztahují na Boha a Ježíše, ale pouze tam, kde není z textu zcela jasné, že tomu tak je.

⁷ Srov. CONRAD DE MEESTER OCD. *Tvá blízkost je mé štěstí*. 1. vydání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995. 72s. Dále srov. FERLAY, PHILIPPE. *Modlitba Blahoslavené Alžběty od Nejsvětější Trojice*. 1. vydání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994. 54s.

⁸ CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres complètes*. Paris: Les Édition du Cerf, 1991. 1112s.

⁹ Srov. CONRAD DE MEESTER, *Élisabeth de la Trinité. Biographie*. 1. vyd. Paris: Presses de la Renaissance, 2006. 742s.

1. Alžběta od Trojice – znovu zpřítomněné mystérium Tří

V této kapitole se pokusíme zachytit osobnost Alžběty od Trojice se zřetelem na charakteristické prvky její spirituality, tak jak jsou patrné na její osobnosti a na jejím životě.

Pro život a spiritualitu naší světice se nám jeví být charakteristickým pojmem „celistvost“. Jevilo se nám vhodným obrátit perspektivu a pohlédnout na život této jedinečné ženy, která zemřela v pouhých šestadvaceti letech za zdmi Karmelu, v obráceném sledu. Ježto byla v první řadě tou, která se nechala Bohem-Trojicí uskutečnit¹⁰ a zároveň nabídla Slovu své lidství, aby v něm znovu zpřítomnilo své mystérium, mystérium Tří, pokusíme se v prvním kroku Alžbětu vykreslit, na způsob ikony,¹¹ v cíli své cesty – usazenou v lůně Tří. Činíme to proto, abychom při čtení dalších stránek neztratili ze zřetele, že to, co Alžběta učí, je shodné s tím, kým v Trojici je a kým je Trojice v ní. Jednotlivé prvky spirituality a jednotlivá témata jsou pak pouhými variacemi na toto jediné téma. Alžběta je usazená v lůně Tří a toto lůno je i cílem putování těch, kteří chtějí jít v jejích šlépějích.

Ve druhém kroku se pokusíme hledět na životní cestu Alžběty od Trojice, abychom se na ní pokusili zachytit klíčové momenty, které měly zásadní vliv na utváření spirituality této světice.

1.1 Alžběta v cíli své cesty – ztracená v lůně Tří

Není snadné najít vhodnou bránu do tajemství Alžběty od Trojice. Její tajemství se vzájemně prostupuje s mystériem Tří. Jak jsem již řekli, máme za to, že Boží mystérium se lze pokusit zachytit pouze ikonicky. Naše světice na samém konci své pozemské pouti obdržela zvláštní mystickou zkušenost:

Dnes ráno jsem uslyšela na dně duše tato slova: „Toho, kdo mě miluje, bude milovat můj Otec a přijdeme k němu a učiníme si u něj příbytek,“ a v témže okamžiku jsem viděla, jak je to pravdivé. Nedokázal bych vyjádřit, jakým způsobem se mi zjevily tři božské Osoby; avšak přesto jsem je viděla, jak ve mně konají poradu lásky, a zdá se mi, že je stále vidím tímto způsobem... [...] Nemusím, ani nemohu chtít nic víc, nic

¹⁰ Srov. SICARI, A. M. *Alžběta od Trojice*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011, s. 270.

¹¹ Srov. CONRAD DE MEESTER, *Élizabeth de la Trinité. Biographie*. 1. vyd. Paris: Presses de la Renaissance, 2006, s. 719–720.

jiného než to, co přichází ze společenství s nimi, silně cítím, že jsou zde.¹²

Milost, kterou Alžběta obdržela, je milostí i pro nás,¹³ proniká k nám takřka z druhého břehu. Zanechává nám před očima Alžbětu, která je jakoby ikonou tajemství, které uvnitř, ve svém nitru, nosí – je ikonou tajemství Tří, kteří přebývají v nebi její duše.¹⁴ Takto bychom chtěli na Alžbětu nazírat i my. Nebudeme se pokoušet podat vyčerpávající a systematicky uspořádanou duchovní nauku, to již učinili jiní. Chtěli bychom spíše hledět na Alžbětu a její tajemství v celistvosti a pokusit se zachytit některé aspekty mystéria, do kterého nás Alžběta, a jejími ústy i samotný Ježíš, zve.

Pro vykreslení stavu, ve kterém se Alžběta nachází na samém konci své pozemské cesty a který už svým způsobem vyjadřuje stav blaženosti, v němž se nachází v nebi, se nám jeví vhodným text modlitby *Ó můj Bože, Trojice, které se klaním*.¹⁵ Alžběta napsala text této modlitby v čase obnovy řeholních slibů večer 21. listopadu 1904. Je vyjádřením její horoucí touhy, osobní cesty a programu závěrečných dvou let jejího života. Dovolme si ocitovat tento text poněkud netradičně. Drobnými úpravami textu dostaneme fiktivní výpověď duše o svém rozpoložení, chvalozpěv vděčnosti nad stavem „uskutečnění“ svého života, ve kterém se nachází na samém konci pozemské pouti.¹⁶ Máme za to, že by mohla říci asi toto:

Bože, Trojice, které se klaním, [kterou celou svou bytostí uctívám a které náležím], díky vaší pomoci jsem zcela zapomněla na sebe a [nadobro] jsem se usadila ve vás, nehybná a [nevyrušitelně] pokojná, jako kdyby má duše byla už na věčnosti. Můj pokoj už nic nemůže vyrušit, nic už nemůže způsobit, abych z vás vyšla [ven], ó můj Neproměnný, nýbrž každá minuta mě unáší stále dál do hlubiny vašeho mystéria.

¹² GERMAIN DE JESUS. *Souvenirs*, 191. Citováno z: SICARI, A. M. *Alžběta od Trojice*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011, s. 261. Prvním představením Alžběty od Trojice byl *Oběžník*, ve kterém bylo na Karmelu zvykem představit život zesnulé řeholnice. Protože měl velký ohlas, matka převorka se pokusila sestavit *Vzpomínky (Souvenirs)* – o něco širší přestavení naší světice, jejího života a několika jejích písemností.

¹³ Srov. SICARI, A. M. *Cit. d.*, s. 261.

¹⁴ Srov. CONRAD DE MEESTER, *Élisabeth de la Trinité. Biographie...*, s. 719–720.

¹⁵ ELISABETH DE LA TRINITÉ. O mon Dieu, Trinité que j adore. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Ovres complètes...*, s. 199–200.

¹⁶ Jde o citaci, či parafrázi? Předložený text je z drtivé většiny věrnou citací, avšak skutečnosti, o které Alžběta v originálním textu žádá, případně o nich mluví jako o jevu budoucím, zde prezentujeme jako již uskutečněné, případně obdržené. Slovesný způsob jsme proto na vybraných místech pozměnili většinou na *indikativ*. Kde se v původním textu prosilo, v našem úryvku se děkuje, nebo jen prostě konstatuje. Dovolili jsme si proto s tímto textem zacházet jako s citací s tím, že provedené změny jsme označili kurzívou. Hranaté závorky se nám jevily jako nevhodné.

Utišil jste mou duši, *učinil* jste si v ní své nebe, svůj milovaný příbytek a místo svého spočinutí.¹⁷ *Nikdy vás zde nenechávám* samotného, *jsem* zde [navždy] zcela přítomná, úplně bdělá ve víře, celá v klanění [a v uctívání], zcela vydaná vašemu stvořitelskému působení.

Ó můj milovaný Kriste, z lásky ukřižovaný, *jsem* nevěsta vašeho srdce, *zahrnuji* vás slávou, *miluji* vás... až k smrti! *Navzdory mé nemohoucnosti* jste mě „oděl ve vás samotného“, *ztotožnil* jste mou duši se všemi hnutími vaší duše, *uchvátil* jste mě, *zmocnil* jste se mě, *nahradil* jste mě sebou, *takže* můj život *už není* ničím jiným, než vyzářováním vašeho Života. [...] *Jste* ve mně jako Adorátor¹⁸, Vykupitel¹⁹ a Spasitel. Ó věčné Slovo, Slovo mého Boha, [už dlouho] *trávím* svůj život tím, že vám *naslouchám*, [a protože] jste mě *učinil* dokonale učenlivou, všechno jsem se od vás *naučila*. [Takže nyní] ve všech nocích, ve všech prázdnotách, ve všech nemohoucnostech stále *přebývám* ve vašem velikém světle; ó má Hvězdo milovaná, *oslnil a uhranul*²⁰ jste mě, *takže už nemohu* vyjít z vaší záře.

Ó Ohni stravující, Duchu lásky, „*sestoupil* jste na mě“, [...] v mé duši se *uskutečnilo* jakoby vtělení Slova: *takže* jsem se pro něj *stala* dalším lidství,²¹ ve kterém on *zpřítomňuje a činí živým*²² celé své mystérium. A vy, ó Otče, [ustavičně] se *skláníte* ke svému ubohému tvorečkovi, „*přikryl* jste ho svým stínem“ a *nevidíte* v něm nic, než jen Milovaného, ve kterém jste *našel* všechno své zalíbení“.

Ó moji Tři, moje Všechno, moje Blaženosti, Samoto nekonečná, Nesmírnosti ve které se ztrácím, *vydala* jsem se vám jako kořist. *Protože* vy jste se ve mě *ukryl*, *mohla* jsem se i já *ukryt* ve vás, a tak ve vašem světle *už nyní kontempluji* [a navěky kontemplovat budu,] propast vaší velikosti.²³

Zahledíme-li se na Alžbětu takto zcela uskutečněnou Trojicí, zanechává to v nás úžas a dojem důstojný a nepřekonatelně přitažlivý. Hle, člověk, který v sobě dovolil Bohu učinit plodným celé své mystérium, který se „nechal prostoupit vší plností Boží.“²⁴ Duše, ve které „má Mistr svobodu se vlévat, dávat se dle svojí míry.“²⁵

¹⁷ Slovo *repos* (odpočinek) bývá užíváno i pro nedělní odpočinek. Den sobotní byl „dnem odpočinutí Hospodina“ (Dt 5,14.) a svatý - ve svých listech komentuje toto „odpočinutí“, do kterého máme vejít. (Srov. Žd 3,7–4,11.) Odpočinek má zde charakter spíš „spočinutí“ v šabatu, „spočinutí“ v Hospodinu. Jeví se nám zde proto výstižnější použít slovo „spočinutí“.

¹⁸ *Adorateur* – „ctitel“, ale i „ten, kdo se klaní“, „kdo [Bohu] celým svým životem náleží“. Alžběta takto nazývá Krista na způsob christologického titulu. Překládáme proto jednoslovně.

¹⁹ *Réparateur* – „ten který činí za dost, přináší zadostiučinění“. Jeví se nám opět vhodnější přeložit jednoslovně – volíme *substantivum* „vykupitel“ i za cenu lehkého významového posunu.

²⁰ *Fasciner* – „fascinovat“, „očarovat“, „okouzlit“, „oslnit“, „uhranout“.

²¹ *Une humanité de surcroît* – překládáme většinou jako „lidství navíc“. Je možno přeložit i jako „přidané lidství“. Zde se nám jeví výstižnější přeložit jako „další lidství“.

²² *Renouveler* – „vzkřísit“, „obnovit“, „oživit“. Pán tedy své tajemství činí živě, činně přítomným.

²³ Srov. ELISABETH DE LA TRINITÉ. O mon Dieu, Trinité que j'adore. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Ovres complètes...*, s. 199–200.

²⁴ Srov. Ef 3,19.

²⁵ ELISABETH DE LA TRINITÉ. Dernière retraite. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres complètes*. Paris: Les Édition du Cerf, 1991, s. 142–188 (čl. 5, s. 156). (Dále jen DR).

V tomto záviděníhodném stavu se však Alžběta nenacházela vždycky, ale postupně do něho putovala, je výsledkem její důsledné aplikace víry. Tento stav není nějakým nadhledem bytosti, jež unikla z tohoto světa. Je to stav ženy, která se na konci života nachází zcela ponořena do nezměrného utrpení, temnot a slabosti, současně však vyzařuje pokoj, světlo a radost přicházející odjinud. Jde o stav koincidence utrpení a blaženosti, stav nebe ve víře²⁶. Alžběta k tomu krátce před smrtí říká:

„Na vlastním těle doplňuji to, co chybí utrpení Ježíše Krista pro jeho tělo, kterým je církev:“²⁷ Hle, co bylo štěstím Apoštola²⁸! Tato myšlenka mě pronásleduje a přiznám se ti, že mám hlubokou vnitřní radost, když si pomyslím, že Bůh si mě vybral k tomu, aby mě spojil s utrpením svého Krista, a cesta kalvarská, po které vystupuji každý den, se mi zdá být spíše cestou blaženou! Viděla jsi někdy takové obrázky, jak zobrazují smrt, která svou kosou všechno kosí? Dobrá, takže toto je můj stav, zdá se mi, že mě právě takto ničí... Pro přirozenost je to někdy bolestné a ujišťuji tě, kdybych zůstala u toho, necítila bych nic jiného, než svoji zbabělost v utrpení... Ale to je lidský pohled! Velmi rychle tedy otvírám oko své duše pro světlo víry, a tato víra mi říká, že to láska mně ničí a pomalu stravuje, a moje radost je nesmírná a [právě této] lásce se vydávám jako kořist.²⁹

Alžbětina blaženost, její nebe, je plodem radikální víry žité až do konce. O tom, jak zásadní pro ni byla víra, hovoří v jednom ze svých dopisů:

... když ho [míní se Mistr] neviděly naše oči, setkali jsme se alespoň ve víře. Víra je tak dobrá, je to nebe v temnotách, ale jednoho dne závoj spadne a my budeme kontemplovat toho, kterého milujeme.³⁰

Právě ona přímota a důslednost víry, kterou uchopila bohatství mystéria Tří a ve které žije svoje štěstí už na zemi, uprostřed trápení a temnot, z ní pramenící naděje, která jí dává účast na božském životě, dává jí vlastnit Boha³¹ a být jím vlastněna už v tomto životě a konečně láska, poslední plod víry, jemuž se zcela vydává, tato radikalita je nesmírně oslovující a prorocká pro naše dny. Ve víře totiž,

²⁶ Srov. název jejího spisu: ELISABETH DE LA TRINITÉ. *Le Ciel dans la foi*. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Ouvres complètes...*, s. 99–127. (Dále jen CF).

²⁷ ELISABETH DE LA TRINITÉ. *La grandeur de notre vocation*. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Ouvres complètes...*, s. 129–139 (čl. 7, 136–137). (Dále jen GV). Citace Kol 1,24.

²⁸ Majuskulí Alžběta signalizuje výsadní postavení apoštola Pavla v jejím životě.

²⁹ GV 7, s. 136–137.

³⁰ ELISABETH DE LA TRINITÉ. *Lettres du Carmel*. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Ouvres complètes...*, s. 341–795 (Lettre 162, s. 474). (Dále jen L).

³¹ Srov. CF 14, s. 106.

se nám všem nabízí stejné uskutečnění našeho života, stejné štěstí, stejná věčnost, jako této úchvatné osobnosti křesťanské spirituality.³²

V této části jsme se tedy pokusili upřít pohled na Alžbětu od Trojice, jako na ikonu již uskutečněného mystéria Tří. Chtěla být jakoby prvním akordem, či předznamenáním, prvním motivem, který budeme dále pouze rozvíjet. V následujícím kroku zaměříme pozornost na životní běh naší světice.

1.2 Alžběta na cestě k cíli

V předchozí části jsme na Alžbětu od Trojice hleděli jako na celek, jako na již uskutečněnou v lůně Tří. Jak jsme již výše konstatovali, do takového stavu musela Alžběta postupně dorůst. Udělejme tedy kratičký „přelet“ nad její životní poutí. Nechceme zde představovat Alžbětin život, předpokládáme znalost naší bakalářské práce,³³ jak jsme již v *Úvodu* předeslali. Budeme se nad životem světice „pohybovat“ poněkud svobodněji, se zřetelem na náš zájem. Pokusíme se jen vyjmout důležité mezníky duchovní cesty, kterou Alžběta urazila.

Na Alžbětině životní cestě je patrná jakási osa tvořená několika hlavními uzlovými body. Prvním bodem je dramatická událost Alžbětina narození a křtu. Další událostí je první svatá zpověď, po ní pak začíná Alžběta pociťovat volání k zasvěcenému životu. Následuje první svaté přijímání, zasvěcení do tajemství jména Elisabeth. Pak přichází soukromý slib panenství ve čtrnácti letech, následně zrod povolání karmelitky, žití dlouhého odkladu jeho uskutečnění a vytoužený vstup na Karmel. Dále zde máme událost odkrytí přebývání Třech v její duši, profese, úkon obětování se Trojici – modlitba *Můj Bože, Trojice, které se klaním*.³⁴ V posledních letech utrpení Alžběta objevuje své povolání být „chválou slávy“.

Na této cestě Alžběta jakoby postupně střídá příbytky – místa, kde přebývá: tajemství jména Elisabeth – duše – Karmel – cela – nebe – Trojice – utrpení.³⁵ Spíše se však měnily pouze formy jediného Alžbětina příbytku, kterou vždy byla a je Trojice.

³² Srov. SICARI A. M. *Cit. d.*, s. 270.

³³ Srov. TICHÝ, L. *Cit. d.*, kap. 1.1, s. 9–19.

³⁴ ELISABETH DE LA TRINITÉ. O mon Dieu, Trinité que j adore. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres complètes...*, s. 199–200.

³⁵ Srov. SICARI A. M. *Cit. d.*, s. 225 .

Podnikněme tedy nyní onen krátký přelet nad životní cestou Alžběty od Trojice a všimněme si důležitých okamžiků v jejím životě, které pomáhaly formovat její spiritualitu.

1.2.1 „Bůh si nás v něm vyvolil před stvořením světa...“³⁶

Již samotný Alžbětín příchod na tento svět měl na její vnímání Boha, a následně na spiritualitu, velký vliv. Když onu neděli 18. července 1880 uprostřed vojenského tábora přišla za dramatických okolností na svět, neměla mít mnoho šancí na přežití. Protože se ztrácí tlukot jejího srdce, jak shledávají lékaři, je za ni sloužena mše. Na jejím konci, právě když se čte poslední evangelium,³⁷ Evangelium podle Jana, toho Jana, jenž byl Alžbětě později tak drahý, se Alžběta narodí. Navzdory předpokladům se narodí jako zdravé a velmi živé dítě. Lékaři konstatovali, že dítě bude potřebovat hodně síly, aby přežilo a ono jí mělo. Náhodou, totiž lidsky viděno, mělo děvčátko velikost několikátýdenního dítěte, bylo dostatečně silné. Od začátku se tedy Alžběta projevila jako velická bojovnice, vybavená neobyčejnou životní silou, ale také jako dítě milosti; jako dítě, které si Bůh předem vyhlédl a měl s ní své plány – takový dojem v nás tyto události zanechávají, i Alžběta to takto po celý svůj život chápe.

Kromě okolností, které jsme zmínili, je zde ještě mnoho dalších detailů, kterým Alžběta během celého života přikládala veliký význam. Narodila se v neděli, den, který je připomínkou velikonočního tajemství, Alžbětě tak vzácného. Křest pak se udál ve svátek kontemplativní duše Marie Magdalské, osoby jí velmi spřízněné.

Matčín těžký porod jakoby předznamenával ještě jiný její porod, výchovu tak problematického dítěte, obětování milované dcery, když si ji Bůh povolává na Karmel a konečně poslední oběť, tu nejtěžší, když jí ve velkém utrpení nemoci postupně schází před očima a na konec umírá v pouhých šestadvaceti letech.

Dále zde máme tajemství významu, sice domnělého, jména Elisabeth – dům Boží,³⁸ jak jí bylo později vyloženo. Prozřetelnost jí vybrala, jak Alžběta jistě věřila,

³⁶ CF 22, s. 112. Citace Ef 1,4.

³⁷ Na konci mše se dle tehdejší liturgie četl prolog Evangelia podle Jana. (Srov. CONRAD DE MEESTER, *Élisabeth de la Trinité. Biographie...*, s. 20).

³⁸ Matka Marie de Jésus podala Alžbětě v den prvního svatého přijímání mylný výklad jména, avšak Alžběta po celý svůj život věřila, že význam jejího jména je právě tento. *Elisébah* však má ve skutečnosti několik jiných možných výkladů, např. „Bůh je přísaha“, nebo „Bůh je plnost“. (Srov. CONRAD DE MEESTER, *Élisabeth de la Trinité. Biographie...*, s. 84).

takové jméno, které vyjadřuje její povolání, nejhlubší celoživotní touhu – naplnit toto jméno a být příbytkem svým Třem.

Všechny tyto okolnosti měly velký vliv na Alžbětino chápání tajemství Božího předurčení, předpoznání a vyvolení. Okolnosti Alžbětina narození vyhlížejí jako dílo Boží prozřetelnosti, všechno se jeví ponořené do ovzduší Boží přítomnosti, jeho lásky a moci, která se však současně projevuje uprostřed utrpení. Koexistence radosti a utrpení, která je v celém Alžbětině životě velmi silně přítomná, jakoby byla předznamenána již v jejím příchodu na tento svět, v tomto prvním akordu jejího životního příběhu.

Prvních šest let Alžbětina života je opravdu krásných a bezstarostných. Je obklopena láskou a péčí rodičů a širší rodiny. Toto období v ní zanechává otisk v podobě důvěry v život, v lásku, která dává potřebnou jistotu do budoucnosti. Jde též o hlubokou zkušenost štěstí ze společenství lidí, kteří se vzájemně milují. Hluboká praktikovaná víra rodičů pomáhá již zde formovat Alžbětino vroucí srdce, toužící po absolutnu, po životě. Toto děvče se bude vždy ve všem nasazovat celou svou bytostí, prostřednost jí je cizí. Její osobnost vykazuje již v této době nezvyklou hloubku, v šesti letech udivuje návštěvníky kostela svou usebranou a vroucí modlitbou. Jestli jednou pozná, kde se ono absolutno hodné jejího srdce nachází, zajisté mu nedá nic menšího, než sebe samu a to absolutně. Již zde jsou položeny základy, které v budoucnu budou určovat způsob jejího dávání se.

1.2.2 Nebe je blízko

Nad oním obdobím plným slunce se však brzy začínají stahovat mračna. Nejdříve umírá dědeček, který s nimi bydlí v jednom domě. Brzy na to, když je Alžbětě pouhých sedm let, jí smrt bere i otce. Tatínek jí umírá v náručí, je tedy pochopitelné, že se tato událost, ono první ohlášení nebe, hluboce vtiskla do její dětské duše:

Ó otče, deset let je tomu,
co krutá smrt srazila tě!
Nechal jsi tu uplakanou vdovu,
své malé děti také.
Tvá duše opustila zemi,
místo vyhnanství a trápení,
by v Boží vrátila se lůno
v překrásné nebeské město.

To v mém dětském náručí se to stalo,
v němž tě tvé dítě něžně laskalo,
v tom náručí jsi prošel svou krátkou agonií,
poslední bitvou, v níž bojovat tě tvé dítě vidí!
A já zachytit se pokoušela v dětské náručí té
to poslední, tak dlouhé vydechnutí tvé!...
Ochránče mého dětství,
jenž stále bdíš
nad drahými svými dítkami,
ujišťuji tě, že léty ani
z paměti mé nemohou být vymazány
vzpomínky na otce, jenž byl tak milován,
jenž Ježíšem byl povolán,
tak mlád, do věčné slávy!³⁹

Ještě deset let po smrti otce, kdy Alžběta píše tuto báseň, můžeme velmi silně vnímat, jak hlubokou a nesmazatelnou stopu v jejím srdci tato událost zanechala. Můžeme se domnívat, že ono „trvalé bdění“ otce, který je již na věčnosti, má v sobě něco z obrazu nebeského Otce, který si Alžběta utváří. Obraz vždy bdícího, sklánějícího se Otce, který zakrývá své děti stínem, jak později ráda říká, má jeden z kořenů jistě i v této zkušenosti. Od těchto chvil jakoby věčnost vstoupila do pozemskosti. Alžběta ví, že v nebi je jí tatínek nablízku, stále nad ní bdí, také nebe není vzdálená instance, ale místo tak blízké; v Alžbětině budoucí spiritualitě je blízkost nebe zásadním tématem.

Pro Alžbětu je dále zřejmé, že její drahý otec je v „Božím lůně“, tedy uvnitř Boha. Žít v Bohu-Trojici je taktéž základním tématem Alžbětiny spirituality. Později také rozvíjí svou praxi, kdy se skrze modlitbu zúčastněné osoby sjednocují v Bohu, kde si jsou všichni stále nablízku, tzv. „schůzky duší“.⁴⁰ Modlitba tak pro Alžbětu dostává ještě jiný rozměr, rozměr společenství s těmi, které miluje.

1.2.3 „Nikdy nejednat přirozeně“⁴¹

Po oněch smutných událostech Alžběta denně upadá do nekontrolovatelných záchvatů vzteku. Snad i tato zkušenost, spolu s její vroucí a horkokrevnou povahou, jí dává poznat, co to je, když je celé lidství proniknuto, uchváčeno něčím nebo

³⁹ ELISABETH DE LA TRINITÉ. Poésies. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres complètes...*, s. 917–1066 (Poésie 37, s. 945–946). (Dále jen P). Snažili jsme se zůstat věrni spíše doslovnému překladu, avšak alespoň v náznavu jsme se pokusili zachovat rým.

⁴⁰ Srov. SICARI, A. M. *Cit. d.*, s. 71–72.

⁴¹ GV, čl. 8, s. 137.

někým. Domníváme se, že je zde možné spatřovat jeden z přirozených předpokladů její na perichorezi založené spirituality.⁴² Jak ještě ukážeme, jedná se možná o jeden ze základů, na kterém stojí její koncepce „lidství navíc“.⁴³

Půjde však ještě o to, čemu, nebo komu, Alžběta dá svoji přirozenost k dispozici. Žár její osobnosti se mohl ubírat jak směrem dobra, tak směrem zla, „anděl, nebo ďábel“, jak říká otec Sauvageot,⁴⁴ který Alžbětu spolu s dalšími dívkami připravoval k prvnímu svatému přijímání. Alžběta sama považovala za bod svého obrácení událost první svaté zpovědi. Ačkoliv je teprve sedmiletým děvčetem, ví už, komu by ráda dala svůj život a poznává, že život s Ježíšem znamená také milovat své bližní a že láska se snaží nezarmucovat milovaného. Alžběta tedy od události první svaté zpovědi napne všechny síly své osobnosti k nekompromisnímu boji proti svým špatným sklonům,⁴⁵ zahajuje nesmiřitelný boj se svou, jak později sama říká, „strašnou povahou“.⁴⁶ Na hodinách katechizmu slyší, že láska znamená každodenní sebedarování, které se musí projevovat malými obětmi, jež jsou pak znamením věrnosti a těmito obětmi mají být skutky lásky především vůči svým nejbližším.⁴⁷ Nezanedbatelnou pobídkou k mobilizaci všech sil k této malé „válce“ byla pro Alžbětu nepochybně i matčina pohružka: „Když se nezměníš, nepůjdeš k prvnímu svatému přijímání!“⁴⁸ Domníváme se, že nasazení a věrnost, smysl pro oběť, která se projevuje v konkrétní bliženské lásce, jakási asketická stránka její spirituality, která i přes mystický primát zaujímá v Alžbětině spiritualitě nezastupitelné místo, má jeden z kořenů právě zde. Spatřujeme zde počátek zkušenosti, která se později přelévá do Alžbětou zdůrazňované nutnosti „každodenního umírání“,⁴⁹ jehož je třeba, nutnosti boje o ono „jednat nadpřirozeně“ a „nikdy nejednat přirozeně“.⁵⁰

⁴² Srov. TICHÝ, L. *Cit. d.*, s. 88.

⁴³ Srov. např. ELISABETH DE LA TRINITÉ. O mon Dieu, Trinité que j'adore. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres complètes...*, s. 199–200.

⁴⁴ Srov. CONRAD DE MEESTER, *Élisabeth de la Trinité. Biographie...*, s. 76.

⁴⁵ Srov. *tamtéž*, s. 65.

⁴⁶ ELISABETH DE LA TRINITÉ. Journal 1899–1900. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité...*, s. 811–899 (čl. 81, s. 850). (Dále jen J).

⁴⁷ Srov. CONRAD DE MEESTER, *Élisabeth de la Trinité. Biographie...*, s. 73.

⁴⁸ *Tamtéž*, s. 73.

⁴⁹ CF 12, s. 104. Citace 1 K 15,31.

⁵⁰ GV 8, s. 137.

1.2.4 „Dali jsme se jeden druhému na vždy“⁵¹

Matka sice pohrozila zákazem prvního svatého přijímání, ale uvnitř si, stejně jako Alžběta samotná, mnoho slibuje od prvního svatého přijímání. Alžběta po něm velmi touží a očekává jej se skutečným hladem v duši. Očekává, že jí Ježíš ve svatém přijímání učiní lepší, rozumnější. Nemůže pochopit, jak někdo může dát své srdce někomu, nebo něčemu, menšímu, než tomu, jenž se nám cele dává v eucharistii.⁵² Později děkuje své matce, která ji na tento velký den připravila a říká:

... Drahá maminko, miluji-li jej [míní Boha] trošku, je to proto, že to ty jsi nasměrovala srdce své maličké k němu; ty jsi mě tak dobře připravila k tomu prvnímu setkání, k tak velkému dni, kdy jsme se oba dali celí jeden druhému!... Díky za všechno, co jsi udělala.⁵³

Vidíme, že Alžběta již zde vytušila reciproční charakter přijímání eucharistie: nejen ona přijímá Ježíše, ale i on přijímá ji – ona se mu vydává.

Alžběta tedy poprvé v slzách přijímá eucharistii, dokonale usebraná, dokonale Ježíšem, jak sama říká, „nasyčená“.⁵⁴ Ona už ví, kde se život a nekonečno, hodné její hladové duše, nachází. Absolutní Láska, absolutně se jí vydávající, Ježíš v eucharistii jí vždy blízký; to vše volá po odpovědi – navždy mu bude chtít být tak blízko, jak jen to bude možné...

V den prvního svatého přijímání je Alžběta na Karmelu obeznámena s významem svého jména. Matka Marie de Jésus jí vysvětlila, že jméno Élisabeth znamená „dům Boží“⁵⁵ a mladé děvče je hluboce zasaženo touhou a plánem – stát se domem Božím. Jde o další klíčový pilíř její spirituality. Její nauka o přebývání Boha v nás a nás v něm zde našla podstatný základ. O jedenáct let později zdůrazňuje:

...avšak [Ježíš] nepřichází do ní jen na několik chvil, ale aby tam zůstával navždy, to si dobře zapamatuj. A až ten krásný den [prvního svatého přijímání] skončí, řekni si, že to nekončí, ale že mezi Ježíšem a jeho malou přijímající začíná sjednocení, které bude předchutí nebe.⁵⁶

⁵¹ L 178, s. 504.

⁵² Srov. CONRAD DE MEESTER, *Élisabeth de la Trinité. Biographie...*, s. 65.

⁵³ L 178, s. 504.

⁵⁴ Srov. CONRAD DE MEESTER, *Élisabeth de la Trinité. Biographie...*, s. 80.

⁵⁵ Jak jsme se zmínili výše, matka Marie de Jésus podala Alžbětě v den prvního svatého přijímání mylný výklad jména, avšak Alžběta po celý svůj život věřila, že význam jejího jména je právě tento. *Elisébah* však má ve skutečnosti několik jiných možných výkladů, např. „Bůh je přísaha“, nebo „Bůh je plnost“. (Srov. CONRAD DE MEESTER, *Élisabeth de la Trinité. Biographie...*, s. 84).

⁵⁶ L 112, s. 396.

Pro Alžbětu je jasné, že přebývání Ježíše v nás má být trvalé, že má vzniknout hluboké a „trvalé sjednocení“ a že tento stav má být již „předchutí nebe“. Téma *inhabitate* Nejsvětější Trojice v duši, ale i téma sjednocení se s Ježíšem až po „proměnění v něho“,⁵⁷ obojí má zde jistě jeden ze svých hlavních základů.

Od prvního svatého přijímání konstatuje její okolí hlubokou proměnu. Uvedme, co k tomu později vypovídá Alžbětina přítelkyně Marie-Louise Hallo:

To, co se mě velice dotklo na tomto prvním setkání, [...] byla její mírnost a laskavost, která kontrastovala s její žhavou povahou a s jejím plamenným pohledem. Viděla jsem také, že je duší a veselým společníkem těchto setkání, někým, koho ostatní musí [rádi] následovat. Protože mě ta rovnováha humoru a mírnosti ohromila, promluvila moje matka s paní Catezovou, která jí svěčila, že až do roku, jež předcházela prvnímu svatému přijímání, se Alžběta každý den vztekala. Její matka jí tedy řekla, že bude třeba, aby se opravdu změnila, aby mohla jít k prvnímu svatému přijímání, po kterém tolik toužila. V její povaze hned začala být vidět proměna a když jsem jí poznala, zdálo se nemožné, že mohla být tak jiná. Když jsem se pak sama nechala [někdy] rychle unést [hněvem], pochopila jsem, že je třeba jí napodobovat a vyvíjet veliké úsilí, aby se člověk stal mírným a pokorným jako ona.⁵⁸

Vidíme tedy, že ona hluboká proměna, které bylo třeba, se uskutečnila díky milosti, ale také díky Alžbětině usilovné spolupráci s touto milostí. Na primát milosti poukazuje fakt, že ona proměna byla dovršena událostí prvního svatého přijímání. Právě od této události totiž Alžbětina proměna nabývá charakteru ctnosti. Dále si zde můžeme všimnout i jednoho z prvních momentů Alžbětiny role učitelky a duchovní průvodkyně. Marie-Louise se stává pravděpodobně její první učednicí.⁵⁹

Záchvaty vzteku už tedy ztrácejí nad osobností děvčete svoji moc. Avšak všimněme si ještě jiného aspektu tohoto období. Alžběta zakouší, co to je, když své lidství cele vydá Slovu skrze eucharistii, jak je její lidství očišťováno, upokořováno, jak se s Ježíšem vzájemně prostupují. Zajisté zde je také jeden z pilířů její budoucí spirituality: téma „lidství navíc“⁶⁰ a téma ztotožnění se s Kristem až v „proměnění se v něho“⁶¹, jak o tom ještě pojednáme.

Po prvním svatém přijímání však také začíná období skrupulí. Alžběta měla obavy, že nemiluje Ježíše tak, jak si to on žádá. Má také strach z osobního soudu,

⁵⁷ Srov. např. CF 12, s. 104–105; L 130, s. 418.

⁵⁸ *Récits biographiques*. Citováno z: CONRAD DE MEESTER, *Élizabeth de la Trinité. Biographie...*, s. 74.

⁵⁹ CONRAD DE MEESTER, *Élizabeth de la Trinité. Biographie...*, s. 74.

⁶⁰ Srov. ELISABETH DE LA TRINITÉ. O mon Dieu, Trinité que j'adore. In CONRAD DE MEESTER (ed.), *Élizabeth de la Trinité. Oeuvres complètes...*, s. 199–200 (200).

⁶¹ Srov. např. CF 12, s. 104–105. Dále srov. např. L 130, s. 418.

každý den večer před usnutím se připravuje na smrt. Ovocem překonání tohoto období je schopnost zcela zapomenout na sebe a úplně se odevzdat Bohu-Lásce. Nadále již nebude mluvit o Božím soudu, ale vždy už jen o lásce Boha,⁶² který nás miluje svou „příliš velkou láskou“,⁶³ jak ráda říká. Toto důvěryplné odevzdání se Bohu-Lásce, ztracení se v něm, má jistě jeden z kořenů právě zde.

Mnozí dosvědčují, že Alžběta již přibližně od svých dvanácti let prosí Boha, aby mohla zemřít mladá. Ježíš jí miloval až k smrti a ona chce odpovědět stejně silnou láskou. Jelikož chce věčně hledět na svého Milovaného, je třeba, aby nejdříve prošla branou smrti.⁶⁴ Později pochopí, že nebe nezačíná až po smrti a pojetí nebe poněkud přetransformuje: je možné žít v „nebi své duše“⁶⁵, v „nebi ve víře“⁶⁶, už za tohoto života. Základní intuici, žít v nebi plně s Tím, kterého miluje, můžeme však hledat právě v tomto období.

1.2.5 Hudba, cestování, přátelství – vše mluví o Bohu

Po smrti otce začíná období, ve kterém matka se svými dcerami hodně cestuje k příbuzným, je to období navazování četných přátelství a vztahů, které se stanou trvalou součástí Alžbětina budoucího života. Mnohé bude také doprovázet, zejména formou dopisů, i z poza zdí Karmelu.

Je to také období, kdy skrze ona přátelství a skrze čas trávený v přírodě, v horách, u moře, Alžběta vnímá jakési obklopení Bohem, o kterém jí všechno hovoří. Jedná se o důležitou bázi Alžbětiny spirituality. Postupně zraje její vědomí: Bůh nás obklopuje, v něm se hýbeme, „jeho dýcháme“,⁶⁷ vnímáme jeho velikost, která nás proniká.

Dalším prostorem, který se před Alžbětou od jejích sedmi let otvírá, je hudební svět. Začíná hrát na piano. Projevuje v tomto směru veliké nadání a píli, a tak na sobě může zakoušet, co to je, být proniknutá, rozechvívána hudbou. Jedná se opět o důležitý základ její budoucí spirituality – být proniknutá Bohem.

⁶² Srov. CONRAD DE MEESTER, *Élizabeth de la Trinité. Biographie...*, s. 90–92 .

⁶³ CF 35, s. 121.

⁶⁴ Srov. CONRAD DE MEESTER, *Élizabeth de la Trinité. Biographie...*, s. 99–101.

⁶⁵ Srov. L 122, s. 408.

⁶⁶ Srov. L 169, s. 486.

⁶⁷ L 89, s. 360–361.

Hudba se jí také stává formou prožívání společenství s Bohem, formou chvály: hraje pro něj a současně se jím cítí být zaplavená.⁶⁸ Zakouší, co to je být jako ona „tajemná lyra“,⁶⁹ jak později ráda říká, která nechá Ducha Božího na ní hrát svoji píseň. Tato zkušenost má opět co do činění s jejím konceptem „lidství navíc“⁷⁰ a s konceptem bytí „chválou slávy“⁷¹.

Když jí v deseti letech místní novináři prorokují skvělou budoucnost a myslí při tom na kariéru pianistky, Alžběta už cítí, že jí opravdu čeká budoucnost veliká, skvělá a plná dobrodružství, i když na jiný způsob.⁷² Je vybavena velkým srdcem, velkou milostí, ale i odvážným nasazením, bojovností, pílí a věrností svým obdarováním a touhám. Můžeme zde opět tušit jeden z kořenů Alžbětina smyslu pro veliké cíle, po vpravdě slavné a věčné budoucnosti, po nekonečných obzorech.

1.2.6 Rodí se povolání karmelitky

Vraťme se k explicitnějším podobám Alžbětina duchovního života. Její povaha jí pudí vrhnout se do všeho cele, dá se tedy Ježíši celá a to prostě a jednoduše, bez oklik. Prvním silným odevzdáním se je událost prvního svatého přijímání.

Zanedlouho, když je jí pouhých osm let, se Alžběta svěruje kanovníku Anglesovi s touhou stát se řeholnicí a on v opravdovost tohoto povolání uvěří.⁷³

Ve čtrnácti letech, puzená týmž eucharistickým Ježíšem, zavazuje se Bohu slibem panenství. Alžběta to hodnotí, jako akt vzájemného darování se, jímž rozvíjí ono první darování, které se událo při prvním svatém přijímání.⁷⁴ Poznává stále přesněji: Karmel, to je to místo, kde svoje darování chce uskutečňovat.⁷⁵

1.2.7 Být karmelitkou ve světě

Matka se zpočátku k myšlence, že by její dcera měla být karmelitkou, staví radikálně proti. I když nakonec kapituluje, stanoví své dceři dlouhý odklad.

⁶⁸ Srov. SICARI A. M., *Cit. d.*, s. 267.

⁶⁹ Srov. DR 3, s. 155.

⁷⁰ Srov. ELISABETH DE LA TRINITÉ. O mon Dieu, Trinité que j adore. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres complètes...*, s. 199–200 (200).

⁷¹ CF 41–44, s. 125–127.

⁷² Srov. CONRAD DE MEESTER, *Élisabeth de la Trinité. Biographie...*, s. 71.

⁷³ Srov. *tamtéž*, s. 62.

⁷⁴ Srov. *tamtéž*, s. 112.

⁷⁵ Srov. *tamtéž*, s. 119.

Souhlasí, ale až Alžběta dovrší dvacet jedna let. Když nešťastná dcera slyší počáteční „ne“ své matky, je nucena se smířit s eventualitou, že na Karmel možná nevstoupí nikdy. Pro Alžbětu je to „strašná zkouška“:

Ó Mistře dobrý, jakou zkoušku jste mi poslal, jaký meč je v mém srdci, nikdy se neutěším. Navzdory tomu, ach, děkuji vám, chválím vás, vy si touto strašnou zkouškou posloužíte k tomu, abyste mě odpoutal od věcí tady dole, a připoutal mě úplně k vám, jedině k vám, má Lásko, můj Živote, můj milovaný Ženichu, pro kterého chci trpět, nebo zemřít!...⁷⁶

Alžbětina nauka, ve které má nezastupitelné místo ztotožnění se s Boží vůlí, jež předpokládá úplnou odpoutanost od všeho, co není on, zřeknutí se všech vlastních představ a plánů, se formuje zásadním způsobem již v tomto životním údobí.

Od 8. prosince 1897 se v Alžbětiných písemnostech začíná objevovat téma dokonalého odevzdání se Boží vůli.⁷⁷ Ona chápe, že není důležité, zda skutečně svoje povolání formou života na Karmelu, formou, po které touží, ale že je důležité, aby se naplnila vůle Boží. Když Alžběta později mluví o tom, že je třeba „uzavřít svou vůli ve vůli Boží“,⁷⁸ dobře ze své zkušenosti ví, o čem mluví.

Matka později vypovídá, že chtěla „její povolání vyzkoušet“ a „dát jí trochu poznat svět“.⁷⁹ Spíše to však vyhlíží tak, že chovala naději, že dceru přece jenom provdá a dočká se od ní vnoučat. Alžběta trpí, avšak díky tomuto odkladu se rodí stále větší zvnitřnění jejího povolání:

Ach, kéž nyní každý den přicházíš do mého srdce, kéž je naše sjednocení stále důvěrnější. Ať je můj život ustavičnou modlitbou, [jediným] dlouhým úkonem lásky. Že nic nemůže rozptýlit [mou pozornost upřenou na] tebe,⁸⁰ ani hluk, ani roztržitost, nic, že [je to tak]? Mám tak ráda žít s tebou v tichu. To, co ale miluji nade vše, je konat tvou vůli, a protože mě chceš mít ještě ve světě, z lásky k tobě se z celého srdce podřizují. Nabízím ti celou svého srdce, ať je tvou malou Betánií; přijď si sem odpočinout, tolik tě miluji... Chtěla bych tě těšit, dávám se ti jako oběť, ó Mistře, pro tebe, s tebou. Předem přijímám všechny oběti, všechny zkoušky, zejména tu, že už [nebudu] cítit, že [jsi] se mnou. Prosím tě jen o jediné: být vždy velkodušná a věrná, vždy; za žádných okolností nevzít [své slovo] zpátky. Chci dokonale naplnit tvou vůli, stále odpovídat na tvou milost; chci být svatá s tebou a pro tebe, ale cítím svou nemohoucnost, ó, buď mojí svatostí. Kdybych někdy vzala svoje [darování] zpět, zapřísahám tě, žádám tě: když jsem celá tvoje, vezmi mě k sobě, učiň, abych zemřela.

⁷⁶ J 46, s. 834.

⁷⁷ Srov. CONRAD DE MEESTER, *Élizabeth de la Trinité. Biographie...*, s. 183.

⁷⁸ GV 8, s. 137..

⁷⁹ CONRAD DE MEESTER, *Élizabeth de la Trinité. Biographie...*, s. 182.

⁸⁰ *Que rien ne puisse me distraire de toi, ni les bruits ni les distractions, rien n'est-ce pas?* Sloveso *distraire* evokuje jakési „vyrušení“, „rozptylování“: „být vyrušen od spojení s někým“, „od někoho“.

Jsem tvoje malá hýčkaná, řekl jsi mi to, ale možná že brzy přijde zkouška a pak to já se budu darovat tobě. Mistře, dary a útěchy, kterými mě naplňuješ, ty já nehledám; hledám tebe, ó, jedině tebe!⁸¹

Alžběta bude tedy žít dál obyčejným životem ve světě, ale bude žít zároveň v „cele svého srdce“, v „malé Betánii“. Důležitost, jakou naše světice přikládá tomu, aby byla věrná v tomto nabídnutí „vnitřní cely srdce“, v plnění Boží vůle, ve svém „darování se“, signalizuje skutečnost, že raději žádá, aby zemřela, kdyby měla být v tomto směru nevěrná. Tento „svět“, ve kterém ji „Mistr“ chce mít, se jakoby vtiskl do Alžbětiny spirituality, jakoby se dostal do samého jejího nitra. Byly tak položeny základy kontemplativní spirituality žité v prostředí obyčejného laického života.

Období, ve kterém se vstup na Karmel dočasně odkládá, je podhoubím pro několik zásadních změn v Alžbětině spiritualitě:⁸²

1. Kontemplativní modlitba se zvnitřňuje. Alžběta se již neupíná k materiálnímu klášteru, ale k „cele svého srdce“, k „nebi své duše“, jak později říká.
2. Kontemplace se sekularizuje. Alžběta naplno přijímá život se vším, co, z Boží vůle, jak je přesvědčená, přináší. Modlí se v běžném prostředí domácího pokojíku, ulic i kostelů, v profánních kulisách. Modlí se ve víru života, jak jej žije bez zjevných vnějších odlišností od většiny ostatních vrstevníků. Vede život modlitby uprostřed tenisu, kroketu, výletů do přírody, tanečních a hudebních večírků stejně, jako když se nasazuje v pomoci ve farnosti.
3. Kontemplace se stále více opírá o víru, fundamentální dar společný všem pokřtěným, a to o víru v přítomnost Boha-Lásky. Nutnost hábitu a vnějších rekvizit klášterního života ustupuje až na druhé místo.

Díky této osobní zkušenosti může Alžběta, již jako karmelitka, dosvědčovat mnohým laikům:

Neseme si své nebe v nás, neboť ten, který sytí oslavené ve světle patření, se nám dává ve víře a v tajemství. Je to totéž! Zdá se mi, že jsem své nebe našla na zemi, neboť nebe, to je Bůh, a Bůh je má duše. V den, kdy jsem to pochopila, se všechno ve

⁸¹ ELISABETH DE LA TRINITÉ. Notes intimes. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres complètes...*, s. 893–916 (NI 5, s. 896–897). (Dále jen NI).

⁸² Následující body srov. CONRAD DE MEESTER, *Élisabeth de la Trinité. Biographie...*, s. 186.

mně prozářilo a já bych chtěla toto tajemství docela prostě sdělit těm, které miluji, aby i oni skrze všechno přilnuli k Bohu.⁸³

Tedy ono poselství, abychom žili v „nebi své duše“,⁸⁴ v „nebi ve víře“,⁸⁵ uprostřed všeho, čím procházíme v tomto světě, má kořeny právě ve zmíněném období. Zemřít, nebo ještě žít, třebaže v utrpení, na tom nesejde. Jediné, na čem záleží, je žít „s“ Bohem a „v“ Bohu ať už v „nebi své duše“, nebo v nebi blaženého patření.

Na jedné straně se tedy Alžběta nachází ve zkoušce, v utrpení, ale to je jen jedna stránka mince. Zároveň jde i o období nesmírného bohatství duchovního života. Později formuluje paradox života na zemi:

Tohle je zákon, který platí v tomto životě: oběť vedle radosti. Dobrý Bůh nám chce připomenout, že jsme ještě nedošli blaženosti; ale směřujeme tam a on sám nás chce vést do své náruče. On tam nahoře, moje sestřičko, naplní každou naši prázdnotu; zatímco to očekáváme, žijme v nebi naší duše, už to je tak krásné!⁸⁶

Alžběta učí, že život na tomto světě je paradoxní koexistencí radosti a utrpení, neboť ještě nejsme ve stavu blažených v nebi, ale zatím tam pouze směřujeme. Tato nauka vyrůstá ze zkušenosti započaté v tomto období, kdy si jednak naplno užívá krás života, ale současně trpí, že je tak daleko od vytouženého Karmelu.

Vraťme se nyní ale k pozitivní stránce života tohoto období. Překypující bohatství vnitřního prožitku, který se odehrával v jejím srdci, Alžběta vyjadřovala ve verších, které v tomto období začala psát. Jde o jakousi formu vyzpívání vnitřního života. Spolu s hudebním projevem, který je Alžbětinou bytostnou součástí, jde i zde o jistou formu již zmiňovaného bytí „chválou slávy“.

Alžběta tedy nadále žije jako ostatní. Skrze všechno – přátelství, turistické výlety, poznávání přírody, taneční zábavy, hudební večírky – nachází Boha. Všichni svědkové svorně vypovídají, že Alžběta byla vždy otevřená, radostná, plná humoru, všichni rádi vyhledávali její blízkost. Měla úžasný dar stmelovat ostatní. V tom všem však, jak svědci vypovídají, je vždy „uvnitř“ se svým Kristem, kterého žárlivě miluje a po němž má velkou nostalgii. Uprostřed všeho je ve vybraných chvílích, když na

⁸³ L 122, s. 408.

⁸⁴ Např. L 122, s. 408; L 210, s. 560.

⁸⁵ L 169, s. 486.

⁸⁶ L 210, s. 560.

procházkách navštíví nějaký kostel, nebo i ve víru života, udivuje svou neobyčejně usebranou modlitbou.⁸⁷

Fascinující byly zejména prázdniny v roce 1895, kdy Alžběta absolvovala spoustu výletů v pohoří Jura. Zde často stála „u vytržení“, jak sama říká.⁸⁸ O své lásce k horám říká: „Tam [v horách] mě uchvacovalo nadšení. Ach! Jak jsou tyhle hory krásné!“⁸⁹ S nadšením popisuje též své setkání s mořem:

V Marseille jsme navštívili transatlantik, což mě velice zajímalo. Máma měla strašný strach, neboť loď se ocitla na moři plném vln a když se jimi naše malá bárka plavila, nemálo to s ní houpalo. Však také byla velice šťastná, když jsme se vrátili na pevninu, protože ona nesdílela moje nadšení z tohoto krásného moře, které mám tak ráda.⁹⁰

Zážitek z moře jí utkvěl na tolik, že bude podkladem pro její rozjímání o Trojici, kterou vnímá jako nekonečno, jako oceán, na jehož vlnách se plaví.

Prázdniny v podobném duchu následovaly každý rok. Ještě po letech vzpomíná s nostalgií na krásně prožité prázdnin v Saint-Hilaire. Avšak uprostřed těchto chvil, uprostřed zábavy, ji jakoby šířá rostoucí touha po Karmelu:

Následuji tě všude. Vezmeš moji duši s tou tvou k Notre-Dam de Marseille⁹¹; tak často jsme tam spolu chodili, vzpomínáš? Řekni drahé paní Lignon, že její malá přítelkyně ji stále velmi miluje, a že nezapomíná na ty krásné prázdniny v Saint-Hilaire, na ty radostné večírky, na čtverylku... Vzpomínám si, moje drahá maminko, že zatímco jsem tancovala jako ostatní, a zatímco jsem hrála čtverylku, dole ve velkém salónu, byla jsem pronásledována Karmelem, který mě tolik přitahoval, a kde jsem o rok později měla najít tolik blaženosti.⁹²

V těchto řádcích můžeme vycítit ono napětí. Na jedné straně vnímáme hlubokou stopu těchto krásných chvil opravdového štěstí – Alžběta v tom všem vnímala Boží dar, jeho přítomnost. Na druhé straně uprostřed toho všeho vnímá silící volání, které se koncentruje v jediném slově: Karmel. Je jí sedmnáct let, když se matka dozvídá o její touze, avšak nesouhlasí s nasměřováním své dcery. Toto volání Alžbětu táhne dovnitř, do cely jejího srdce a činí z ní samotáře uprostřed mezi mnohými. Ať na Karmelu, nebo ve světě, okamžitě a bez omezení, tady a teď v cele svého srdce bude žít zcela přítomná pro Přítomného.

⁸⁷ Srov. CONRAD DE MEESTER, *Élisabeth de la Trinité. Biographie...*, s. 164–167.

⁸⁸ Srov. CONRAD DE MEESTER, *Élisabeth de la Trinité. Biographie...*, s. 134.

⁸⁹ ELISABETH DE LA TRINITÉ. *Lettres de jeunesse*. In CONRAD DE MEESTER (ed.), *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres complètes...*, s. 221–339. (Lettre 16, s. 242). (Dále jen L)

⁹⁰ L 18, s. 245.

⁹¹ Malá svatyně poblíž Limoux.

⁹² L 178, s. 503.

Její láska k Ježíši roste každým dnem. V osmnácti letech si zapisuje:

[Zpovědník] mi řekl, že jsem už udělala velký pokrok. Ó můj Ježíši, tolik toužím ho dělat, abyste mě miloval stále víc. Ó ano, Ježíši, žárlím na vaši lásku a miluji vás tak moc, že chvílemi myslím, že zemřu!...⁹³

Tato láska roste v prostředí běžného života. K lásce k životu jakoby kontrastuje touha po kříži, ta je pro Alžbětu, jak sama říká, jedním z hlavních motivů vstupu na Karmel. V tomtéž zápisku, který jsme výše citovali, Alžběta pokračuje:

... přinesu mu několik obětí, abych mu dokázala, jak moc jej miluji, jak moc toužím trpět, odčiňovat viny spolu s ním. O Ježíši, moje lásko, můj živote, můj milovaný ženichu, tvůj kříž, prosím tě, dej mi svůj kříž, chci jej sdílet s tebou. Ty jsi za mě už trpěl dost, chci tě nyní utěšovat, nakládám si hříchy světa, [...] jsem tvoje oběť.⁹⁴

Alžběta touží po utrpení kvůli Ježíši, chce mít s ním účast na jeho údělu, a tak jej těšit. Chce jej „milovat za ty, kteří jej nemilují“ a které on „tak miloval“.⁹⁵ Tedy Alžběta si nelibuje v utrpení pro utrpení, ale svými „oběťmi a modlitbami mu chce dát zapomenout na jeho bolest“, protože jej miluje.⁹⁶

Alžběta však, navzdory tomu, co bylo řečeno, nepřestává milovat život a všechno krásné, co nese. Ještě těsně před vstupem na Karmel ráda nosí krásné šaty, až to některé zaráží; Alžběta i v tomto vidí Boží dar a způsob jeho oslavy. Když pak vstupuje na Karmel, zřiká se těchto dober pro dobro jediné, dober případečných pro dobro podstatné, kterým je Bůh sám. To jeho přítomnost ji už od dětství očišťuje, proměňuje, učí ji žít v dětské důvěře v jeho milosrdenství. To on sám koná své dílo, osvobozuje ji od všeho, co není on, až nakonec zcela uzavře její vůli ve své vůli. Alžběta se postupně nechá „svléci“ ze sebe, nechá se „zaměnit“ za svého Milovaného.

1.2.8 „Žijeme ho, dýcháme ho“⁹⁷

Druhý srpen 1901 je dnem, kdy se Alžběta nenávratně skrývá zraku světa za zdmi Karmelu. Vše se jí jeví jako zalité světlem. Otec Valé ji ujišťuje, že v ní

⁹³ J 7, s. 813.

⁹⁴ *Tamtéž*, s. 813–814.

⁹⁵ J 8, s. 814.

⁹⁶ *Tamtéž*, s. 814.

⁹⁷ L 89, s. 361.

přebývá nejen Ježíš, ale celá Trojice. Alžběta se cítí ponořena do přítomného Boha-Trojice, který je na Karmelu „ve všem“, a volá: „...žijeme ho, dýcháme ho.“⁹⁸

Avšak světlo prvotního štěstí brzy vystřídá duchovní noc, která trvá po celé období noviciátu, až do profese. Zde roste zakořenění její spirituality v čisté víře v Boží přítomnost, navzdory pocitům. V tomto období hlouběji porozumí svému povolání, které si zaznamenává v osobním zápisku s názvem *Být nevěstou*.⁹⁹ Vyjadřuje v něm povolání být s Kristem spojena v jeho utrpení tak, že bude nakonec „přetvořena v něho“, „jím nahrazena“, jak později ráda říká.

Po své profesi 11. ledna 1903 pochopila naplno své povolání žít svoje „nebe ve víře, v utrpení a obětování se pro toho, kterého miluje“.¹⁰⁰ 21. listopadu 1904 skládá svou modlitbu *Ó můj Bože, Trojice, které se klaním*,¹⁰¹ v níž se Alžběta vydává a zasvěcuje Třem jako „kořist“. Začíná se hlásit nemoc, která se jí má stát zdrojem velikého utrpení a nakonec i příčinou smrti. Tématika přebývání v Trojici a Trojice v ní, tématika plodnosti a spoluúčasti na díle vykoupení, jakož i tématika připodobnění se obrazu Syna skrze utrpení, má své kořeny právě v tomto období.

Obzory se rozšiřují, Trojice se stane naší karmelitce domovem a ona nabývá neskonalé svobody, plaví se na vlnách nekonečna, je unášena stále dále až do Boží hlubiny, navzdory utrpení. V rytmu trojičního dávání se stává se „chválou slávy“.¹⁰² Vlastní oběť zpečetuje svým utrpením a smrtí z lásky. Na věčnost odchází 9. listopadu roku 1906. Odtud, usazená v nitru Tří přitahuje všechno k sobě a tím do nitra Božího.

⁹⁸ NI 13, s. 904–906.

⁹⁹ J 8, s. 814.

¹⁰⁰ L 317, str. 486.

¹⁰¹ ELISABETH DE LA TRINITÉ. O mon Dieu, Trinité que j'adore. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres complètes...*, s. 199–200.

¹⁰² Ef 1,12. Alžběta objevila shledala tento výrok sv. Pavla nejpozději v lednu 1904 (Srov. SICARI, A. M. *Cit. d.*, s. 196.) a shledala jej jako shrnutí jejího celoživotního povolání.

2. Alžběta doprovázející

V předchozí kapitole jsme provedli letmé čtení Alžbětina životního příběhu se zřetelem na významné momenty, které konstituují její spiritualitu. Nyní se budeme zabývat otázkou, jak Alžběta uskutečňuje svoje povolání doprovázet a pomáhat na cestě k Bohu a jak uskutečňuje předávání duchovní nauku.

V prvním kroku se pokusíme dotknout tématiky Alžbětina věčného povolání tak, jak je ona sama vnímala. Nejdříve si tedy představíme Alžbětinu vizi věčné, posmrtné aktivity.

Ve druhém kroku poukážeme na prostředky duchovního doprovázení a předávání nauky, na její písemnosti, které jsou zároveň pramenem poznání jí předávané spirituality.

Poté si schematicky představíme cestu, kterou Alžběta předkládá.

2.1 Povaha Alžbětina doprovázení

Alžběta od Trojice se rozhodně nejeví jako učitelka duchovního života, ani jako duchovní vůdce, v obvyklém slova smyslu. Ona sama říká, když na konci svého života píše matce:

Neplač nad svou Sabetkou. [...] Ó, drahá maminko, dívejme se do nebe, na to [místo] odpočínutí duše; myslíme při tom na to, že nebe je Otcův dům, že jsme tam očekáváni jako milované děti, které se vracejí domů po čase vyhnanství, a že proto, aby nás tam vedl, stal se On sám [myslí Kristus] naším průvodcem na cestě!¹⁰³

Pro Alžbětu je podstatné, že jediným učitelem, jediným „průvodcem na cestě“ je v pravém slova smyslu ten, koho ráda nazývá „Mistem“, tedy Slovo, které se stalo tělem právě proto, aby nás doprovodilo do „Otcova domu“. Nikdy jí nebyly přímo a oficiálně svěřeny osoby k duchovnímu doprovázení. Alžběta však vytvářela bohaté předivo vztahů, které nebyly vně, nýbrž v nitru jejího duchovního života.¹⁰⁴ Skrze tyto vztahy Alžběta úplně prostě předává svoje duchovní bohatství a vykonává tak jistým způsobem určité duchovní doprovázení, vyučuje cestě, kterou sama objevila.

Alžběta se bezděky stala vzorem k následování již dávno před vstupem na Karmel. Od malička je výraznou osobností, která přirozeně přitahuje ostatní a ti se

¹⁰³ L 295, str. 719.

¹⁰⁴ Srov. SICARI, A. M. *Cit. d.*, s. 71–92.

od ní rádi nechávají vést. Její srdce bylo od přirozenosti velmi žhavé a prudké. Když se Alžbětě podařilo tuto vášeň zkrotit, v dobách po oné velké proměně, která v jejím životě nastala po prvním svatém přijímání, stává se z ní osobnost vyzařující rovnováhu humoru, zvládnutého temperamentu a mírnosti. Právě v této době prostou silou neodolatelné přitažlivosti svého příkladu získává Alžběta pravděpodobně svou první učednici, Marie-Louise Hallo.¹⁰⁵

Během dospívání se Alžběta stává příjemnou společnicí, člověkem, který vyzařuje a šíří lásku k životu a ke všemu dobrému. Úměrně tomu, jak činí ze svého srdce domov svému Mistru, „malou Betánii“, začíná vyzařovat a zprostředkovávat jeho přítomnost a pohled, takže si toho druzí začínají všimnout. Alžběta tedy spontánně přitahuje druhé, vytvářejí se přátelství na celý život. Zpočátku tyto přátele formuje zejména svým příkladem, později je pak, již za zdmi Karmelu, doprovází explicitnějším způsobem, prostřednictvím korespondence. Činí tak převážně formou povzbuzování, rady, zejména však formou podělení se o svoji duchovní cestu – dělí se o svou radost a o objevy na cestě víry. Alžběta tak předává vlastní duchovní nauku se zřetelem na její praktické uplatňování v životě.

Zcela jedinečný vztah se již v dětství vytváří mezi Alžbětou a její mladší sestrou Guitou. Později již vdaná žena, která žije uprostřed starostí o svých devět dětí, se postupně stává Alžbětinou největší žákyní, která se po celý život věrně snaží žít laickou podobou Alžbětiny spirituality. Velká část korespondence, která je jedním z největších svědectví o Alžbětině spiritualitě, je adresována právě jí.

Jedinečným svědkem Boží milosti, která v Alžbětě působila během jejího dětství a dospívání, je bezesporu její matka. Byla to ona, která z velké části podala svědectví o životě své dcery v tomto období. Z pozdějších výpovědí, ale i z dopisů z doby Alžbětina dětství, je patrné, že i matka byla hluboce zasažena dílem Božím ve své dceři a jejím hrdinným úsilím při spolupráci s milostí. I když zpočátku kladla odpor Alžbětinu povolání, ostatně celý zbytek života jí povolání dcery působilo utrpení, stává se nepozorovaně Alžbětinou učednicí a v duchovním smyslu i dcerou. V jednom ze svých posledních dopisů Alžběta svou matku nejdříve těší, aby si nezoufala nad údělem své na smrt nemocné dcery, předkládá jí důvody křesťanské

¹⁰⁵ Srov. *Récits biographiques*. Citováno z: CONRAD DE MEESTER, *Élizabeth de la Trinité. Biographie...*, s. 74. Srov. též kapitola 2.1.4 této práce, kde je tento úryvek citován.

naděje na věčný život v Bohu, vyučuje jí, jak jsme ukázali v citátu na začátku této podkapitoly, a pak jí mateřským způsobem vybízí:

...snaž se poslechnout svou karmelitku. Nechej se hýčkat naší dobrou Guitou, která je šťastná, že to může dělat. Nedělej si žádnou starost, je to jen malá krize, kterou zrovna procházíš. Odpočiň si u své malé Sabetky, která se tolik modlí za svou drahou maminku. Čerstvý vzduch tě postaví na nohy. Musíš si tam na venkově dávat čerstvá vejce a dobré mléko na tvůj slabý žaludek.¹⁰⁶

Alžběta ke své vlastní matce hovoří mateřským tónem, s jistou autoritou a vědomím zodpovědnosti za někoho, kdo jí byl svěřen. Vidíme, jak se zde role dcery a matky pozvolna obrací. Alžběta svoji matku duchovně doprovází prostřednictvím setkání v hovorně kláštera, ale i skrze dopisy, až do své smrti. Po celou dobu, od vstupu na Karmel až po svou smrt, Alžběta matku krok za krokem doprovází a pomáhá jí plodně prožít velké oběti, které musela ve svém životě přinést: zřící se své dcery se zřetelem na její povolání, pak svoje vlastní nemoci a nakonec zkoušku nejtěžší, přijmout smrt milované dcery v tak mladém věku. V tom všem jí učí žít z hloubi křesťanské naděje a předává jí svou nauku o přebývání v „malém nebi své duše“.

Alžběta se angažuje pro spásu bližního i jinými způsoby. Její sestra dosvědčuje, že když bylo možné získat nějaké srdce pro Boha a pro spásu, neznala Alžběta mezí. Dále doučovala katechizmus, byla aktivní ve farnosti. Měla opravdový zápal pro spásu duší, ve svých osmnácti letech si poznamenala:

Na závěr postní doby budeme mít velké misie. Ó! Jak moc toužím přivádět duše k mému Ježíši! Dala bych svůj život, jen abych pomohla vykoupit jednu z těch duší, které Ježíš tak miloval. Ach, chtěla bych jej učinit známým a milovaným na celé zemi! Jsem tak šťastná, že mu náležím, chtěla bych, aby celý svět na sebe vzal jho tak sladké, břemeno tak lehké!...¹⁰⁷

Tento apoštolský zápal Alžbětu nikdy neopustí. Pro ni je vždy zřejmé, že kontemplativní život karmelitky nese v sobě rovinu apoštolátu modlitby a oběti.

Když Alžběta odchází na Karmel, její vztahy se snad ještě zintenzivňují. Alžběta sice přijímá návštěvy v hovorně, ale jejich frekvence je dle řehole velmi omezená. Proto se nejvíce tyto vztahy rozvíjejí skrze modlitbu a korespondenci. Alžbětino vyučování tedy nabývá spíše písemnou podobu. Její dopisy jsou svědectvím o praktikování role duchovního doprovázení a učitelky duchovního

¹⁰⁶L 295, s. 719–720.

¹⁰⁷J 2–3, s. 810–811.

života. Zachovalo se nám množství dopisů, které Alžběta psala své matce, sestře Guitě, přítelkyním Marie-Luise Maruel¹⁰⁸, Françoise de Sourdon¹⁰⁹, Marguerite Gollot¹¹⁰ a konečně kanovníku Anglesovi¹¹¹. Snad nejkrásnějším svědectvím jsou v tomto ohledu dopisy adresované sestře Guitě, se kterou se cítila nejvíce duchovně spřízněná.

Rovněž pro svou komunitu byla Alžběta od začátku inspirativním příkladem svatosti. Zpočátku sice mnohé sestry příliš nedůvěřovaly tomu, co na své nové spolusestře mohly pozorovat, zdálo se jim to příliš krásné na to, aby to mohlo být pravdivé. Avšak brzy pochybnosti mizí a Alžběta se postupem času, zvláště v závěru života, stala osobou s pověstí svatosti. Sestry jsou velmi osloveny zejména její pokojnou, soustředěnou usebraností, hlubokým životem modlitby a z ní pramenící moudrostí na straně jedné a hlubokou lidskostí, prostotou a srdečností ke všem na straně druhé.

V závěrečné etapě života, když Alžběta leží v klášterní nemocnici ponořená do ve velkého utrpení, k ní sestry rády chodí pro útěchu i radu. Zde také tvoří většinu svých písemných svědectví o své spiritualitě. Její spisy, později shrnuté pod názvem *Duchovní pojednání*,¹¹² jsou zhutnělým předáváním nauky, poučením a vedením nejen pro ty, kterým jsou adresovány – mají univerzální dosah.

Na samém konci svého života Alžběta dokonce obrací role a staví se i ke své představené jako ke své duchovní dceři, kterou neváhá poučit a vést. Je to právě ve spisu *Nechej se milovat*,¹¹³ který matce převorce věnovala Alžběta na památku před svou smrtí, kde po ní žádá, aby „nic nedělala bez ní“¹¹⁴ a tak se staví do role její duchovní vůdkyně. Doposud byla ona ta, která byla vedena matkou převorkou, od nynějška bude ona průvodkyní své převorky.

¹⁰⁸ Jde o rodinnou přítelkyni. Její matka byla sestra paní Anglesové, manželky notáře Victora Anglese, bratra kanovníka Anglese, velkého Alžbětina důvěrníka.

¹⁰⁹ Alžbětina přítelkyně, familiérně Alžbětou nazývaná Framboise. První dochovaný dopis jí Alžběta píše v roce 1898, kdy je Alžbětě osmnáct let, zatímco Françoise je jedenáct.

¹¹⁰ Alžbětina o sedm měsíců mladší přítelkyně, která chtěla také vstoupit na Karmel, ale nestalo se tak.

¹¹¹ Starý rodinný přítel, Alžbětina důvěrník a svědek jejího povolání.

¹¹² ELISABETH DE LA TRINITÉ. *Traité spirituels*. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres complètes*. Paris: Les Édition du Cerf, 1991, s. 87–200.

¹¹³ Srov. ELISABETH DE LA TRINITÉ. *Laisse-toi aimer*. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres complètes*. Paris: Les Édition du Cerf, 1991, s. 189–198 (čl. 3–4, s. 196–197). (Dále jen LA). Rozsáhleji odtud citujeme v následující podkapitole.

¹¹⁴ *Tamtéž*, čl. 4, s. 196.

Nakonec Alžběta formuluje své věčné povolání, bude průvodkyně duší. Avšak toto povolání chápe tak, že jej bude naplno vykonávat až bude dokonale a nezvratně usazená v lůně Tří. Těžiště její aktivity v tomto směru má být až po její smrti. Nakolik se Alžběta k této definitivnosti usazení v Trojici blíží, natolik sílí její učitelská a doprovázející aktivita.

2.2 Alžběta od Trojice – navěky činná

Jak jsme již naznačili, Alžbětino povolání duchovní průvodkyně se má naplno rozvinout teprve tehdy, až bude oslavená, plně a nezvratně usazená v lůně Trojjedinného, a že její vyučování a doprovázení se zintenzivňuje v té míře, v jaké se onomu cílovému bodu blíží. Ne náhodou je pro Alžbětu v tomto směru nejplodnějším obdobím čas, kdy ji postupující nemoc donutila trávit čas v samotě klášterní nemocničky. Těžce nemocná karmelitka s vypětím posledních sil píše množství dopisů a svá *Duchovní pojednání*, ve kterých již plně a explicitně předává své duchovní dědictví. Píše tehdy: „Sestřičko mé duše, ve světle věčnosti mi dal Bůh pochopit mnoho věcí.“¹¹⁵ Na konci své pozemské pouti, na prahu věčnosti, jí přichází ono „světlo věčnosti“, které jí dává jasně pochopit mnohé. Proto navzdory sílicímu utrpení a nemohoucnosti stupňuje své úsilí, aby perem předala podstatu svého poselství.

Alžběta má o své věčné činnosti jasnou představu. Guitě před smrtí píše:

Sestřičko, byla bych šťastná, kdybych šla do nebe a byla tak tvým andělem. Jak bych žárlivě střežila krásu tvé duše, kterou jsem už na zemi tak milovala. Přenechávám ti svou zbožnost, která spočívá v oddanosti Třem, v oddanosti „Lásce“. Žij s nimi uvnitř, v nebi své duše. Otec tě zahalí svým stínem, takže mezi tebe a pozemské věci položí jakýsi mrak, aby tě střežil tak, abys zůstávala celá jeho, dá ti svoji moc, abys ho milovala láskou silnou jako smrt; Slovo vtiskne do tvé duše jako do krystalu obraz své vlastní krásy, abys byla čistá jeho čistotou, prosvětlená jeho světlem; Duch svatý tě přetvoří v tajemnou lyru, která bude v tichu, pod jeho božským dotekem, hrát úžasnou píseň Lásce; takže se staneš „chválou jeho slávy“, tím, čím jsem snila být na zemi. To ty mě nahradíš; já budu „*Laudem gloriae*“¹¹⁶ před trůnem Beránkovým a ty budeš „*Laudem gloriae*“ ve středu své duše; sestřičko, mezi námi bude vždycky jednota. Vždycky věř lásce. ... Nauč své maličké žít pod pohledem Mistra. Ráda bych, aby Sabeth měla moji zbožnost spočívající v oddanosti Třem. Budu u jejich prvního přijímání, pomůžu ti je připravit.¹¹⁷

¹¹⁵ L 324, s. 775.

¹¹⁶ *Laudem gloriae* Alžběta v závěru života používá jako svoje druhé jméno, proto je zde majuskule.

¹¹⁷ L 269, s. 673–674.

Vidíme, že Alžbětě v žádném případě nešlo pouze o její vlastní duchovní život, ale leželo jí velmi na srdci, aby svou spiritualitu a duchovní cestu předala dál. Své sestře zaslibuje, že bude jejím „andělem“, tedy pomocníkem a ochráncem na cestě. Ona, její sestra, má nyní zaujmout Alžbětino místo nositelky a předavatelky její spirituality, má žít její dědictví na zemi a právě v tomto jí chce Alžběta pomáhat. Výzvu ujmout se Alžbětiny spirituality lze však vztáhnout na všechny, kteří se k tomu cítí povoláni, stejně tak jako příslib, že je Alžběta bude na této cestě provázet a jim pomáhat.

Alžbětě tedy jde o předání svého duchovního dědictví a o pomoc realizovat jej v životě. Způsob, jakým to hodlá dělat, ale nespočívá v nějaké konkrétní činnosti směrem k nám tady na zemi. Ona chce jednoduše pokračovat v tom, co dělala už na zemi. Když se jednou převorka dijonského Karmelu Germaine de Jésus Alžběty zeptala na její poslání v nebi, dostala tuto odpověď:

Budu bez přestání přebývat v blízkosti božských zřidel, abych mohla předávat duším Boží život, a nechám přes ně proudit vlny božské lásky.¹¹⁸

Ona ví, že bude trvale zakořeněna v Trojici, tak jak v tom už rostla na zemi, že ji nemusí opouštět, aby byla blízko lidem, protože všechno je v Trojici přítomno a Trojice je přítomná ve všem a ve všech. Role, která bude na Alžbětu v takovém životě připadat, je shodná s rolí „duchovního kněžství“ a duchovního „mateřství“,¹¹⁹ což jsou pojmy, které Alžběta již od dob, kdy sepisuje své vyznání *Být nevěstou*, ráda užívá. K samotné podstatě žití povolání Kristovy nevěsty patří dle Alžběty i „být plodná“ a „rodit duše pro milost“.¹²⁰ Alžběta se touží podělit o své poklady s každým, kdo žízni po Bohu a každého takového rovněž touží doprovázet na cestě a být zprostředkovatelkou Boží milosti. Už zmiňované matce Germaine Alžběta před svou smrtí píše v malé písemnosti *Nechej se milovat*, kterou jí věnuje na památku:

Matko tak velmi milovaná, kdybyste věděla, s jakou jistotou chápu Boží plán s vaší duší; zjevil se mi jakoby v nesmírném světle a já jsem zároveň pochopila, že budu shora naplňovat svoje kněžství nad vaší duší. To Láska mě zapojila do svého díla ve vás.¹²¹

¹¹⁸ Summarium, z *Positio super virtutibus*, Roma 1979. Citováno z SICARI, A. M. *Cit. d.*, s. 260.

¹¹⁹ NI 11, s. 905.

¹²⁰ *Tamtéž*.

¹²¹ LA 3, s. 196,

Alžběta je zapojena do díla Boha-Lásky ve své převorce a má se stát knězem, který ji bude obětovat jako hostii Otcí. Během celého dosavadního řeholního života to byla převorka, kdo byl pro Alžbětu knězem, který ji – hostii obětuje Otcí, avšak nyní se role mají převrátit. Zdá se, jakoby se Alžbětino kněžské, učitelské a vůdcovské povolání mělo naplno rozvinout až po té, co definitivně dosáhne cíle svého pozemského putování. Aby mohla na věčnosti plnit toto své povolání, nebude třeba opouštět Trojici, bude v „blízkosti božských zřidel“.

Avšak Alžběta jde ještě mnohem dál:

Pokud jí to dovolíte, vaše malá hostie bude trávit svoje nebe na dně vaší duše, bude vás uchovávat ve společenství s Láskou, věřící Lásce; to bude znamení jejího přebývání ve vás. Ó, v jaké důvěrnosti budeme žít. Drahá matko, ať se také váš život rozvíjí v nebesích, ve kterých budu já zpívat ve vašem jménu věčné *Sanctus*: neudělám nic bez vás před trůnem Božím; dobře víte, že nesu vaši pečeť a že něco z vás se ukázalo spolu s vaším dítětem před Boží tváří. Také vás žádám, abyste nic nedělala beze mě, dovolila jste mi to. Budu žít ve vás, tentokrát budu já vaší maminkou: budu vás vyučovat, aby vám moje patření bylo k užítku, abyste měla na něm účast, abyste také vy mohla žít životem blažených!¹²²

Pro Alžbětu je zcela logické, že když je s Ježíšem tak srostlá, že je „proměněná v něho“, „stala se jím“, pak má účast i na jeho přebývání v duších svých učedníků. Když ona přebývá v Trojici a Trojice v ní, pak nutně musí mít podíl i na přebývání Trojice v duších těch, kterým Alžběta bude pomáhat. Je tu ještě jeden důvod, proč Alžběta bude muset přebývat v srdcích těch, které vede. Spočívá v tom, v čem chce po své smrti pomáhat:

Zdá se mi, že v nebi bude mým posláním přitahovat duše a tak jim pomáhat vyjít ze sebe, aby přilnuly k Bohu úplně jednoduchým a láskyplným hnutím, [také bude mým posláním] je uchovávat v onom velikém vnitřním tichu, které dovoluje Bohu, aby se do nich vtiskl, aby je přetvořil v sebe samého. Drahá sestřičko mé duše, zdá se mi, že nyní vidím všechno ve světle dobrého Boha a kdybych znovu začínala svůj život, ó, jak bych chtěla nepromarnit už ani okamžik! Nám, nevěstám Karmelu, není dovoleno dělat nic jiného, než dělat věci z lásky, dělat je božsky a kdybych náhodou z lůna Světla uviděla, jak se odchylujete od tohoto jediného zaměstnání, velmi rychle přijdu abych vás povolala k pořádku; že to moc chcete?¹²³

Vidíme, že chce pomáhat lidem ve dvojím pohybu. Jednak jim chce „pomáhat vyjít ze sebe“, aby mohli vejít v Trojici. Na druhé straně je chce „uchovávat v onom velikém vnitřním tichu“, tedy aby žily „uvnitř“, jak neustále opakuje ve všech svých dopisech i spisech. Pohyb do nitra duše je pro Alžbětu tímž pohybem, jako do

¹²² LA 4, s. 194.

¹²³ L 335, 792–793.

Trojice.¹²⁴ Jestliže v tom má svým drahým pomáhat, musí být, ztracená v lůně Trojice, být spolu s Trojicí přítomná v hloubi těchto duší, aby je sem, do jejich nitra, mohla přitahovat a zde je uchovávat ve vnitřním tichu. Alžběta pouze důsledně domýšlí logiku věci.

Vidíme, jak Alžbětě velmi záleželo, aby každého člověka přivedla tam, kde sama přebývá, aby sdělila to, co sama v praxi uplatňuje. Ani pak člověka neopustí, ale bude jej dále střežit a chránit, aby nabytou perlu neztratil a nesešel z cesty.

Alžběta, která je srostlá s Kristem, se snaží dělat všechno jako on. Protože Kristus před svým odchodem z tohoto světa předává štafetu svým učedníkům, činí tak i Alžběta. Již jsme viděli, že svoje poslání předala Guitě. Také matce převorce předává onu pomyslnou štafetu, když říká: „Svěřila jsem vám do dědictví své povolání v lůně bojující církve, které od nynějška budu naplňovat v církvi vítězné: ‚Chvála slávy Nejsvětější Trojice‘.“¹²⁵ Alžběta nedělá nic jiného, než co dělá Syn, dělá to však osobitým způsobem, který odpovídá její jedinečnosti.

V této podkapitole jsme na vybraných úryvcích krátce ukázali, jak Alžběta vnímala svoje povolání v perspektivě věčnosti. Její nauka vyvěrala ve všech ohledech z její žité zkušenosti. Usazená v lůně Trojice touží po tom, aby i ostatní byli tam, kde je ona. Pouze tak sdílí touhu svého Mistra, který říká: „Otče, chci, aby také ti, které jsi mi dal, byli se mnou tam, kde jsem já; ať hledí na mou slávu, kterou jsi mi dal, neboť jsi mě miloval již před založením světa.“¹²⁶ Její touha předat svou cestu vyvěrá z trojiční lásky, kterou se nechal zcela prostoupit.

2.3 Alžbětina písemnost – svědectví o jejím duchovním doprovázení

Věnovali jsme se podstatě Alžbětina věčného povolání. Nyní se zmiňme o výsadním prostředku, jímž naše karmelitka duchovní doprovázení téměř výhradně uskutečňovala, a kterým si ke stejnému účelu pomáhá i dnes, když už je naplno v Boží slávě.

Přehled dochovaných písemností Alžběty od Trojice jsme podali v bakalářské práci.¹²⁷ Všechny písemnosti svým způsobem vypovídají o vztazích s různými lidmi,

¹²⁴ Srov. CF 5, s. 101.

¹²⁵ LA 5, s. 197.

¹²⁶ J 17,24.

¹²⁷ Srov. TICHÝ, L. *Cit. d.*, kap. 1.3, s. 24–26.

kteře Alžběta udržovala jak před, tak i po vstupu na Karmel. Nejvýznamnějším pramenem v tomto ohledu jsou Alžbětiny *Dopisy*.¹²⁸ Dalším významným pramenem poznání Alžbětiny spirituality jsou její *Duchovní pojednání*.¹²⁹

Ostatní písemnosti samozřejmě rovněž nejsou pro studium Alžbětiny spirituality bez významu. *Básně*¹³⁰ jsou svědectvím o Alžbětině vydávání se Bohu-Lásce v průběhu celého jejího života.¹³¹ *Deník 1889–1890*¹³² svědčí o interiorizaci Alžbětina karmelitánského povolání v době, kdy je nucena zřikat se jeho uskutečnění za zdmí Karmelu a žít svůj ideál, ne bez obětí, v laickém prostředí běžného života. *Soukromé poznámky*¹³³ jsou rozsahem nevelkým svědectvím především o hloubce Alžbětina duchovního života, v němž se nachází rozvinutí několika jejich klíčových témat. Kromě modliteb a různých poznámek jsou zde i delší celky, avšak vždy jen v rozsahu okolo jedné stránky. Najdeme zde texty jako *Být nevěstou Krista*,¹³⁴ *Karmelitka*,¹³⁵ ale i známou zászvětnou modlitbu *Ó můj Bože, Trojice, které se klaním*.¹³⁶

Podali jsme stručný výčet písemností, skrze které Alžběta téměř výhradně uplatňovala duchovní doprovázení, ale i těch písemností, které nám pomáhají odkrýt podstatu Alžbětou předávané spirituality. V následujících řádcích se zastavíme u těch z nich, které mají pro námi pojednávanou problematiku největší význam.

2.3.1 *Dopisy*

Věnujme se nejdřívě Alžbětině korespondenci. Dochovalo se přibližně 346 dopisů. Ve sbírce, která je ve sborníku *Oeuvres complètes* nazvaná *Dopisy*, je poslední dopis označen číslem 342, avšak to je zapřičiněno dílem tím, že existují

¹²⁸ ELISABETH DE LA TRINITÉ. Lettres. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres...*, s. 203–798.

¹²⁹ ELISABETH DE LA TRINITÉ. Traités spirituels. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres...*, 1991, s. 87–198.

¹³⁰ ELISABETH DE LA TRINITÉ. Poésies. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres...*, s. 917–1066.

¹³¹ Píše je od roku 1894 až do smrti. Až po vstupu na Karmel plní v podstatě funkci deníku.

¹³² ELISABETH DE LA TRINITÉ. Journal 1889–1890. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres...*, s. 799–889.

¹³³ ELISABETH DE LA TRINITÉ. Notes intimes. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres...*, s. 891–916.

¹³⁴ NI 13, s. 904–906.

¹³⁵ NI 14, s. 906–907.

¹³⁶ NI 15, s. 907–913.

drobné odchylky v číslování některých dopisů, dílem tím, že počítáme i *Velikost našeho povolání*¹³⁷ a *Nechej se milovat*¹³⁸, duchovní pojednání, která jsou rovněž psána formou dopisu.

Dopisy jsou v uvedeném sborníku pro lepší přehlednost rozděleny do dvou částí: *Dopisy z mláďí*¹³⁹ a *Dopisy z Karmelu*¹⁴⁰, přičemž na číslování dopisů se toto dělení neprojevuje, takže tvoří jednu kontinuální řadu.

Dopisy z mláďí zachycují korespondenci období od nejtěplejšího dětství až po vstup na Karmel. Dozvíme se zde informace o Alžbětině běžném životě, ale především o náplni prázdnin trávených na venkově, v přírodě a na cestách. Tyto dopisy jsou svědectvím o Alžbětině dětství, dospívání, o lidském i duchovním zrání. Seznamujeme se zde s ovzduším, v němž se formovalo Alžbětino povolání a spiritualita, poznáváme to, čím žilo a čím se sytilo její dívčí srdce, které se postupně stává srdcem ženy. Nalézáme zde svědectví o budování vztahů, které Alžběta rozvíjí po celý zbytek života a skrze které pak předává svou nauku.

Dopisy z Karmelu jsou ve zmíněném sborníku *rozčleněny* do čtyř částí, které kopírují jednotlivé etapy života na Karmelu a etapy Alžbětina duchovního růstu. V těchto dopisech se nachází téměř výhradně již explicitní předávání duchovního poselství Alžběty od Trojice.

Fakt, že se tolik dopisů zachovalo, zasluhuje hlubší pozornost. Je jistě pravda, že v době konce devatenáctého a začátku dvacátého století měl dopis daleko větší význam a hodnotu, než je tomu dnes. Rovněž však můžeme oprávněně předpokládat, že tak hojně množství dochovaných dopisů svědčí o přízni a autoritě, které se Alžběta těšila. Každý její dopis byl laskavým darem jejího „velkého srdce přetékaného láskou“.¹⁴¹ Z výše zmiňovaného faktu lze tedy vyvodit tyto skutečnosti:¹⁴²

¹³⁷ ELISABETH DE LA TRINITÉ. La grandeur de notre vocation. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres...*, s. 130–139.

¹³⁸ ELISABETH DE LA TRINITÉ. Laisse-toi aimer. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres...*, s. 189–199.

¹³⁹ ELISABETH DE LA TRINITÉ. Lettres de jeunesse. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres...*, s. 217–339.

¹⁴⁰ ELISABETH DE LA TRINITÉ. Lettres du Carmel. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres...*, s. 341–798.

¹⁴¹ L 295, s. 720.

¹⁴² Následující čtyři body srov. CONRAD DE MEESTER (ed.). Introduction générale. In *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres...*, s. 19–85 (58).

1. Alžběta má srdce, které je velmi sdílné, komunikativní, srdce které nemá problém písemně sdělovat svou blízkost druhým. Prokazuje tedy laskavou blízkost svým adresátům, kteří to vnímají a mají potřebu si dopis uchovat.
2. Dopisy jsou svědectvím o tom, jak byla Alžběta milovaná těmi, se kterými si dopisovala. Dopisy se tak staly trvalým svědectvím o jejím přátelství, díky tomu se jich také tolik dochovalo.
3. Dopisy neměly jen jednorázovou funkci, byly s oblibou čteny jako svědectví vzešlé z Boží přítomnosti.
4. Dopisy se staly „relikvií“, neboť Alžběta byla považována za „malou světici“.

Adresáty Alžbětiných dopisů tvoří různorodá skupina 61 osob. Tvoří je blízcí z rodiny, její přátelé a známí, taktéž řeholní sestry. Za povšimnutí však stojí fakt, že většina adresátů se rekrutuje z řad laiků, je jich 40, zatímco adresátů z řad řeholních sester je pouze 21.

Zmiňme alespoň nejfrekventovanější adresáty. Nejvíce dopisů (41) Alžběta adresovala své matce, druhé místo pak zaujímá její sestra Guita (39). Rovněž velké množství dopisů je pak adresováno přítelkyni Marie-Luise Maurel (28), dále přítelkyni Françoise de Sourdon (24 dopisů), kanovníku Anglesovi (22) a konečně přítelkyni Marguerit Gollet (20).¹⁴³ O všech těchto adresátech lze říci, že byli nějakým způsobem Alžbětou doprovázeni.

Speciálním případem je však kanovník Angles. Tento celoživotní rodinný přítel byl v první řadě někým, kdo sledoval celou Alžbětinu duchovní cestu a komu Alžběta ráda otvírala bohatství svého vnitřního světa. Až do jejího vstupu na Karmel vykonával kanovník určitou formu duchovního doprovázení a podpory. Z pozdějších kanovníkových výpovědí však vyplývá, jak moc byl dílem Božím v Alžbětině životě zasažen. Byl to on, kdo první rozpoznal autenticitu Alžbětina povolání a který zpovzdálí sledoval celou její životní cestu. Lze tedy právem očekávat, že i on se nechal jistým způsobem Alžbětou nepřímo doprovázet. Dopisy adresované kanovníku Anglesovi proto můžeme rovněž nahlížet jako zvláštní formu implicitního vyučování a inspirace staršího kněze mladičkou dívkou, karmelitkou.

¹⁴³ Údaje z těchto dvou odstavců srov. GRAUBNEROVÁ, A. *Lettres d'Elisabeth Catez à sa soer (traduction et analyse stylistique)*. (Magisterská diplomová práce). Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 13.

Zmínili jsem se, že nejčastějším adresátem Alžbětiniých dopisů je její matka. Alžběta po celý svůj život matku velmi milovala. Je jí velmi vděčná za vše, co pro ní udělala v nasměrování na Krista už od útlého věku. Volit mezi láskou k matce a láskou ke Kristu a ke svým Třem, je pro Alžbětu doslova křížující, avšak Alžběta má jasno: Bůh-Láska má přednost, v Boží lásce totiž roste i láska lidská. Alžbětu však bolí, že matka a její sestra trpí odchodem osoby jejím srdcím nejbližší. Z utrpení matky se tedy rodí pocit zodpovědnosti dcery, karmelitky, jež nechala svou milovanou matku „ve světě“ a která jí tam nechce zanechat bez pomoci. Alžbětiny dopisy jsou tedy svědectvím, jak se matka nepozorovaně stává učednicí své dcery, svědectvím o duchovním doprovázení matky dcerou.

Dalším výsadním adresátem Alžbětiniých dopisů je její sestra Marguerite Catez, familiárně nazývané Guita. Guita je své sestře podobá například v hudebním nadání, avšak jinak je zcela odlišného založení, povahy klidné a tiché. Guita je vdaná, má devět dětí, je tedy velmi zaměstnaná žena. Mezi ní a Alžbětou existuje hluboké celoživotní spříznění jak na lidské, tak na duchovní rovině a Guita se stává bezesporu hlavní Alžbětinou duchovní dcerou a učednicí. Dopisy, které jí adresovala, jsou jedním z nejhlubších svědků Alžbětou předávané spirituality, zejména pokud jde o její laický odstín. V nich Alžběta s velikým zápalem nabízí Guitě stejně intenzivní život v „nebi své duše“, v „malé Betánii“, v oněch Třech, tak, jak to ona žije na Karmelu. Je totiž přesvědčená, že tento ideál je platný pro každého pokřtěného.

Vedle zmíněných speciálních případů duchovního doprovázení a vyučování v korespondenci s adresáty, jež mají privilegované postavení v Alžbětině životě, zde máme adresáty ostatní. Ve všech těchto dopisech, zejména z období po vstupu na Karmel, se Alžběta téměř vždy staví k adresátům do pozice horlivé učitelky duchovního života a do pozice duchovní průvodkyně.

Všechny Alžbětiny dopisy vykazují opravdovou srdečnost a upřímný zájem o život adresáta. Na úvod Alžběta obvykle s nestrojenou vděčností poděkuje za předchozí dopis, případně setkání, zejména pak za to, když jí dotyčná nebo dotyčný otevře své srdce. Neopomene také připomenout něco ze společného bohatství vztahu s adresátem, ale i ostatními příbuznými či přáteli. Často vzpomíná na krásný čas, jenž spolu s nimi v minulosti prožila. Když je třeba, odpovídá pak na dotazy, které jí

byly položeny. Po té doširoka otevře své srdce a dělí se o svoje duchovní bohatství, o to co poznala, co ji naplňuje, co je předmětem a důvodem její radosti a naděje. Často reaguje na okamžité životní události adresáta či její vlastní a spontánně přechází k meditaci o Božích tajemstvích, ke kterým ji tyto události vedou. Všechno ji vede do nitra Tří a ona chce adresáta vzít s sebou. Alžběta pak často doplní praktické rady a srdečné povzbuzení. Zejména však ujišťuje adresáta o své modlitbě a vybízí jej ke společným setkáním v lůně Tří skrze modlitbu.

Nastínili jsem přínos *Dopisů* pro námi zkoumané téma. Nyní přistoupíme k dalšímu, pro naše téma klíčovému, typu písemností.

2.3.2 Duchovní pojednání

Zmínili jsme *Dopisy*, jako svědectví o předávání Alžbětina duchovního poselství. Nyní se zmiňme o čtyřech spisech, která jsou souhrnně v *Oeuvres complètes* nazvány *Duchovní pojednání*. Jedná se o spis *Nebe ve víře*¹⁴⁴, *Poslední rekolekce*¹⁴⁵, *Velikost našeho povolání*¹⁴⁶ a *Nechej se milovat*¹⁴⁷. Pro úplnost se uveďme, že ve sborníku je k těmto spisům přiřazena i modlitba *Ó můj Bože, Trojice, které se klaním*, avšak původně se tento text nacházel v *Soukromých poznámkách*, jak jsme se již zmínili výše, a jeví se nám být k této skupině spisů poněkud nesourodým.

Nejbohatší co do obsahu duchovní nauky jsou spisy *Nebe ve víře* a *Poslední rekolekce*. První z nich Alžběta napsala jako dárek na památku své sestře Guitě. Jde o nejvyváženější dílo, které komplexně rozkrývá celou Alžbětinu spiritualitu. Neméně hutný a bohatý je i druhý zmiňovaný spis, který je psán na přání matky převorky. Je v něm kladen větší důraz na specifikum povolání karmelitky – obětování se spolu s Kristem a spolupráci s jeho vykupitelským dílem.

Oba předchozí spisy mají mystické zabarvení. Spis *Velikost našeho povolání* je adresován devatenáctileté dívce z Dijonu Françoise de Sourdon, Alžbětině

¹⁴⁴ ELISABETH DE LA TRINITÉ. Le ciel dans la foi. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres...*, s. 89–127.

¹⁴⁵ ELISABETH DE LA TRINITÉ. Dernière retraite. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres...*, s. 141–188.

¹⁴⁶ ELISABETH DE LA TRINITÉ. La grandeur de notre vocation. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres...*, s. 129–139.

¹⁴⁷ ELISABETH DE LA TRINITÉ. Laisse-toi aimer. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres...*, s. 189–200.

dlouholeté přítelkyni. Byli si povahově velmi blízké a tak také jí Alžběta píše tento poslední dárek na památku, který měl být i k jejímu poučení. Drobný spis představuje spíše asketickou složku spirituality naší světice. Před tím než Alžběta poukáže na onu náročnější složku duchovního života, představí nejdříve přitažlivou velikost povolání, obzory toho, k čemu jsme povoláni.

Miniatura *Nechej se milovat* je pak velmi důvěrným poselstvím, které Alžběta věnuje své převorce. Právě zde dochází k onomu obrácení rolí, o kterém již byla řeč. Alžběta zde povzbuzuje svou představenou, aby se „nechala milovat víc, než tito“, ¹⁴⁸ když parafrázuje evangelijní text. ¹⁴⁹

Představili jsme tedy písemnosti, které jsou svědectvím Alžbětiny spirituality, jejího předávání a duchovního doprovázení. Nyní nastíníme hlavní etapy duchovní cesty, kterou naše karmelitka předává.

2.4 Itinerář cesty do nitra Trojice

Po té, co jsme probrali písemné prameny svědčící o námi zkoumané spiritualitě, zmíníme se o základní struktuře duchovní cesty, kterou v těchto pramenech nalézáme.

Nechceme na tomto místě detailně pojednat o itineráři oné cesty do nitra Božího, ten je přítomen uceleným způsobem v díle *Nebe ve víře* a pojednali jsme o něm detailně ve druhé kapitole bakalářské práce, na niž navazujeme. Omezíme se proto jen na připomenutí nosné struktury této cesty.

V prvním kroku se Alžběta vždy snaží adresátovi předložit velikost a vznešenost křesťanského povolání. Uvědomí čtenáře, že je pozván žít uvnitř Trojice, žít tam již svou věčností, která začíná už v časnosti, ne až po smrti.

Ve druhém kroku však upozorňuje, že k tomu, abychom přebývali v hloubi Trojice, není třeba opouštět svoje nitro, ale naopak sestupovat stále do jeho větší hloubky, neboť Trojice přebývá právě v našem nejhlubším nitru. To je také srdcem většiny praktických rad a povzbuzení, které jsou obsaženy v *Dopisech*. Povolání „žít uvnitř“ v „cele svého srdce“, která má být „malou Betánií“, ¹⁵⁰ jež hostí Ježíše, je určeno lidem všech životních stavů. Betánie je pro Alžbětu základním modelem,

¹⁴⁸ LE 2, s. 195.

¹⁴⁹ Srov. J 21,15.

¹⁵⁰ NI 5, s. 896–897.

z něhož vyvozuje poučení adresátů, že není třeba oddělovat od sebe povolání Marie a Marty, protože obě povolání jsou perichoreticky přítomné jedno v druhém. Také ve společenství církve se oba typy duší vzájemně nesou a podpírají, jsou spojeni hlubokou jednotou modlitby.

Tedy Trojice je „uvnitř“, v našem „nejhlubším středu“¹⁵¹. Ve třetím kroku Alžběta vyzývá k tomu, aby posluchač do tohoto „nejhlubšího středu“ „sjel po vnitřním svahu“. Tomu odpovídá potřeba růstu v pokoře, která je oním sestupem. Ani hřích v tom není překážkou, ale Bůh si s ním nakonec poslouží, aby pokora rostla. Na „dně“ tohoto „svahu“ pak dochází k „božské srážce“.¹⁵²

Ve čtvrtém kroku Alžběta říká, že je třeba se nechat Bohem očistit, posvětit a sjednotit s ním samým natolik, že se „necháme nahradit“¹⁵³ jím, přetvořit v něho. Děje se to cestou věrného a dokonalého naplňování Boží vůle. Tak získáváme podobnost s Bohem, která je svatostí. Podobnost získáváme skrze jednoduchost, která je „průzračností krystalu“¹⁵⁴, jenž odráží a nechá sebou procházet Boží svatost.

Skrze toto přetvoření v Krista se dostáváme do lůna trojičních vztahů – máme účast na Kristově vztahu s Otcem a Duchem svatým. Takto se máme nakonec stát „chválou slávy“¹⁵⁵, trvale usazenými v Trojici tak, že v nás zní echo chvály, která v Trojici věčně je.

To byl ve zkratce nastíněný itinerář cesty do nitra Tří, jak je Alžběta podává. Připomeňme ještě, co bývá uváděno jako „páteř spirituality“ Alžběty od Trojice. Je to Trojice, křestní milost, Boží přebývání v duši, chvála a podobnost Kristu.¹⁵⁶

¹⁵¹ CF 5, s. 101.

¹⁵² CF 4, s. 100–101.

¹⁵³ ELISABETH DE LA TRINITÉ. O mon Dieu, Trinité que j'adore. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres...*, s. 199.

¹⁵⁴ CF 24, s. 46.

¹⁵⁵ CF 41–45, s. 125–127.

¹⁵⁶ Srov. CONRAD DE MEESTER. Introduction générale. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres...*, s. 49.

3. Vybraná témata spirituality Alžběty od Trojice

V první kapitole jsme upřeli pohled na Alžbětu od Trojice již uskutečněnou v lůně Tří. Poté jsme se snažili krátce sledovat její životní a duchovní cestu k oné plnosti života v Trojici, přičemž jsme se snažili poukázat na zakořenění zásadních momentů její spirituality v této životní cestě.

Ve druhé kapitole jsme se dotkli způsobu, jakým Alžběta předávala svou spiritualitu a vykonávala určitou formu duchovního doprovázení. Zmínili jsem písemnosti, jakožto hlavní nástroj, který Alžběta ke zmíněné činnosti používala.

V této kapitole se pokusíme nastínit některá témata spirituality Alžběty od Trojice. Nechceme zde podat vyčerpávající charakteristiku Alžbětou předávané spirituality. Chceme si svobodně zvolit pouze několik témat, která by nám umožnila vykonat jakési hloubkové sondy mířící k podstatě spirituality naší světice.

Jednoznačný primát v Alžbětině spiritualitě má Bůh a jeho mystérium, které se chce sdílet. Bůh chce sdílet své božství s tvorem a hledá prostor, kde by znovu zpřítomnil své mystérium. Prvním krokem bude jakési předznamenání této kapitoly, v němž si povšimneme tajemství předurčení, věčného Božího úradku sdílejícího se Boha-Trojice.

To, co si Bůh předem předsevzal, by nemohlo dojít uskutečnění bez odpovědi člověka. Ve druhém kroku si tedy povšimneme odpovědi člověka na Boží touhu dávat se. Budeme hovořit o tématu lidství navíc.

Alžbětina spiritualita je především kontemplativním pohledem upřeným na Boží mystérium a snahou na lásku sdílejícího se Boha celou bytostí odpovědět. Ve třetím kroku se tedy budeme věnovat tématu modlitby v pojetí Alžběty od Trojice.

Kontemplativní modlitba v Alžbětině pojetí vede ke zpodobnění s Bohem, ke svatosti. Ve čtvrtém kroku se tedy budeme věnovat pojetí svatosti ve spiritualitě naší světice.

V posledním kroku pohlédneme na tajemství utrpení, jakožto důsledek onoho zpodobnění s Kristem.

3.1 Tajemství předurčení

Naše spočinutí v lůně Tří je důsledkem přijetí a otevření se Božímu povolání, našemu určení, které si Bůh předsevzal dřív, než nás stvořil. Zmíníme se proto o významu tajemství Božího předurčení na duchovní cestě Alžběty od Trojice.

Nejdříve si všimneme, jak je vědomí Božího předurčení přítomno v Alžbětině životě, poté se pokusíme poukázat na místo tohoto tajemství v Alžbětině spiritualitě.

3.1.1 Tajemství předurčení v životě Alžběty od Trojice

V první kapitole této práce jsme poukázali na význam událostí okolo Alžbětina narození pro její chápání tajemství předurčení.¹⁵⁷ Alžběta jistě mnohokrát vyslechla příběh svého vlastního narození. Připomeňme stručně podstatné momenty:

1. Alžběta přišla na svět za dramatických okolností, právě když se za ní slouží mše svatá.
2. Čte se zrovna prolog Evangelia podle Jana, evangelisty Alžbětě tak drahého.
3. Nemá mít moc šancí na přežití, ledaže by měla dost síly navíc – a skutečně, Alžběta vypadá jako několikátýdenní dítě, je dost silná.
4. Dnem jejího vstupu do života je neděle, den připomínky Velikonočního tajemství, Alžbětě velice vzácného.
5. Křest, kdy je Alžběta ponořena do nekonečného oceánu Trojice, se udál v den svátku Marie Magdalény, velké kontemplativní duše, Alžbětě později velice drahé.¹⁵⁸
6. Je zde tajemství jména Elisabeth, jež, jak se domnívala, mělo mít význam „dům Boží“.

Alžbětina matka čte tyto události s odstupem tak, že o její budoucnosti bylo rozhodnuto již před narozením.¹⁵⁹ Samotná Alžběta jistě také skrze tyto události a jejich interpretaci rodiči, vnímala svůj život jako „poznání“ v Božím „předzvěděním“, vnímala se jako „předurčená“ tímto Bohem k velkým věcem.¹⁶⁰

Na celý Alžbětin život můžeme nahlížet jako na dějiny odkrývání onoho Božího rozhodnutí, Božího plánu, a současně její odpovědi na tento plán. Explicitní

¹⁵⁷ Srov. podkapitola 1.2.1 této práce.

¹⁵⁸ Srov. CONRAD DE MEESTER, *Élisabeth de la Trinité. Biographie...*, s. 19–20.

¹⁵⁹ *Tamtéž*, s. 19.

¹⁶⁰ Ř 8,29.

vyjádření tohoto tajemství Alžběta nachází, když objevuje dopisy svatého Pavla. Pavel, jehož Alžběta často tituluje „Apoštol“, vyslovuje to, co naše karmelitka poznávala dosud pouze intuitivně. Tyto pavlovské myšlenky rozvíjí i Ruysbroeck, z něhož Alžběta čerpá v závěrečném období svého života.

Tajemství předurčení odkrývá Alžbětě Boha jako toho, kdo na ní od věčnosti pohlížel s láskou. Právě klima lásky pak bude konstantou po celý zbytek jejího života. Později toto prostředí rozeznává jako oceán Lásky, jímž Bůh-Trojice je .

3.1.2 Význam tajemství předurčení ve spiritualitě Alžběty od Trojice

V krátkosti jsme poukázali na kořeny vnímání tajemství Božího předurčení v Alžbětině životě. Nyní se pokusíme shrnout význam tohoto tajemství pro Alžbětinu spiritualitu.

Ve spise *Poslední rekolekce* Alžběta doslova plesá nad velikostí našeho povolání, když říká:

Takové povolání, apoštol často odhaluje jeho velikost: „Bůh,“ říká, „nás v Něm před stvořením vyvolil, abychom byli neposkvrnění a svatí v jeho přítomnosti, v lásce... Byli jsme předurčení rozhodnutím toho, který koná všechno podle rozhodnutí své vůle, abychom se stali chválou jeho slávy.“¹⁶¹

Alžběta nás učí, že naše předurčení Bohem není nějakým naší svobodu omezujícím Božím diktátem. Naopak, předurčení směřuje k přijetí daru Božího, který se rozhodl nám darovat. Oním darem není nic menšího než samotný darující se Bůh-Trojice. Boží plnost života, jeho svatost, se chce nám sdílet, chce nás učinit „svatými v jeho přítomnosti“.

Ve spisku *Velikost našeho povolání* pak Alžběta píše:

Moje Framboise, když kontemplujeme naše věčné předurčení, viditelné věci se zdají tak bezvýznamné... Slyš svatého Pavla: „Ty, které Bůh poznal ve svém předzvědění, ty také předurčil, aby byli podobní obrazu svého Syna.“¹⁶² (To není všechno, uvidíš, moje malá, že jsi jedna z „poznanych“!) „A ty, které poznal, ty povolal:“ křest z tebe učinil adoptivní dítě, označil tě pečeti svaté Trojice! „A ty, které povolal, ty také ospravedlnil:“ kolikrát jsi byla ospravedlněna skrze svátost pokání a všemi doteky Boha ve tvé duši, a to i tehdy, když sis to neuvědomovala! „A ty, které ospravedlnil, ty také oslavil.“¹⁶³ Hle, taková věčnost tě čeká! Ale připomínej si, že náš stupeň slávy bude týž, jako stupeň milosti, ve kterém nás Bůh nalezne v okamžiku smrti; dovol mu

¹⁶¹ DR 36, s. 181. Citace Ef 1,4.11–12.

¹⁶² Ř 8,29.

¹⁶³ Ř 8,30.

dovršit v tobě dílo svého předurčení...¹⁶⁴

Alžběta zde slovy svatého Pavla ukazuje, že celé dílo spásy, tedy naše vyvolení, povolání, ospravedlnění a oslavení, je především darem a dílem Božím. Na nás je pouze „dovolit mu dovršit v nás dílo předurčení“. Tato pavlovská pravda tvoří základní kámen celé Alžbětiny nauky a spirituality.

Onen Boží plán se však nezačíná uskutečňovat až křtem, jak by se mohlo z citovaného zdát. V posledních dnech života Alžběta píše:

Otec kontempluje sebe sama v propasti své plodnosti a takto, skrze tentýž akt poznávání sebe, plodí jinou osobu, Syna, svoje věčné Slovo. Vzor všech stvoření, které ještě nevyšly z nicoty, spočíval věčně v Něm a Bůh je viděl a kontemploval v jejich vzoru, ale v sobě samém. Tento věčný život, který naše vzory vlastní¹⁶⁵ bez nás v Bohu, je příčinou našeho stvoření.¹⁶⁶

Alžběta celý svůj život čte v této optice. Od věčnosti jsou naše vzory přítomny v Synu a kontemplovány s nesmírnou láskou Otcem. Náš život není dílem náhody, je na nás pohlíženo pohledem lásky ještě dříve, než jsme byli stvořeni. Vzešli jsme z Trojice, která je navždy naším domovem. Vidíme, že život kteréhokoli člověka je nepochopitelný v odtržení od Božího mystéria, od tajemství zmíněného Božího úradku a vyvolení člověka. Z lůna Trojice vzešel každý lidský život a nemůže dojít naplnění než tím, že dovolí Bohu-Trojici pokračovat v jediném kontinuu jeho dávání se, až po naši podobnost s ním, po naše oslavení.

Jak jsme viděli, téma předurčení, vyvolení od věčnosti, je pro Alžbětu tématem zásadním, je konstantou, ke které se stále vrací. Náš životní příběh je rozepnutý mezi dvěma póly, mezi předurčením a naším definitivním spočinutím v lůně Tří, naším oslavením. Bůh-Trojice, dynamika jeho lásky, která nás trvale a věrně obklopuje, je naším konstantním prostředím, ve kterém žijeme, a která se chce vylévat do stvoření. Celé naše úsilí o svatost je pro Alžbětu pouhou snahou o odpověď na velkou Boží nabídku: „dovolit mu“ v nás „dovršit dílo svého předurčení“.¹⁶⁷

¹⁶⁴ GV 9, s. 137–138.

¹⁶⁵ Vlastníkem jsou vzory, vlastněný je věčný život.

¹⁶⁶ *Tamtéž.*

¹⁶⁷ Srov. GV 9, s. 137–138.

3.2 Stát se mu „lidstvím navíc“¹⁶⁸

Poukázali jsme na primát Boží sdílející se aktivity ve spiritualitě Alžběty od Trojice. Naše světice si však velmi dobře uvědomovala, jak jsem rovněž zmínili, že je třeba Bohu dovolit, aby dílo, ke kterému nás předurčil, v nás také uskutečnil.

Milost spásy je zajisté nezasloužený dar. K bohatství Trojice, Bohu samotnému, nemůžeme nic přidat. Můžeme mu však poskytnout místo k jeho manifestaci, místo, kde se on může uskutečňovat – je možné, jak Alžběta říká, stát Slovu „lidstvím navíc“, ve kterém on může znova účinně zpřítomňovat svoje mystérium tak, že se Slovo jakoby znovu může vtělit. Trojiční mystérium, jeho dynamika, se tak znovu rozlévá v konkrétním lidském životě, jenž se tím stává jeho zjevením. Takto může Boží království skrze naše darování se vstupovat do tohoto světa, Slovo znovu může působit spásu, může v nás konat božské skutky, přičemž jsme do tohoto díla zapojeni.¹⁶⁹

3.2.1 Kořeny pojetí „lidství navíc“ v životě Alžběty od Trojice

Připomeňme zde několik skutečností z Alžbětina života, o kterých jsme již pojednali výše.¹⁷⁰

Alžběta si již z útlého dětství v sobě nesla zkušenost své vlastní křehkosti. Na vlastní kůži mnohokrát zakusila, co to je, když celou její bytost zachvátí vztek. Velice záhy si začíná uvědomovat svou „strašnou povahu“,¹⁷¹ uvědomuje si, že trápí své okolí a zároveň pocituje, že sama si nedokáže pomoci. Po první svaté zpovědi vyhláší nekompromisní boj se svými nedostatky, stupňuje své úsilí, aby se naučila ovládnout kvůli těm, které má ráda, avšak nejvíce si slibuje od vytouženého prvního svatého přijímání. Doufá, že Ježíš v eucharistii jí dá zmoudřet, že to on ji promění, že přetvoří její lidství. Očekává Ježíše v eucharistii s nedočkavostí a slzami touhy. Vůbec nemůže pochopit, jak může někdo dát svůj život někomu, nebo něčemu jinému. Ona má jasno, dá mu celý svůj život, celé svoje lidství.¹⁷² Správně chápe, že

¹⁶⁸ ELISABETH DE LA TRINITÉ. O mon Dieu, Trinité que j'adore. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres...*, s. 200.

¹⁶⁹ Srov. DR 13, s. 163.

¹⁷⁰ Srov. kapitola 1.2 této práce.

¹⁷¹ J 81, s. 850.

¹⁷² Srov. CONRAD DE MEESTER, *Élisabeth de la Trinité. Biographie...*, s. 65.

obdarování v eucharistii má být oboustranné: nejen, že ona přijímá Ježíše, který se jí cele dává, ale také On chce přijímat ji a ona se mu rovněž dává celá.

Navíc si tentýž den odnáší tajemství svého jména, je „Božím příbytkem“. Její život „uvnitř“ v „cele jejího srdce“, kde se snaží být zcela přítomná pro toho, kterého miluje, kde naslouchá touze jeho srdce a snaží se jeho vůli, kterou poznává, bezezbytku naplnit, jí dává poznat Mistrovu touhu uskutečnit také v jejím lidství, v jejím životě, „jakoby vtělení slova“, „obnovit v ní své mystérium“.¹⁷³

Dokonce ještě před prvním svatým přijímáním se Alžběta svěruje kanovníkovi Anglesovi se svou touhou stát se řeholnicí. Bylo to tak přesvědčivé, že kanovník v opravdovost tohoto povolání okamžitě uvěřil.¹⁷⁴ Její další život je pak pouhou konkretizací a precizací totálního darování se tomu, který se daroval jako první jí: slib panenství ve čtrnácti letech a následně povolání karmelitky.

Podívejme se však na věc ještě z jiného pohledu. Je známo, že Alžběta milovala toulky přírodou, pohled na hory a dálky moře ji uchvacoval. V dopise Guitě vzpomíná:

Pohled na tak krásné moře se nikdy neomrzí, že? Vzpomínáš si, jak jsme spolu naposled viděli moře na Skále Panny [Marie] u Biarritz? Celé hodiny jsem tam strávila, bylo to tak krásné, silné vlnobití valící se na skály, má duše se chvěla při této velkolepé podívané.¹⁷⁵

Samotná velikost Boha, kterého Alžběta v tomto živlu vnímala, proniká její bytost, její lidství, takže se Alžběta „chvěje“. Ráda se tomuto vlivu Božímu vystavuje, ráda se nechává proniknout, rozvibrovat.

Ještě lépe lze tuto skutečnost vnímat v Alžbětině hudebním projevu. Její milované piano jí dává svým způsobem zakusit pronikání Ducha do celé její bytosti skrze hudbu. Když hraje, vnímá tuto skutečnost i její okolí. Jistá žena o ní napsala:

... bylo cítit, že celé její tělo bylo hýbáno její duší... její tělo se bez přehánění také chvělo. Všechno se zdálo jako vedené vnitřní písní [...]

Bylo tam něco, co z ní vyzářovalo, něco, co vycházelo z hloubky její bytosti, a co se projevuje v její hře způsobem mimořádně lidským, přirozeným, ale nadpřirozeným zároveň...¹⁷⁶

¹⁷³ NI 15, s. 908.

¹⁷⁴ Stov. CONRAD DE MEESTER, *Élisabeth de la Trinité. Biographie...*, s. 62.

¹⁷⁵ L 144, s. 440.

¹⁷⁶ GILLOT-SCHAPPLER, C. La musique intérieure d'Élisabeth de la Trinité. *Carmel: Revue trimestrielle de spiritualité chrétienne*, 2006, č. 122, s. 7 – 25 (11–12).

Když hrála, cítila se proniknutá Bohem. Tak jako hudba proniká do celé bytosti hráče, potažmo posluchače, tak i božství proniká lidství člověka, který se Duchu vydal a Slovo se v něm jakoby znovu vtěluje. Zároveň skladba nalézá své jedinečné zabarvení určené osobností hráče, potažmo posluchače.

Vše, co jsme zmínili, bylo pouze jakousi přípravou pro výslovné vyjádření koncepce „lidství navíc“, které Alžběta akcentovala zejména v posledních dvou letech svého života.

3.2.2 Význam pojetí „lidství navíc“ ve spiritualitě Alžběty od Trojice

V předchozí podkapitole jsme se pokusili nastínit jakési přirozené předpoklady Alžbětiny koncepce „lidství navíc“, nakolik je můžeme vystopovat v jejím životě. Tato koncepce pak našla svoje explicitní vyjádření v modlitbě *Ó můj Bože, Trojice, které se klaním*, kterou Alžběta složila v listopadu roku 1904:

Ó stravující ohni, Duchu lásky, „sestup na mě“, aby se ve mně uskutečnilo jakoby vtělení Slova: ať mu jsem lidstvím navíc, [dalším lidstvím,] ve kterém bude moci obnovit celé své mystérium.¹⁷⁷

Alžběta se touží stávat „druhým Kristem“ a skrze něho, s ním a v něm se stávat tou, která je „spoluvykupující“¹⁷⁸ tento svět. Jedním z klíčových momentů Alžbětiny spirituality je ono „nechat se jím nahradit“¹⁷⁹ aby Kristus její život proměnil na svůj.¹⁸⁰ Nepřeje si to jen pro sebe, ale považuje to za něco, co je třeba přát i všem, na kterých jí záleží. Tak píše i své sestře Guitě: „Ať Mistr sytí tvou duši na své hostině lásky, ať tě uchvátí a zmocní se tě tak, abys už nebyla ty, ale on!“¹⁸¹ Jinde jí píše: „Ať Kristus zajme, spoutá a uchvátí mou drahou Guitu, ať se v něm ztratí jako kapka vody v oceánu!“¹⁸² Alžběta se chce s Kristem ztotožnit tak, aby už nežila ona, ale Kristus, aby v ní Otec poznal svého jediného Syna. Ježíš Kristus, který v jediné osobě sjednocuje lidství i božství, když se s ním Alžběta vzájemně perichoreticky prostupuje, i její individuální, jedinečné a neopakovatelné lidství srůstá s osobou Slova. Děje se tak v ní „jakoby vtělení Slova“. Boží krása jediného

¹⁷⁷ NI 15, s. 908.

¹⁷⁸ Srov. NI 13, s. 905 .

¹⁷⁹ ELISABETH DE LA TRINITÉ. O mon Dieu, Trinité que j' adore. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres...*, s. 199–200 (199).

¹⁸⁰ Srov. CF 18, s. 109.

¹⁸¹ L 260. str. 650.

¹⁸² L 210, str. 393.

Slova tak nachází svůj projev v neopakovatelném odstínu individuálního lidství člověka, který se mu takto zcela vydal.

Výše jsme se zmínili o významu události Alžbětina prvního svatého přijímání. Toto reciproční perichoretické pronikání Trojice a Alžbětina lidství se děje přednostně skrze přijímání eucharistie:

„Kdo jí moje tělo a pije mou krev, zůstává ve mně a já v něm.“¹⁸³ Prvním znamením lásky je to, že nám Ježíš dal svoje tělo k jídlu a svou krev k pití. Charakteristickou vlastností lásky je neustálé dávání a přijímání. Tedy láska Kristova je štedrá. Dává vše, co má, vše, kým je; všechno, co máme, všechno, co jsme, bere a odnáší s sebou¹⁸⁴. Žádá víc, než jsem schopni sami ze sebe dát. Má nesmírný hlad, který nás chce úplně pohltit. Vstupuje až do morku našich kostí a čím víc mu k tomu dáváme s láskou svolení, tím hojněji to okoušíme. On ví, že jsme ubozí, nebere na to žádný ohled a v ničem nám nesleví. To on sám se v nás stává svým chlebem tím, že nejdříve spaluje, ve své lásce, naše neřesti, viny a hříchy. Pak, jakmile nás vidí čisté, přichází doširoka otevřený jako sup, který všechno zhltně. Chce strávit náš život, aby jej proměnil ve svůj, ten náš, plný neřestí, v jeho, plný milosti a slávy, která je tu pro nás už připravena, avšak pod jednou podmínkou, že se vzdáme sami sebe. Kdybychom měli tak dobré oči, abychom byli schopni vidět tu neutišitelnou lačnost Krista, který hladoví po naší spáse, ani kdybychom se sebevíc snažili, neubránili bychom se [takové přitažlivosti, ulétli bychom] a zmizeli v Kristových otevřených ústech. Budí to dojem absurdity; ti, kteří milují, pochopí! Když přijmeme Krista s vnitřní oddaností, jeho krev, horká, plná vroucnosti a slávy koluje v našich žilách a na dně nás samých se nás začne zmocňovat oheň, přechází na nás podobnost jeho ctnostem a on žije v nás a my žijeme v něm a dává nám svou duši s plností milosti, skrze kterou duše zůstává v lásce a chvále Otce! Láska vtahuje do sebe svůj předmět; my do sebe vtahujeme Ježíše a Ježíš vtahuje do sebe nás. Takže unášeni nad sebe do nitra lásky, k Bohu, jdeme mu vstříc, vstříc jeho Duchu, který je jeho láskou, a tato láska nás spaluje, stravuje a vtahuje nás do jednoty, kde nás očekává blaženost.¹⁸⁵

Tedy právě eucharistii Alžběta vnímá jako přednostní prostředí, ve kterém se odehrává ono reciproční pronikání člověka dávajícího se a přijímajícího a Ježíše Krista dávajícího se a přijímajícího. To pro „hlad“ Krista po tom, aby do sebe vtáhl a pozřel naše lidství, můžeme být do něho vtaženi a proměněni v něho. Máme tak možnost mít podíl na všem, kým on ve svém božství i lidství je a co má. Není jiné cesty k tomu, aby se naše lidství dostalo do lůna Trojice, než se zcela „vzdát sami sebe“ a nechat se vtáhnout do Krista. Nestací jen žít „s“ Kristem, to je málo. Jsme pozváni „dát se prostoupit vší plností Boží“¹⁸⁶ tak, abychom měli podíl na božství i

¹⁸³ J 6,56.

¹⁸⁴ *Enlever* – „zmocnit se“, „unést“, „sebrat“, ale i „pozvednout“, „vzít s sebou“. V tomto kontextu se nám jeví nejvýstižnější „vzít s sebou“ s tím, že je tu jakási prudkost únosu, ale zároveň rovina pozvednutí na svou úroveň. Nejde jen o ochuzení, ale zejména o obohacení.

¹⁸⁵ CF 18, s. 108–109.

¹⁸⁶ Ef 3,19.

lidství Syna a Slovo aby mělo k dispozici naše „lidství navíc“, tedy nás samotné, nás celé. Takto jsme reálně včleněni do nitra života Tří, ale nejen to. Platí pak:

Zdá se, že duše rozšířená příchodem Mistra má schopnost vyjít ze se sebe samé, aby prošla zdmi do nesmírnosti toho, kdo přichází; a odehrává se tento jev: Bůh v hloubce nás samých přijímá Boha přicházejícího k nám, a Bůh kontempluje Boha! Bůh, ve kterém spočívá blaženost.¹⁸⁷

Bůh přijímá Boha v nás, tedy trojiční život se odehrává v našem lidství, ve kterém činně přebývá. Trojiční život se pak chce v nás odehrávat a vylévat se i skrze nás do celého stvoření. Celá rozmanitost všech stavů, jedinečnost každého člověka, vše, do čeho lidství člověka proniká, všechno má hodnotu věčnosti. Vše totiž pro spojení se Slovem, které tak na sebe bere i toto vše, vstupuje do lůna Trojice, do věčnosti. Trojiční život se chce vylévat na vše, co nese stopu našeho mnohotvárného a vždy jedinečného lidství.¹⁸⁸

Tato spiritualita je tedy otevřená pro pestrost a rozmanitost života ve všech jeho projevech, je prosta černobílého pojetí duchovního života, prosta tíživé a studené pseudostrohosti, která bere chuť do života. Poskytnout celé své lidství Slovu, aby mohlo i skrze každého z nás projevit rozmanitost krásy Boží, to je, domníváme se, spiritualita pro dnešní pluralitu podtrhující svět. Nejenže takto můžeme vnášet do tohoto světa novou tvář krásy, ale máme takto možnost spolupracovat na díle spásy tohoto světa a každého člověka. Kristovo spásonosné tajemství se může v každém, kdo mu své lidství nabídne, stát plodným.

K tomu všemu je však třeba vzít vážně onu jedinou podmínku: že se „vzdáme sami sebe“. Je třeba sebrat odvalu a nechat se takřka zmařit, nechat se vtáhnout a proměnit. Jedinečnost našeho lidství, jak víme, se neztratí, naše osobnost je naopak sjednocena, zjednodušena, uvedena do svobody. Je třeba žít nadpřirozeně, což neznamená protipřirozeně. Je třeba se zcela vydat Boží vůli, avšak naše vůle tím není ztracena:

... myslím, že je třeba žít nadpřirozeně, tedy nikdy nejednat přirozeně... Je třeba si uvědomovat, že Bůh je v nás nejvnitřnějším způsobem přítomen, abychom ke všemu přistupovali spolu s ním; [...] Nadpřirozená duše nikdy nejedná s druhotnými příčinami, ale jedinečně s Bohem. Ó! Jak se její život zjednoduší, jak se její život přiblíží k životu blažených duchů, jak je osvobozená od sebe sama a od všech věcí! Všechno

¹⁸⁷ CF 17, s. 108.

¹⁸⁸ Srov. DECOURTRAY, A. Préface. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres...*, s. XI–XII.

se pro ni zredukuje na „jediné potřebné“, jak to Mistr řekl Magdaléně. Tedy, je opravdu veliká, opravdu svobodná, protože uzavřela svou vůli ve vůli Boží.¹⁸⁹

Vidíme, že naše přirozenost a s tím související naše vůle, naše přání, touhy, plány, nejsou popřeny a zmařeny. První příčinou naší vůle je vůle Boží. Ve svém prazákladu totiž prýští naše vůle z vůle Boží a naopak, v samém základu naší vůle vyvěrá vůle Boží. Opět se jedná o vztah perichoreze. To proto, že Bůh je nám blíže, než my sami sobě, že je tak intimně s námi jedno v našem nitru, je naším „nejhlubším středem“,¹⁹⁰ je u samého zřídla naší vůle a přirozenosti, proto se máme zříkat všech pouze lidských, tedy od Boha odtržených, projevů, které se v této optice jeví jako druhotné příčiny naší vůle, které nejsou v souladu s její příčinou první. Proto je tak žádoucí nechat „uzavřít svou vůli ve vůli Boží“, neboť tam, stejně jako naše přirozenost, najde očištění, zjednodušení, sjednocení, svobodu. O takové duši platí, že „všechna její hnutí se stávají božskými, ačkoliv jsou od Boha, jsou stejně tak i její, protože je náš Pán koná v ní a spolu s ní.“¹⁹¹ Tedy náš život, naše lidství, naše tužby, najdou svoje opravdové naplnění, najdou spásu a zároveň naleznou svůj nadpřirozený charakter.

Ukázali jsme, jak se lidství darované Slovu rozvíjí. Avšak toto lidství by zůstalo neplodné, pokud by ze sebe nenechalo učinit dar. Dát se Slovu jako lidství navíc, má pro Alžbětu ještě jeden důsledek – takto se dát, znamená stát se hostií:

Vy hledáte hostii, Mistře tolik uctívány.
Vy chcete ve své lásce v ní,
navždy mít svůj život uchovaný,
vy, vtělující se v toto lidství,¹⁹²
neboť pozvednout k Otci toužíte
oběť a uctívání.
Svou krví zem kryjete,
nás vykupuje to božské prolévání.

Ó hlubino! Nepochopitelné tajemství,
mé srdce se stává vaší pokornou svátostí.
Oslavit Otce přijďte do ní
v mlčení a usebranosti.¹⁹³

¹⁸⁹ GV 9 s. 137.

¹⁹⁰ CF 5, s. 101.

¹⁹¹ *Tamtéž.*

¹⁹² Alžběta naráží právě na „lidství navíc“, kterým je v tomto případě ona sama.

¹⁹³ P 91, s. 1025. Překládáme spíše doslovně, jen v názvu se pokoušíme zachovat rým.

Téma „bytí hostií“ je pro Alžbětu velice drahé. Matku převorku pokládá zejména ke konci života za kněze, který přináší svou svěřenkyni Bohu jako hostii. Takto převorka přednesla tuto hostii Bohu v den věčných slibů a stejným způsobem ji má přinášet jako hostii v čase Alžbětina umírání.¹⁹⁴ Sama sebe, svůj život na Karmelu i povolání karmelitky obecně, chápe Alžběta jako bytí hostií. Dávat své lidství, svůj život všanc Třem, aby v něm mohl proudit trojiční život. Takto se má karmelitka stát obětí, která se vydává spolu s Kristem za život světa, chlebem života pro ty, kdo hladoví po životě a po Bohu. Mohlo by se namítnout, že povolání být hostií váže Alžběta pouze na povolání karmelitky. Avšak i své sestře Guitě píše: „Pomysli, že on je ve tvém nitru jako v malé hostii.“¹⁹⁵ Stát se hostií je tedy povoláním pro každého křesťana. Být hostií znamená přinášet celý svůj život, se vším, co tvoří naše lidství, se vším, čím je náš život tvořen, s kým je spojen, v oběť chvály v Kristu a spolu s ním, Otcí. Znamená to též udělat ze svého života mši, slavení eucharistie, díkůvzdání. Také to znamená stát se chlebem života pro druhé. Kdo je vykoupen, kdo přijal spásu Boží, jeho lásku, je povinen vydat se tomu, který se nám vydal a připojit se k jeho vykupitelskému dílu:

Duše, která chce sloužit Bohu dnem i nocí ve svém chrámu, ve svatyni, o níž slyším mluvit svatého Pavla, když říká: „Boží chrám je svatý a ten chrám jste vy“,¹⁹⁶ taková duše musí být rozhodnutá skutečně sdílet utrpení se svým Mistrem. Ta, která je vykoupená má zase naopak povinnost vykupování dalších duší, a proto bude zpívat na své lyře: „Chlubím se křížem Ježíše Krista. S Kristem jsem přibitá na kříži...“¹⁹⁷ A dále: „Ve svém těle trpím to, co chybí utrpení Kristovu, za jeho tělo, kterým je církev.“¹⁹⁸ „Královna se postavila po vaší pravici“.¹⁹⁹ Takový je postoj této duše: kráčí cestou na Kalvárii po cestě svého ukřižovaného Krále, který je vyčerpaný a pokořený, a přece stále tak silný, tak pokojný, plný majestátu, který jde vstříc svému umučení, aby „dal zazářit slávě své milosti“,²⁰⁰ jak to silně vyjadřuje svatý Pavel. On chce svou nevěstu zapojit do svého díla vykoupení a tato bolestná cesta, po které kráčí, jí připadá jako cesta blaženosti: ne pouze protože k ní vede, ale také proto, že jí svatý Mistr dává pochopit, že musí překonat to, co je v utrpení hořké, baby v něm, stejně jako on, mohla najít svůj odpočinek.²⁰¹

¹⁹⁴ Srov. LA 3, s. 195–198,

¹⁹⁵ L 93, s. 371.

¹⁹⁶ 1 K 3,17.

¹⁹⁷ Srov. Ga 6,14 a Ga 2,19.

¹⁹⁸ Ko 1,24.

¹⁹⁹ Ž 45,10.

²⁰⁰ Ef 1,6.

²⁰¹ DR 13, s. 162–163.

Učedník Krista poznává velikou lásku Boží, kterou je vykoupen, kterou je očišťován, posvěcován a nakonec jí bude oslaven. Když dovolí této lásce, této trojiční dynamice, aby v něm byla činně přítomná, když dovolí, aby jej vtáhla do své dynamiky, pak ho táž láska pudí, aby se neustále daroval, tak jako osoby Trojice se navzájem darují. Takový člověk nemůže jinak, než se vydávat spolu s Kristem pro druhé. Darovat se takto, nechat se přidružit ke Kristovu dílu, znamená také přijmout utrpení, které život ve sjednocení se s Kristem s sebou nese. Tématu utrpení se budeme věnovat v samostatné podkapitole.

3.3 Modlitba

V předchozí podkapitole jsme se nechali Alžbětou poučit, že je třeba poskytnout Slovu lidství navíc, aby se v něm mohlo znovu zpřítomnit a uskutečnit trojiční mystérium. Hlavním prostředím, ve kterém se sdílení trojičního života uskutečňuje, je pro Alžbětu modlitba, zejména v její kontemplativní formě.

V následujících podkapitolách se nejdříve pokusíme sledovat formování modlitebního praxe v Alžbětině životě. Poté se pokusíme shrnout, jaké místo modlitba zaujímá v její spiritualitě.

3.3.1 Vývoj modlitebního života Alžběty od Trojice

Zachytit první stopy modlitby v Alžbětině dětském srdci můžeme jen obtížně. Lze předpokládat, že zásadní vliv na její vývoj mělo ovzduší žité křesťanské víry v rodině Catezových, kde jistě nechyběla společná modlitby ráno a večer, u stolu i při dalších příležitostech. Matka byla horlivou ctitelkou Terezie od Ježíše, velké karmelitánské světice, takže lze rovněž předpokládat, že se v rodině kladl nemalý důraz i na osobní modlitbu. Můžeme se tedy právem domnívat, že se v srdci dítěte rodila i modlitba osobní, tichá. Již v Auxonne, tedy ještě před dosažením dvou let, malá Alžbětka objímá Krista, patrně sošku, od té doby, co na něj dosáhne.²⁰² Alžbětin katechismus obsahoval kromě jiných obvyklých modliteb také modlitbu po probuzení: „Můj Bože, dávám vám své srdce a obětuji vám můj den, skrze ruce Marie, mé dobré a svaté matky.“²⁰³ Patrně se v tomto duchu i Alžběta od útlého

²⁰² STOV. CONRAD DE MEESTER, *Élizabeth de la Trinité. Biographie...*, s. 72.

²⁰³ *Tamtéž*, s. 65.

dětství modlila. Je známo, že již v šesti letech si lidé v kostel všímali její neobyčejně vroucí a usebrané modlitby.

Časem prohloubení osobní modlitby byla pro Alžbětu jistě první svatá zpověď. Od té doby se začíná její boj proti špatným sklonům její povahy, který je jistě spojen i s modlitbou o sílu k boji. V tomto období se také malé děvče upíná k prvnímu svatému přijímání, po kterém velmi touží a slibuje si od něj velkou proměnu svého života a těžké povahy a rovněž „prosí Boha, aby jí činil stále lepší“.²⁰⁴ Zmiňovali jsme se již, že nejméně od osmi let v sobě toto děvče vnímá povolání k zasvěcenému životu, které není jen dětským rozmarem. Aby si něco takového mohla Alžběta uvědomit, zaslechnout v srdci, je třeba předpokládat existenci nějaké formy vnitřní modlitby, alespoň v počáteční fázi zrodu.

Ještě před prvním svatým přijímáním navštívila Alžběta poprvé Lourdes. Odvází si odsud růženec, který má i na fotce z prvního přijímání. Můžeme předpokládat, že i růženec měl místo v její každodenní modlitbě.²⁰⁵

V prvním svatém přijímání se Alžběta a Ježíš dali jeden druhému navždy, jak sama později říká.²⁰⁶ Tento moment jistě znamenal zásadní prohloubení její osobní modlitby.

Jisté je, že okolo třinácti let je již Alžbětin život modlitby hluboký a plně rozvinutý. Ráno se přibližně hodinu modlí, účastní se mše svaté a před svatostánkem ráda v tichu zůstává celou hodinu. Když měla přistoupit ke svatému přijímání, předchozí večer se připravovala modlitbou, třeba i uprostřed večírků. Když měla jít do společnosti, bavit se s ostatními, modlila se před tím. I když měla ráda vše dobré, co poskytuje tento svět, měla před „světem“ v pavlovském slova smyslu respekt, nedůvěřovala mu, stejně jako se měla na pozoru před svým žhavým naturelem. Do své usebranosti se nořila i uprostřed zábavy, její okolí na její tváři vnímá, že „vidí Boha“.²⁰⁷ V nitru přírody, hor, v samotě a v tichu je často „u vytržení“,²⁰⁸ vnímá Boží

²⁰⁴ L 5, s. 223,

²⁰⁵ Celý odstavec srov. CONRAD DE MEESTER, *Élizabeth de la Trinité. Biographie...*, s. 78.

²⁰⁶ Srov. *tamtéž*, s. 73.

²⁰⁷ Srov. *Svědectví z beatifikačního procesu Boží služebnice Alžběty od Trojice OCD*. [internet] Datum publikování a revize neznámý [10. 2. 2014]. <<http://www.karmelitky.cz/texty/>>. Výpověď rodné sestry Marguerite Catez Chevignard.

²⁰⁸ L 15, s. 239.

přítomnost. Když hraje na piano, hraje pro Boha, hra se pro Alžbětu stává formou modlitby.

Víme, že když je Alžbětě čtrnáct let, již několik let praktikuje vnitřní modlitbu.²⁰⁹ K velkému prohloubení Alžbětiny kontemplativní modlitby dochází pod vlivem Terezie z Avily v období od ledna 1899. Ve zkušenosti této světice, jejímiž spisy se v oné době sytí, rozpoznává svou vlastní zkušenost modlitby:²¹⁰

[Tichá] modlitba – jak mám ráda způsob, jakým svatá Terezie pojednává o tomto tématu, když mluví o kontemplaci, takovém stupni modlitby, ve kterém všechno koná Bůh a my neděláme nic, ve kterém on sjednocuje naši duši tak intimně s ním, že už nežijeme my, ale Bůh žije v nás, atd., atd. Ó, rozpoznala jsem v tom ty vznešené chvíle vytržení, do kterých mě Mistr často ráčil pozvednout v průběhu těchto rekolekcí²¹¹ a od té doby znova! Jak mu oplatit tolik dobrodiní... Po takových extázích, vznešených vytrženích, během nichž duše zapomene na všechno a nevidí nic, než svého Boha, ach, jak se pak běžná modlitba zdá těžká a bolestná, jak těžce je třeba pracovat, abychom sjednotili všechny své mohutnosti, kolik to člověka stojí a jak se to zdá těžké!...²¹²

Tento zápis si Alžběta udělala v únoru 1899 a zmiňuje se o opakovaných zkušenostech vrcholné formy kontemplativní modlitby, vlité kontempace, která však je čistou milostí Boha, na němž jedině záleží, zda a kdy tuto milost udělí. Tyto milosti nezbavují povinnosti být věrný v modlitbě i ve chvílích, kdy je čistou námahou postavenou na víře.

Alžběta stále více touží žít v tichu se svým Bohem za zdmi Karmelu. Vytoužený vstup je však stále v nedohlednu, nezbývá tedy, než svou modlitbu prožívat v „cele svého srdce“, v „malé Betánii“, uprostřed obyčejného života ve světě.²¹³ To, co objevila, ihned předává. Marii Gollot píše:

Ach! Jak je dobrá tato Boží přítomnost v nás, v té vnitřní svatyni našich duší. Zde jej nalzáme, i když v pocitech jeho přítomnost už nevnímáme, ale on je zde úplně stejně, možná více, než předtím, jak říkáte. Tam jej ráda hledám. Ó, vynasnažme se nikdy jej nenechat osamocené, ať jsou naše životy ustavičnou modlitbou.²¹⁴

Poselství o „vnitřní svatyni“, „cele srdce“ a „malé Betánii“ je konstantou přítomnou ve všech jejích dopisech, v nichž doprovází své přátele. Být tam s Bohem a „nenechávat jej osamocené“.

²⁰⁹ Stov. CONRAD DE MEESTER, *Élizabeth de la Trinité. Biographie...*, s. 114.

²¹⁰ *Tamtéž*, s. 211–213.

²¹¹ Rekolekce v lednu 1899. (Stov. CONRAD DE MEESTER, *Élizabeth de la Trinité...*, s. 213).

²¹² J 14, s. 816.

²¹³ Stov. NI 5, s. 896–897. Rozsáhle citováno v podkapitole 1.2.7 této práce, s. 23.

²¹⁴ L 89, s. 391–392.

Viděli jsme, že modlitba dosáhla u Alžběty výšin již v době jejího laikátu. Po vstupu na Karmel už pouze pokračuje v tom, co žila již ve světě, svůj dar rozvíjí a prohlubuje. Na Karmelu zpočátku vnímá Boha všude, všechno je pro ni modlitbou:

Měli jsem praní. Oblékla jsem si k tomu svou noční čepici, své úplně vykasané hnědé šaty, na to velkou zástěru a nakonec naše dřeváky. Sestoupila jsem takto dolů do prádelny, kde se usilovně drhlo a já jsem se pokoušela dělat to jako ostatní. Cákala jsem a nemálo jsem se postříkala, ale nevadilo mi to, byla jsem nadšená! Ach, vidíš, na Karmelu je vše sladké, Boha tam nacházíme jak při praní, tak při modlitbě. Ve všem je zde jenom on. Žijeme ho, dýcháme ho. Kdybyste věděli, jak jsem šťastná, můj obzor roste každým dnem.²¹⁵

Karmel je pro Alžbětu prostředím, které je materiálním vyjádřením života „uvnitř“, v „cele své duše“, v hlubině Tří. Na Karmelu je vše podřízeno tomuto cíli. Když „Boha nacházíme jak při praní, tak při modlitbě“, je modlitbou všechno .

V každé činnosti je Alžběta jakoby v Betánii. Popisuje, jak se modlí u práce, jak má ráda ticho své cely:

Ó, moje Guito, jak je dobře v naší drahé cele! Když tam vejdu, cítím se tam úplně sama se svým Ženichem, ve kterém mám všechno, to znamená moje maličká: nemůžu vypovědět, jak jsem šťastná. Trávím zde krásné hodiny: usadím se svým křížem u našeho malého okna a s velkým západem šiji, zatímco moje duše prodlévá u něho.²¹⁶

Odloučení v cele, práce ponořená v mlčení, prodlévání u přítomného Boha, to vše Alžběta miluje. Vidíme, jak se práce a činnost přelévá v modlitbu a naopak, vše se stává jedním.

Alžběta miluje neděle, kdy tráví hodiny v kapli před svatostánkem, ještě víc však miluje čas pravidelného odloučení, kdy koná své rekolekce.

Stále více se modlitba pro Alžbětu stává v první řadě účastí na Božím životě, stává se svým způsobem svatostí, láskou, kterou Boha miluje a v něm miluje ty, na kterých jí záleží. Dále se modlitba pro ni stává způsobem sjednocení se s Kristem a připojením se k jeho vykupitelskému dílu. Modlitba je pro naši karmelitku rovněž vlastním konkrétním úkonem lásky k bližnímu. A konečně je pro Alžbětu modlitba místem setkávání se s bližními v Bohu-Trojici, které překonává všechny vzdálenosti, vzájemně přibližuje a sjednocuje.

²¹⁵ L 89, s. 360–361.

²¹⁶ L 95, s. 375.

3.3.2 Modlitba v pojetí Alžběty od Trojice

Modlitba je pro Alžbětu, dýcháním, alfou a omegou života, samotnou jeho podstatou. V její spiritualitě má klíčové postavení modlitba kontemplativní:

Vždycky milujte modlitbu, drahá Geremaine²¹⁷, a když říkám modlitbu, neznamena to nutit se každý den hlasitě recitovat množství modliteb, ale je to ono povznesení duše k Bohu skrze všechno, jež nás uvádí do jistého druhu ustavičného společenství²¹⁸ se svatou Trojicí, úplně jednoduše tím, že děláme všechno pod jeho pohledem.²¹⁹

Modlitba tedy pro Alžbětu znamená objevit Boží pohled a setrvávat v něm ve všem, co děláme. Jde o zcela jednoduchý, prostý úkon – „povznesení duše“. Taková modlitba uvádí do „společenství s Trojicí“, které je „ustavičné“, nikdy nekončící – dávající účast na věčnosti.

Alžběta nás dále učí:

[Tyto duše] vstupují do Něj, [do ohniska lásky, kterým je Duch svatý,] skrze živou víru a tam jsou Jím, jednoduché a pokojné, unášené nad [všemi] věcmi a citovými náklonnostmi do svaté temnoty a jsou přetvářeny v božský obraz. Žijí, podle vyjádření svatého Jana, ve „společnosti“ Třech klanění hodných osob, jejich život je společný, a toto je kontemplativní život; tato kontemplace vede k vlastnění. A toto prosté vlastnění je věčný život okoušený na bezedném místě. Tady, nad rozumovým chápáním, nás očekává hluboký pokoj božské neměnnosti.²²⁰

Když zde Alžběta hovoří o kontemplativní modlitbě, není pro ni tato jenom nějakým prostředkem k dosažení Boha, ale ona je tímto dosažením, je v jistém smyslu samotným cílem,²²¹ je účastí na božství, na věčnosti,²²² jistou formu jeho „vlastnění“ a sdílení trojičního života. Tento láskyplný pohled je jakožto participace na Božím životě též svatostí,²²³ jak o tom bude řeč v samostatné podkapitole.²²⁴

Všechny postoje modlitby – adorace, kontemplace, chvála – jsou totiž přítomné v Bohu, v Trojici. Vše co jednotlivé osoby uvnitř Trojice dělají, tím také jsou – tyto postoje přítomné uvnitř Tří jsou tedy samotným Božím bytím, trojičním životem. Pokud se my modlíme, je to způsob participace na tomto trojičním životě, který se do nás vlévá a v nás se znovu uskutečňuje.

²¹⁷ Alžběta používá zdrobnělinu.

²¹⁸ *Communion*.

²¹⁹ L 252, s. 638.

²²⁰ CF 14, s. 106.

²²¹ Srov. CF 23, s. 113.

²²² Srov. TICHÝ, L. *Cit. d.*, s. 75–77.

²²³ Srov. *Tamtéž*, s. 45–46, s. 77.

²²⁴ Srov. kapitola 3.6 této práce.

Je zde tedy adorace:

Abychom udělali radost [Kristovu] srdci, buďme jeho velkými adorátorkami.²²⁵ Adorujme jej v „duchu“, to znamená mějme srdce i mysl upřené k němu, mějme ducha plného jeho poznání skrze světlo víry. Adorujme jej v „pravdě“, tedy prostřednictvím toho, co děláme, neboť jsou to zejména naše skutky, kterými se projevuje naše pravdivost. Znamená to stále dělat to, co se líbí Otci, jehož jsme dětmi. Konečně „adorujme v duchu a pravdě“, to znamená skrze Ježíše Krista a s Ježíšem Kristem, neboť on jediný je opravdový Adorátor²²⁶ v duchu a pravdě.²²⁷

Ježíš Kristus je „jediný opravdový Adorátor“, který se v nás klaní a uctívá Otce v Duchu svatém,²²⁸ s láskou má „pohled upřený k Otci“ a dělá „co se líbí Otci“. Skrze Krista – on v nás a my v něm – máme takto hledět a jednat i my.

Dále je v Trojici přítomná kontemplace:

Otec kontempluje sebe sama v propasti své plodnosti a takto, skrze tentýž akt poznávání sebe, plodí jinou osobu, Syna, svoje věčné Slovo. Vzor všech stvoření, které ještě nevyšly z nicoty, spočíval věčně v Něm a Bůh je viděl a kontemploval v jejich vzoru, ale v sobě samém.²²⁹

Kontemplace je zde popisována jako bytí, jako způsob samotného trojičního života, jako způsob poznávání, skrze které je věčně plzeno Slovo. Skrze účast na kontemplaci, na pohledu lásky máme účast na plodnosti trojičního dávání se.

Rovněž chvála, uctívání, mlčení, jsou v Trojici přítomné:

Tedy, [duše] se bude moci „klanět“. Adorace, ach! To je nebeské slovo. Zdá se mi, že je možné ho definovat [takto]: extáze lásky. Je to láska, která je rozdrčená krásou, mocí, nesmírnou velikostí milovaného Předmětu, a která upadá do jistého druhu mdloby, do úplného a hlubokého mlčení, do toho mlčení, o kterém mluví David, když píše: „Mlčení je tvou chválou!...“²³⁰ Ano, to je nejhezčí chvála, neboť je tou [chválou], která se věčně zpívá v lůně tiché Trojice, a je též „posledním úsilím duše, jež přetéká a je neschopná mluvit...“²³¹

²²⁵ Slovo „*adorer*“, od něhož jsou odvozeny další tvary, má více významových valencí. Ve francouzštině může znamenat jak „klanět se“, tak „zbožňovat“, „uctívat“ atd. I latinské slovo „*adorare*“ má v sobě významy „uctívat“, „vzývat“, ale i „klanět se“. Z tohoto důvodu toto slovo překládáme poněkud nezvykle, protože máme za to, že v sobě nese jak významovou valenci klanění, tak uctívání. Uctívání je pak spojeno s evangelním textem, ve kterém Otec hledá ty, kteří jej uctívají v duchu a pravdě, text na který Alžběta navazuje. (Srov. Jan 4,23).

²²⁶ Ponecháváme majuskuli, neboť je zde jménem Syna Božího, který se blíží christologickému titulu.

²²⁷ NV 33, s. 120. Vychází z textu Jan 4,23.

²²⁸ Srov. ELISABETH DE LA TRINITÉ. O mon Dieu, Trinité que j'adore. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Ovres...*, s. 199–200 (200).

²²⁹ CF 22 s. 113.

²³⁰ Ž 65,1.

²³¹ DR 21, s. 168–169

Adorace – mlčení – chvála, vše je v Trojici jedním, bytostně přítomným. Adorace v sobě nese valenci klanění, ale i uctívání.²³² Odtud spojitost s chválou. Mlčení a ticho pak představuje pro Alžbětu zhuštěnou formu chvály, jakýsi bod, ve kterém se sbíhají všechny formy modlitby. Mlčení je tedy pro ni vrcholnou formou modlitby, neboť ono je podobou chvály, která věčně zní v Trojici.

Hovořili jsem o chvále. Je dobře známo, a již jsme se o tom zmínili výše,²³³ že Alžběta již od roku 1904 synteticky vyjadřuje svoje povolání: být „chválou slávy“.²³⁴ Alžběta je tak oslovená tímto povoláním, že je přijímá jako nové jméno – „Chvála slávy“. Inspiruje se novým jménem, které se dle knihy Zjevení dostává v nebi.²³⁵ Povolání být „chválou slávy“ Alžběta nevidí pouze jako své osobní specifikum, ale jako povolání univerzální a takto jej také předává.

Zmínili jsme se již o přirozených předpokladech pro přijetí bytí „chválou slávy“. Jde o Alžbětinu osobnost hudebnice, jejíž zkušenost měla jistě vliv na to, že se sama dobře mohla chápat, jako „lyra pod tajemnými doteky Ducha svatého“,²³⁶ jenž na ní hraje své melodie. Byla tak připravená přijmout objev, který učinila v listu Efesanům:

Byli jsme předurčeni ustanovením toho, který působí všechno podle rozhodnutí své vůle, abychom byli chválou jeho slávy.²³⁷ [...] Jak uskutečnit tento velký sen srdce našeho Boha, ten věčný a neměnný záměr s našimi dušemi? Řečeno jednoduše, jak odpovědět na naše povolání a stát se dokonalými Chválami slávy Nejsvětější Trojice?²³⁸

Byli jsme stvořeni proto, abychom se stali „chválou slávy“ Trojice, je to „velký sen srdce našeho Boha“ a jeho „neměnný záměr s našimi dušemi“. Stát se „chválou slávy“ lze tedy chápat jako shrnutí Alžbětina života a poselství. Být „chválou slávy“ znamená žít všechny body Alžbětiny spirituality a tak již nyní anticipovat chválu blažených v nebi,²³⁹ propojovat věčnost s časností, Trojici s námi

²³² Ve francouzštině je to zřejmé: *adorer* – „klanět se“, „uctívat“, odvozené i „zbožňovat“. Blíží se to biblickému významu „ctít Boha“, „klanět se Bohu“ – odtud „ctitel Boha“.

²³³ Srov. podkapitola 1.2, zejména 1.2.5 a 1.2.8.

²³⁴ Ef 1,12. Znovu připomínáme, že Alžběta objevila tento výrok sv. Pavla nejpozději v lednu 1904 (Srov. SICARI, *Cit. d.*, s. 196.) a shledala jej jako shrnutí jejího celoživotního povolání.

²³⁵ Srov. CF 44, s. 126.

²³⁶ Srov. CF 43, s. 126.

²³⁷ Ef 1,1–2. Alžběta zvýrazňuje „chválou jeho slávy“.

²³⁸ CF 41, s. 125.

²³⁹ Srov. CF 44, s. 126.

a se světem. Být „chválou slávy“ znamená nejen chválit v úzkém slova smyslu, ale znamená to bytostně, celou existencí „být“ oslavou Boží, „být“ živou a ustavičnou modlitbou, a to nezávisle na tom, zda si to uvědomujeme, či nikoliv.²⁴⁰ Chválou slávy je duše, jež „dovolí božskému Bytí²⁴¹, aby v ní ukojil svou potřebu sdílet všechno to, kým je a co má“.²⁴² Být „chválou slávy“ znamená nechat se proniknout samotným Božím bytím, dynamikou trojiční lásky, nechat skrze svoji jedinečnost zaznívat chválu, která je uvnitř Trojice.²⁴³

Modlitba chvály je tedy pro Alžbětu jen jedním z projevů „bytí chválou slávy“. Bytí „chválou slávy“ je v lidském životě znovu zpřítomněné mystérium chvály znějící v Trojici, jež je trojičním životem samotným. Pro naši světici je zřejmé, že nejde o nic jiného, než o plné prožívání křesťanského života.

Uvedme další příklad, jak Alžběta chápe modlitbu, jako participaci na trojičním životě a jaké z toho plynou důsledky:

Má duše se ráda sjednocuje s vaší duší v jediné modlitbě za církve a diecézi. Jelikož náš Pán přebývá v našich duších, jeho modlitba je naše a já bych ji chtěla ustavičně přijímat a sdílet²⁴⁴, zdržovat se jako malá nádoba u Zřídla, u Pramene života, abych ji mohla předávat duším tím, že nechám přetékat vlny jeho nekonečné lásky. „Posvěcuji se za ně, aby i oni byli v pravdě posvěceni.“²⁴⁵ Toto slovo našeho milovaného²⁴⁶ Mistra si zcela přivlastněme, ano, posvěcujme se za duše, a protože jsem všichni údy jediného těla, v jaké míře budeme mít hojnost božského života, v takové míře ho budeme moci předávat ve velkém těle církve. Jsou dvě slova, která pro mě shrnují veškerou svatost a celý apoštolát: „Sjednocení,²⁴⁷ Lásky.“²⁴⁸ Proste, abych žila naplno, a abych proto zůstávala zcela ukrytá ve svaté Trojici; lepší blahopřání²⁴⁹ mi nemůžete dát!²⁵⁰

Vidíme, že v participaci na Kristově modlitbě, která není ničím jiným než trojičním dáváním se, trojičním životem, vidí Alžběta také přímluvný rozměr modlitby a podstatu veškeré apoštolské činnosti. „Sjednocení“, „ztotožnění se“,

²⁴⁰ Srov. CF 44, s. 126.

²⁴¹ Ponecháváme majuskuli. Alžběta má na mysli Boha, který je totožný se svým bytím.

²⁴² CF 43, s. 126.

²⁴³ Celý odstavec srov. TICHÝ, L. *Cit. d.*, s. 59–60.

²⁴⁴ Je užito slovo *communier* obsahující valenci sdílení, přijímání, ale i sjednocení.

²⁴⁵ J 17,19.

²⁴⁶ „Milovaného“, „zbožňovaného“, „uctívaného“, „toho, kterému se klaníme“ jak odpovídá výrazu *notre Maître adoré*.

²⁴⁷ *Union*.

²⁴⁸ Ponecháváme majuskule, protože tak činí i Alžběta a máme za to, že, jak je u ní zvykem, je zde úzká spojitost, spíše totožnost, se samotnou Boží bytostí.

²⁴⁹ K příležitosti nového roku a k prvnímu výročí profese.

²⁵⁰ L 191, s. 527–528.

„proměnění se v“, velké téma Alžbětiny spirituality, má v sobě rozměr ztotožnění se s Kristem, ale i rozměr nechání se sjednotit, uspořádat Trojicí, rozměr participace na trojičním životě, na „Lásce“ – na onom druhém slově, kterým Alžběta shrnuje „veškerou svatost“ a „celý apoštolát“.

Protože pro Alžbětu je ve všech oblastech života jediným učitelem Kristus, „Mistr“, jak mu ráda říká, nechce být učitelkou sama v sobě. Když nás učí modlitbě, chce nám pouze pomoci nechat se učit Kristem, neboť modlit se, znamená dělat to, co dělá on. Zdrojem poznání Krista je pro Alžbětu jednoznačně Písmo, zejména kontemplativní pohled Janova evangelia a Pavlovy listy. Nejde však o poznání, jaké nalézáme v knihách. Alžběta hledá v Písmu „duši Kristovu“, neboť ona je její „nejoblíbenější knihou“.²⁵¹

K tomu, abychom se s Kristem mohli setkávat v modlitbě, je ale třeba se ztišit, usebrat, protože jen v tichu usebrání je možno zaslechnout jeho hlas, poznávat jeho vůli, vidět, co on koná:

Avšak k tomu, abychom zaslechly toto slovo, tak tajemné, je třeba se nezastavovat tak říkajíc na povrchu, je třeba stále více vstupovat do božského Bytí skrze usebrání.²⁵²

Je třeba v tichu sestupovat do nitra, a tím do Boha, cestou usebrání, ke kterému je třeba jisté odpoutanosti, samoty a ticha. Alžběta však relativizuje nutnost vnějšího odloučení pro život modlitby:

Ale jaký je tedy ten sestup, který od nás vyžaduje, ne-li vstoupit hlouběji do naší vnitřní propasti? Tento úkon není vnějším oddělením od vnějších věcí, ale samota ducha, odpoutání se od všeho, co není Bůh.²⁵³

Musíme se naučit sestoupit do vnitřní propasti. Samota, kterou je třeba vyhledávat a do ní vstupovat, je „samotou ducha“, kterou lze „nacházet i v davu“²⁵⁴. Pro modlitbu je třeba vnitřně se odpoutávat od všeho, co je menší než Bůh, ale zároveň žít uprostřed těchto věcí. Není to tedy záležitostí vnějších podmínek, ale jde o ryze vnitřní úkony, které vedou do onoho stavu „samoty ducha“.

V Alžbětiných písemnostech nenajdeme mnoho explicitních vyjádření ohledně nezbytnosti stanovit si pro pravidelnou tichou modlitbu určitý čas a místo. Ze

²⁵¹ NI 12, s. 903.

²⁵² CF 4, s. 100.

²⁵³ CF 7, s. 102.

²⁵⁴ L 293, s. 715.

samotného karmelitánského povolání, z Alžbětina příkladu a zavinutě z jejich slov je znát, že to předpokládá. Avšak relativizuje nutnost vnějších forem této odpoutanosti. Je však třeba nechat v nitru vyhloubit onu propast,²⁵⁵ kde bude on – Trojice přebývat. To se dle Alžběty děje především skrze kontemplativní modlitbu.

V nejhlubším slova smyslu je opravdovým a jediným prostředím modlitby samotný Bůh-Trojice. Protože máme trvale přebývat v Bohu a všechno konat v něm, máme se v něm i modlit,²⁵⁶ jak jsme již řekli. Prvotní je stálá, láskyplná přítomnost Tří, která nás obklopuje. Není třeba někam namáhavě vystupovat, nějak se složitě odpoutávat od okolí a od sebe, stačí se jen vystavit této přítomnosti, nechat se v ní uspořádávat, usebírat. Odpoutanost a usebrání je také věcí našeho úsilí, ale ještě dříve je to Boží dílo. V modlitbě, když s láskou hledíme na toho, jenž ve své „příliš velké lásce“²⁵⁷ hledí na nás jako první, poznáváme hnutí a touhy jeho srdce, „potřeby jeho pohledu“:

Kdo je tedy nejsvětější? Je to ten, kdo nejvíc miluje, kdo nejvíc upírá svůj zrak k Bohu a kdo nejvíc uspokojí potřeby jeho pohledu. Jak uspokojit potřeby Božího pohledu, když ne tím, že budeme jednoduše a zamilovaně obrácení k němu, aby mohl odrazet svůj vlastní obraz tak, jako se slunce odráží skrze čistý křišťál.²⁵⁸

Tento kontemplativní pohled lásky je svatostí, neboť dovoluje Bohu v člověku „odrazet svůj vlastní obraz“. V modlitbě čerpáme sílu sjednotit se s každým hnutím jeho srdce a konat každou jeho vůli, abychom měli odvahu zapomenout na sebe, nechat se jím nahradit a „přetvořit“²⁵⁹ v něho. Naše kontempace je láskyplným obrácením pohledu ke Třem, kteří nás obklopují a hledí na nás jako první.

Protože existuje pouze jedno „prostředí“ modlitby v nejhlubším slova smyslu – Trojice, k tomu, aby bylo možno pěstovat život modlitby, nejsou vnější podmínky podstatné. Svě sestře Alžběta píše:

Ó, moje Guito, toto nebe, dům Otce, je „ve středu naší duše“! Jak to můžeš vidět u svatého Jana od Kříže, když jsme ve středu naší duše, jsme v Bohu. Že je to jednoduché a útěšné? Ve všem, ve tvých mateřských starostech, zatímco jsi zcela u svých andílků, můžeš se uchýlit do této samoty a vydat se Duchu svatému, aby tě přetvořil v Boha, aby do tvé duše vtiskl obraz božské Krávy, aby tak Otec sklánějící se k tobě neviděl už nic jiného, než svého Krista a aby mohl říci: „Toto je má milovaná

²⁵⁵ Srov. L 288, s. 706.

²⁵⁶ Srov. CF 3, s. 100.

²⁵⁷ Ef 2,4–5. Tento termín Alžběta velmi ráda užívá.

²⁵⁸ CF 24, s. 114. Srov. též TICHÝ, L. *Cit. d.*, s. 46.

²⁵⁹ Srov. CF 12, s. 104–105.

dcera, ve které jsem našel všechno své zalíbení.“²⁶⁰

Jak laik, tak zasvěcená osoba všichni jsou povoláni stát se svatými a bez modlitby, která jistým způsobem už svatostí je, to není prostě možné. Alžběta nedělá ostrou hranici mezi kontemplací a činností. Jedno je pro ní v druhém, důležité je myslet na Ježíše:

A meditace? Radím ti, abys zjednodušila všechna svá čtení, aby ses sytila trochu méně, uvidíš, že je to mnohem lepší. Vezmi si kříž, dívej se, naslouchej. Víš, že tam máme naše dostaveníčko, a pak, netrap se, když jsi tak zaneprázdněna jako teď a když nemůžeš konat všechna svá cvičení: modlit se dá i tehdy, když jednáme, stačí, když na něj myslíme. Tak se všechno stane sladkým a snadným, neboť člověk není sám na to, aby jednal, je tu Ježíš.²⁶¹

Alžběta je si samozřejmě vědomá reality lidského života, že je třeba nacházet rovnováhu oddělených časů výslovně věnovaných modlitbě a práci. Předpokládá tedy i meditaci, jež je nutným prostředkem k poznávání duše Mistra. Předpokládá se, že je třeba začlenit do svého života určitá cvičení, která nám mají dát v tichu uslyšet Mistrův hlas. Meditativní čtení však nemá příliš přepřínovat naši mysl, takové čtení může rozptylovat, namísto toho, aby pomáhalo k usebranosti, soustředění a sjednocení celé bytosti. Vše musí být prosté. Modlitba má být jednoduchým pohledem na Krista a meditace má k tomu pouze napomáhat. Hlavně ale dle Alžběty platí, že nutnost těchto prostředků je relativní, neboť „modlit se dá i tehdy, když jednáme, stačí, když na něj myslíme“, svět modlitby a svět činnosti není striktně oddělen, ale tvoří jeden celek, jedno je perichoreticky přítomné v druhém.

Alžbětino podání kontemplativního života počítá s klasickým modelem Betánie:

Je to tak pravdivé, moje malá, že on je v našich duších a že jsme stále nablízku jako Marta a Marie; zatímco ty budeš jednat, já tě budu chránit u něj, a potom, dobře to víš, když člověk miluje, vnější věci nemohou vyrušit od Mistra a moje Guita je současně Martou a Marií!²⁶²

„Když člověk miluje“, je „Martou i Marií současně“, v jednom, řekli bychom. Pokud člověk setrvává v Bohu-Lásce, je kontemplativní i činný současně. V jeho osobě je činnost i kontemplace dokonale jedním. Bytost dokonale jednoduchá, prostá a sjednocená v sobě smiřuje protiklad a umělé rozdělení povolání, které se

²⁶⁰ L 239, s. 613. V poslední větě Alžběta pozměňuje citaci Mat 3,17.

²⁶¹ L 93, s. 371.

²⁶² L 183, s. 512.

v tradičních konceptech akce – kontempace někdy nachází. V Kristu je obojí jedno, láska ho táhne jedním pohybem k Otci i k lidem. Protože naše modlitba a uctívání Boha je jen účastí na klanění, modlitbě a uctívání jediného „Adorátora“, máme se jen sjednocovat s tím, co dělá on, každý s akcenty vyjadřujícími jeho osobní povolání.²⁶³ Činnost tak může být modlitbou a modlitba činností.

Kontempace a akce jsou tedy v sobě perichoreticky vzájemně přítomné. Alžběta dobře ví, že vnější rámec a prostředky duchovního života není často možné v životě zachovat:

Když budeš rozptylována množstvím tvých povinností, vynasnažím se to nahrazovat, a jestli chceš, abych tě přivedla zpátky, v každou hodinu, když na to pomyslíš (když zapomeš, vůbec to nevadí), vstup do středu své duše, tam kde přebývá božský Host; můžeš pomyslet na to krásné slovo, které jsem ti řekla: „Vaše údy jsou chrámem Ducha svatého, který ve vás bydlí...“²⁶⁴ a na to [slovo] Mistra: „Zůstávejte ve mně a já [zůstanu] ve vás...“²⁶⁵ O svatě Kateřině Sienské se říká, že žila stále ve své malé cele, třebaže uprostřed světa: To znamená, že žila v tom vnitřním obydlí, ve kterém i moje Guita umí žít!²⁶⁶

Alžběta dává praktické rady pro chvíle, kdy je její sestra zaneprázdněna, aby každou hodinu pomyslela na ta slova, která připomínají Pánovu přítomnost v našem nitru. Jde o krátký pohled do nitra a o krátké zaposlouchání se do Božího slova, které zaslubuje jeho přítomnost. Avšak nezůstává jen u rady, v takových chvílích vidí naše světice jako důležité, abychom se vzájemně v modlitbě nesli, abychom jeden druhého přinášeli Bohu. Toto vzájemné nesení se v modlitbě a vzájemná komplementarita obou způsobů realizace jediného kontemplativního ideálu Marie-Marty ve společenství modlitby, je pro Alžbětu zásadním tématem.

Společenství ponořené do modlitby je velmi zřetelně cítit z korespondence s těmi, které naše karmelitka doprovází. Alžběta se vždy velmi zajímá o jejich nitro, má vždy radost, když se jí někdo otevře:

Předně ti děkuji za tvůj pěkně dlouhý dopis; jistě uhodneš, s jakou radostí jsem zase viděla tvůj rukopis a tato radost se ještě zdvojnásobila, když jsem cítila, že jsou v něm velmi závažné věci. Řekla jsem si: „Určitě mi v tom všem vypráví trochu o své duši“ a ty víš, že mám tolik ráda, když mi dovolíš vstoupit do tvého nebe, které v tobě Duch svatý tvoří.²⁶⁷

²⁶³ Srov. SICARI, A. M. *Cit. d.*, s. 144–146 .

²⁶⁴ 1 K 6,19.

²⁶⁵ J 15,4.

²⁶⁶ L 239, s. 614.

²⁶⁷ L 239, s. 612.

Jako v citovaném dopise, tak i téměř ve všech ostatních se Alžběta vždy zajímá o to, jak dotyčný vede svůj život „uvnitř“, jak se modlí a dává mu cenné rady. Naše karmelitka má tedy o druhého nestrojený zájem a ujišťuje je o tom, že je bude přednášet Bohu, bude před Bohem za ně přítomná:

Cítím tě, [že jsi přítomná] v kapli mezi polednem a jednou hodinou, je to splynutí našich dvou duší v něm, ó! Kdybys věděla, jak jsme si blízko! Pokračuj v utváření společenství se Třemi, skrze všechno, to tam je ten střed, ve kterém se setkáváme. Velmi tě miluji, moje Guito, moje nedělní přijímání bude obětované za tebe, potom strávím den v chóru a ty tam budeš se mnou, [člověku] je u něho tak dobře, že? Vidíš, on je moje Nekonečno, v něm miluji, jsem milovaná a mám všechno. Pevná a hluboká jednota.²⁶⁸

Protože jsou jedno v Bohu, spolu se sebou může Alžběta nořit do Boha i ty, které miluje. Ovoce modlitby je dle Alžběty budováním hlubokých meziosobních vztahů a jednoty.

Shrneme-li to podstatné, co říká Alžběta o modlitbě, můžeme říci asi toto: Modlit se znamená nechat Boha modlit se v nás; pokud necháme jeho modlit se v nás, pak necháme proudit jeho trojiční život v našem lidství. Modlitba je pro život nezbytná, neboť je životem samotným. Přednostní modlitbou je modlitba kontemplativní, neboť skrze ni se sděluje Boží život a svatost, vtiskuje se do nás; taková modlitba v jistém smyslu je samotnou svatostí. Modlitba, jakožto přetékaní Božího života, je základem veškerého apoštolátu. Modlitba není záležitostí zbožných cvičení, určitého prostředí, i když i to má svou roli, je možné se modlit v činnosti a být činný v modlitbě. Mezi modlitbou a činností již není ostrá hranice, neboť trojiční život vše sjednocuje. Modlitba utváří vztahy a prohlubuje jednotu.

3.4 Všichni jsme povoláni ke svatosti

Když jsem se v předešlé podkapitole věnovali místu modlitby ve spiritualitě Alžběty od Trojice, byla řeč o spojitosti modlitby a svatosti. V této části se pokusíme nastínit místo svatosti ve spiritualitě naší svěřice.

Nejdříve pohlédneme na život karmelitky z Dijonu, abychom se dotkli některých momentů, které vystihují její pojetí svatosti. Ve druhém kroku si shrneme podstatné rysy svatosti v pojetí Alžběty od Trojice.

²⁶⁸ L 117, s. 403.

3.4.1 „Chci být svatou“²⁶⁹

Rané období života formovalo v Alžbětě hluboké vědomí předurčení a vyvolení, jak jsme již ukázali. Vnímala samotný fakt, že žije, jako dar milosti. Silně zakoušela, že někdo nad jejím životem bdí od samého jeho počátku až do konce. Zpětně to hodnotí, jako „božské pronásledování“ stále přítomné nad její životní cestou,²⁷⁰ „pronásledování“ Boha, který je trvale přítomný a touží po jejím životě. Příběh jejího narození a první roky šťastného dětství, takřka „bez mráčků“, dávají Alžbětě vnímat něco z tajemné přítomnosti Boha-Lásky, kterou je její rané dětství obklopeno. Zde jsou položeny základy pojetí svatosti, ve kterém hlavní roli hrají milost a Bůh-Láska.

Později, po bolestných událostech smrti dědečka a tatínka se začíná projevat Alžbětina těžká povaha. Její velké, přímé a hluboké srdce působí, že se vždy dává do všeho cele. V kombinaci se špatnými sklony její přirozenosti se však nabízejí dvě krajní alternativy pro její budoucnost: bude z ní jednou buď „anděl“, čtème svěťice, nebo „dábel“, člověk spějící do zmaru, v případě, že nechá svým špatným sklonům volný průběh.²⁷¹ Alžběta se však již záhy rozhoduje pro nekompromisní boj proti rozmarům své povahy, protože nechce zarmucovat své okolí, nýbrž chce své bližní milovat.²⁷² Alžběta tedy již okolo svého sedmého roku vnímá prostředí lásky a to, že tyto milované svým chováním zarmucuje – zraňuje lásku. Zrovna tak ale již v tomto věku ví o jiné lásce, lásce Ježíše, kterou tím také zarmucuje. Ježíš v eucharistii jí stále více přitahuje, těší se na první svaté přijímání a když jí maminka pohrozí, že nepůjde k prvnímu přijímání, dokud se nepolepší, usiluje o skutečnou proměnu. Děvče bude nadále znát úsilí, které je třeba k růstu ve svatosti vynaložit.

V onom období příprav na první svaté přijímání Alžběta také hojně praktikovala, dle doporučení katechizmu, malé oběti, kterými se měla projevat láska. Získává tak osobní zkušenost s tím, co později vysvětluje své přítelkyni:

Jistý zbožný autor říká, že nic nemůže znepokojit pokorného, jenž vlastní nepřemožitelný pokoj, neboť se vrhl do takové propasti, že [tak hluboko] jej nikdo hledat nebude. Říká také, že pokorný nalézá největší potěšení svého života v tom, že

²⁶⁹ NI 4, s. 895.

²⁷⁰ L 151, s. 450.

²⁷¹ Srov. CONRAD DE MEESTER, *Élizabeth de la Trinité. Biographie...*, s. 76.

²⁷² Srov. *tamtéž*, s. 61.

cítí svoji vlastní nemohoucnosti před Bohem. Framboise,²⁷³ pýcha ani v nejmenším není něčím, co se dá zničit jedním dobře [zasazeným] úderem meče! Nepochybně, některé úkony heroické pokory, jak je vidíme v životě svatých, když jí nepřinesou smrtelný úder, tak jí přinejmenším značně oslabí. Ale i bez toho je třeba ji nechat umírat každým dnem! Svatý Pavel říká: „*Quotidie morior*, každý den umírám“^{274,275}

Zkušenost z dětství Alžbětě dává na srozuměnou, že boj s vlastními špatnými sklony je během na dlouhou trať. Hlavním zlem našeho života je však pro ni pýcha, egoismus – čemuž není snadné se vyhnout.²⁷⁶ Pokud Alžběta prožívala opakované prohry, navzdory svému velkému úsilí, dávalo jí to zakoušet svou zásadní neschopnost být svatá svými silami. Navždycky to ovlivní Alžbětin koncept svatosti. Není jím namáhavý výstup vzhůru, ale spíše sestup do pokory, spíše pasivní proces – každodenní umírání. V tomto období Alžběta dělá zásadní zkušenost:

Pán chtěl ve své velkodušnosti²⁷⁷ obrátit naše hříchy proti nim samým a zaměřit je k našemu prospěchu; našel způsob, jak to udělat, aby nám přinášely užitek, a aby je v našich rukou proměnil v nástroje naší spásy. Necht' fakt [který vyslovím] nikterak nezmenší ani náš strach²⁷⁸ hřešit, ani naši bolest z toho, že jsme zhřešili, ale naše hříchy se staly pro nás pramenem pokory.²⁷⁹

Pán si použije všeho, dokonce i jejího hříchu, aby ji přivedl k pokoře, k zásadnímu postoji, který umožňuje přijmout Boží svatost. I když je k tomu třeba úsilí, Alžběta zakouší, že je to především Boží dílo v ní. Na konci života píše:

Je třeba stále vstupovat do božského Bytí skrze usebrání. „Běžím“²⁸⁰ píše svatý Pavel; tak i my musíme sestupovat každý den po této cestě Propasti, kterou je Bůh; spustíme se po tomto svahu²⁸¹ v láskyplné důvěře. Propast volá po jiné propasti. Tam, na samém dně, dojde k božskému střetu, kdy propast naší nicoty, naší bídy se ocitne tváří v tvář s Propastí milosrdenství, nezměrnosti všeho, Boha. To tam najdeme sílu zemřít sami sobě a zatímco budeme ztrácet svoji vlastní stopu, budeme proměňováni v lásku. „Blahoslavení, kteří umírají v Pánu“^{282,283}

²⁷³ Alžběta používá zdrobnělinu, kterou je obtížné vyjádřit, pokud jméno nepřekládáme.

²⁷⁴ 1 K 15,31.

²⁷⁵ GV 2, s. 133.

²⁷⁶ Srov. NI 12, s. 903.

²⁷⁷ *Clémence* – lze přeložit také jako „mírnost“ či „milostivost“.

²⁷⁸ Slovo *terreur* má velmi silné zabarvení, lze je přeložit též jako „hrůza“.

²⁷⁹ CF 35, s. 121–122.

²⁸⁰ Fp 3,12.

²⁸¹ Substantivum *pente* – „svah“ přejímá Alžběta od Ruysbroeca, který používá výrazy *pente de l'amour* – „svah lásky“ a *pente de l'humilité* – „svah pokory“. (Srov. CF 4, pozn. č. 14, s. 100)

²⁸² Zj 14,13.

²⁸³ CF 4, s. 100–101.

Pro Alžbětu je onen „svah“ „svahem lásky“ i „svahem pokory“. Pokora je postupným vrůstáním do lásky, která je pro Alžbětu svatostí.

Takovou proměnu Boží láskou, navzdory, ba co více, díky její slabosti, která byla počátkem růstu ve svatosti, Alžběta poprvé silně prožívá po události prvního svatého přijímání. Okolí vnímá v jejím životě proměnu její přirozenosti skrze milost, která se projevuje ctností:²⁸⁴

To, co se mě velice dotklo na tomto prvním setkání, [...] byla její mírnost a laskavost, která kontrastovala s její žhavou povahou a s jejím plamenným pohledem. Viděla jsem také, že je duší a veselým společníkem těchto setkání, někým, koho ostatní musí [rádi] následovat. Protože mě ta rovnováha humoru a mírnosti ohromila, promluvila moje matka s paní Catezovou, která jí svěřila, že až do roku, jež předcházela prvnímu svatému přijímání, se Alžběta každý den vztekala. Její matka jí tedy řekla, že bude třeba, aby se opravdu změnila, aby mohla jít k prvnímu svatému přijímání, po kterém tolik toužila. V její povaze hned začala být vidět proměna a když jsem jí poznala, zdálo se nemožné, že mohla být tak jiná. Když jsem se pak sama nechala [někdy] rychle unést [hněvem], pochopila jsem, že je třeba jí napodobovat a vyvíjet veliké úsilí, aby se člověk stal mírným a pokorným jako ona.²⁸⁵

Vidíme, že již zde se rodilo první ovoce svatosti, ony heroické ctnosti, které církev hledá, když zkoumá, zda je možné konkrétní osobu prohlásit za svatou. Připomeňme jen, že Alžbětě je v době této proměny necelých jedenáct let. Je na ní patrná pokora, o níž byla řeč výše, která disponuje k přijetí Boží svatosti. A co je rovněž důležité, už v tomto útlém věku je u Alžběty pozorovatelný model svatosti velice lidský, civilní, takříkajíc přirozený. Je „veselým společníkem“, „duší setkání“, se smyslem pro humor, vše je však usměrněno mírností v patřičnost příjemnou a sympatickou, spontánně se chce takový vzor následovat. Tato lidskost, nenucenost a civilnost bude pro Alžbětinu svatost charakteristická po celý zbytek života.

V eucharistii Alžběta zásadním způsobem poznává Boží „příliš velkou lásku“,²⁸⁶ jak později ráda říká. Již při prvním setkání s Kristem v eucharistii se „dali jeden druhému na vždy“.²⁸⁷ „Příliš velká láska“ volá po odpovědi stejné intenzity a Alžběta neváhá ji dát. Tato odpověď lásky nabývá brzy podoby slibu panenství ve čtrnácti letech a časem se konkretizuje v povolání karmelitky. Láska se stává jedinou Alžbětinou aspirací: „Neprosím jej, než o jediné: Milovat jej celou svou duší, ale

²⁸⁴ Srov. v kapitole 1.2.4 této práce.

²⁸⁵ *Récits biographiques*. Citováno z: CONRAD DE MEESTER, *Élizabeth de la Trinité. Biographie...*, s. 74.

²⁸⁶ Ef 2,4–5.

²⁸⁷ L 178, s. 504.

láskou pravou, silnou a velkodušnou!²⁸⁸ Odpověď lásky takové kvality se pro Alžbětu stává synonymem svatosti. Slova, která jsme citovali z dopisu adresovaného kanovníku Anglesovi, píše Alžběta v době, kdy se kvůli matce odložil vstup na Karmel. Děvče to přijímá jako Boží vůli a láskou, o které mluví, chce Boha milovat uprostřed světa. V devatenácti letech si zapisuje:

Chci vždycky plnit tvou vůli, stále odpovídat na tvou milost. Ó Mistře, [to] pro tebe chci být svatou, buď mojí svatostí, protože znám svoji slabost. Ó Ježíši, díky za všechny tvé milosti, které mi dáváš, zejména ti děkuji, že mě zkoušíš. Je tak dobré trpět pro tebe, [trpět] s tebou. Ať každý úder mého srdce je výkřikem vyznání, [výkřikem] lásky.²⁸⁹

Alžběta chce za každou cenu být svatou, ale má už mnoho zkušeností se svou neschopností se jí stát. Prosí tedy Ježíše, aby on sám byl její svatostí.

Po svém vstupu na Karmel Alžběta v podstatě pouze precizuje načrtnuté linie. Svatost pro ní stále více znamená žít naplno povolání karmelitky, být nevěstou, která se zcela ztotožňuje s milovaným Ženichem, Kristem:

Karmelitka je svátostí Krista. Všechno v ní jej musí dávat, našeho svatého Boha, ukřižovaného Boha, jenž je Celý Láska. Ale abychom jej takto mohli dávat, je třeba se nechat proměnit v obraz shodný s ním; je třeba víry, která hledí a ustavičně se modlí; vůle, která se nakonec stane spoutanou a která se víc nepohne; je třeba srdce ryzího, čistého, chvějícího se pod požehnáním Mistra.²⁹⁰

Povolání karmelitky má dle Alžběty svátostný charakter. Je to zcela v již načrtnuté logice, kdy svatý Kristus je Alžbětinou svatostí, jak jsme již výše ukázali. Svatost tedy také znamená Krista dávat. Stále častěji probíraným tématem se pro Alžbětu stává tematika podobnosti. Zvláště v posledních měsících života, je pro ní hlavní náplní skrze všechno se nechat zcela přetvořit do Kristovy podoby, stávat se jeho dokonalým obrazem, stávat se jím samotným.

V modlitbě *Ó můj Bože, Trojice, které se klaním* pak Alžběta rozvíjí ono „buď mojí svatostí“:

Ó můj milovaný Kriste, z lásky ukřižovaný, chtěla bych být nevěstou vašeho srdce, chtěla bych vás zahrnout slávou, chtěla bych vás milovat... až k smrti! Ale cítím svou nemohoucnost a prosím vás, abyste mě „oděl ve vás samotného“, abyste ztotožnil mou duši se všemi hnutími vaší duše, abyste mě uchvátil, abyste se mě zmocnil, abyste mě nahradil sebou, aby můj život nebyl už ničím jiným, než vyzařováním

²⁸⁸ L 38, s. 278.

²⁸⁹ NI 4, s. 895.

²⁹⁰ NI 14, s. 906–907.

vašeho Života. Přijďte do mě jako Adorátor, jako Vykupitel²⁹¹ a jako Spasitel. Ó věčné Slovo, Slovo mého Boha, chci trávit svůj život tím, že vám budu naslouchat, chci se stát dokonale učenlivou, abych se od vás všechno naučila. Potom, ve všech nocích, ve všech prázdnostech, ve všech nemohoucnostech, chci na vás stále upřeně hledět a stále přebývat ve vašem velikém světě; ó má Hvězdo milovaná, oslňte a uhraňte mě, abych už nemohla vyjít z vaší záře.²⁹²

Být svatou je pro Alžbětu totéž, jako „být nevěstou“, která Krista „zahrnuje slávou“. Opět cítí „svou nemohoucnost“ a tak prosí, aby to byl sám Kristus, který má do ní vejít a být v ní vším tím, kým je on. Dokonce prosí Krista, aby jí „nahradil sebou“, aby její život byl jen „vyzařováním jeho Života“. Znamená to též „být učenlivá“ a „všechno se od Krista naučit“, tedy i když je to Bůh, kdo v ní koná, je i ona ve svém lidství dokonale při díle.

V *Duchovních pojednáních*, pak máme cenné svědectví o tom, jak Alžběta vnímala a precizovala pojetí svatosti ve svých posledních dnech. Dalo by se říci, že všechny myšlenky v těchto spisech obsažené jsou variacemi na jediné téma, na téma svatosti. Dají se shrnout v jediné výzvě: „Buďme svatí.“ V těchto posledních dnech píše Alžběta mimo jiné i spis *Velikost našeho povolání*, kde své přítelkyni odkrývá ještě jeden důvod, proč chce být svatou:

Moje drahé dítě, chtěla bych být svatou, abych ti mohla pomáhat už zde na zemi a abych mohla očekávat, že to budu dělat i v nebi. Co bych nevytrpěla, abych ti získala milost síly, kterou potřebuješ.²⁹³

Být svatou znamená pro Alžbětu též mít účast na Boží moci již v tomto životě, podobně, jako na věčnosti, být už v tomto životě užitečná plodností, která je plodností svatých v nebi.

3.4.2 Svatost v pojetí Alžběty od Trojice

Kdybychom měli jednoduše charakterizovat svatost Alžběty od Trojice, mohli bychom říci: jednota, celistvost, hluboká lidskost a božský nádech zároveň. Máme za to, že tato celistvost je důsledkem trojičnosti Alžbětiny spirituality, jejího perichoretického charakteru. Tato jednota a celistvost smiřuje protiklady. Je

²⁹¹ *Réparateur* – zde ve smyslu „ten který činí za dost“, „přináší zadostiučinění“. Alžběta zde pojmenovává Krista ve smyslu christologicko-soteriologických titulů, proto se nám jeví vhodnější použít jednoslovné vyjádření, které těmto titulům více odpovídá. Volíme tedy *substantivum* „vykupitel“ i za cenu lehkého významového posunu.

²⁹² ELISABETH DE LA TRINITÉ. Ó mon Dieu, Trinité, que j'adore. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres...*, s. 199–200.

²⁹³ GV 1, s. 133.

odstraněna ostrá hranice mezi přirozeným a nadpřirozeným, avšak jedno a druhé se nesměšuje.²⁹⁴ Všechna svědectví o jejím životě se shodují právě v tomto: Alžběta byla vždy maximálně přirozená, nestrojená, srdečná, laskavá a pozorná, se smyslem pro humor a zábavu, avšak vždy nesmírně důstojná, jakoby průzračně propouštějící zář Boha, který byl v ní téměř hmatatelně přítomen. Její ctnosti se jí staly druhou přirozeností.²⁹⁵

Pro Alžbětu je neoddiskutovatelné, že ke svatosti jsou povoláni všichni:

„Bud'te svatí, neboť já jsem svatý.“²⁹⁶ Takto promlouvá Pán. Jakýkoliv by byl náš způsob života nebo jakýkoliv byl byl náš oděv, jenž nás zahaluje, každý z nás musí být Boží svatý.²⁹⁷

Alžběta tedy nepochybovala o pro nás již důvěrně známé všeobecnosti povolání ke svatosti. Důvodem je Boží svatost, která se chce sdílet každému člověku a celému světu. Bůh se chce dávat podle své míry.

Ke svatosti jsme povoláni již od stvoření, jedná se o bytostné určení každého člověka:

„Bůh si nás v něm vyvolil před stvořením světa, abychom byli v jeho přítomnosti neposkvrnění a svatí v lásce.“²⁹⁸ Nejsvětější Trojice nás stvořila ke svému obrazu podle věčného vzoru nás samotných, který vlastnila ve svém lůně dříve, než byl stvořen svět, na tomto počátku bez počátku, jak říká Bossuet po svatém Janu: *In principio erat verbum*, na počátku bylo Slovo; můžeme dodat: na počátku bylo [i] to, co není, neboť Bůh ve své věčné samotě nás už nosil ve své mysli.²⁹⁹ Otec kontemplanuje sebe sama v propasti své plodnosti a takto, skrze tentýž akt poznávání sebe, plodí jinou osobu, Syna, svoje věčné Slovo. Vzor všech stvoření, které ještě nevyšly z nicoty, spočíval věčně v Něm a Bůh je viděl a kontemploval v jejich vzoru, ale v sobě samém. Tento věčný život, který naše vzory vlastní³⁰⁰ bez nás v Bohu, je příčinou našeho stvoření. Naše stvořená bytnost touží po opětovném spojení se svým principem. Slovo, Záře Otcova, je věčným vzorem, podle něhož jsou uhnětení tvorové v den jejich stvoření. Hleďme, proč Bůh chce, abychom osvobození od nás samotných vztáhli své ruce k našemu vzoru, a bychom se jej zmocnili, vystupující nad všechny věci k našemu modelu. Tato kontemplace otvírá duši nečekané obzory, jistým způsobem již vlastní korunu, o kterou usiluje. Nesmírné bohatství, které má Bůh z přirozenosti, můžeme my mít silou lásky, skrze jeho přebývání v nás a naše přebývání v Něm. To silou této nezměrné lásky jsme přitahováni do hloubky vnitřní

²⁹⁴ Srov. SICARI, A. M. *Cit. d.*, s. 266–268.

²⁹⁵ Srov. *Récits biographiques*. Parafrazováno z: CONRAD DE MEESTER, *Élizabeth de la Trinité. Biographie...*, s. 715.

²⁹⁶ 1Pt 1,16, který cituje Lv 11,44.45.

²⁹⁷ CF 24, s. 114.

²⁹⁸ Citace Ef 1,4.

²⁹⁹ Alžběta chce říci, že počátek v jistém smyslu počátkem není, protože už jsme byli v Boží mysli.

³⁰⁰ V češtině není jasné, kdo koho vlastní, proto upřesňujeme: vlastníkem jsou vzory, vlastněný je věčný život.

svatyně, kde do nás Bůh vtiskuje jistý obraz své vznešenosti. Je to tedy díky lásce a skrze lásku, jak to říká Apoštol, že můžeme být neposkvrnění a svatí v přítomnosti Boží, a že můžeme zpívat: „Budu bez poskvrny a vyvaruji se nepravosti, která je ve mně.“³⁰¹

Od věčnosti jsme předurčeni k tomu, abychom se stali svatými, podobnými Bohu. Sama lidská přirozenost tíhne ze své podstaty k Bohu, neboť má v něm svůj původ, svůj vzor. Tématika vzoru a podobnosti je pro Alžbětino pojetí svatosti klíčová. Z uvedeného je také patrné, že ona podobnost, která dává člověku účast na božství, je záležitostí „nesmírné lásky“, kterou je Bůh sám a na které nám dává podíl. Svatost a láska se zase úzce pojí s „jeho přítomností“, v níž máme „být svatí“. Svatost má dále co dělat s kontemplací, do jisté míry jí už je, neboť „jistým způsobem již vlastní korunu, o kterou usiluje.“ Svatost tedy předpokládá alespoň nějakou formu vnitřní modlitby – bez modlitby není svatosti.

Zásadně je pro Alžbětu jasné, že jediný svatý je Bůh:

Náš Pán, za dnů svého smrtelného života, řekl: „Protože miluji svého Otce, dělám vždycky, co se jemu líbí,“³⁰² „také“, dodává, „nikdy mě nenechává samotného, je stále se mnou.“³⁰³ Tak i my, Germaine, vypravujeme mu naši lásku tím, že budeme vždycky dělat, co se jemu líbí, a on nás nenechá samotné, nýbrž bude zůstat ve středu naší duše, aby byl on sám naší věrností: sami ze sebe jsme nic a hříšní, ale on, on je jediný Svatý, a on přebývá v nás, aby nás spasil, očistil a přetvořil v Něho. Vzpomeňte si té krásné výzvy Apoštola: „Kdo mě odloučí od lásky Kristovy?“³⁰⁴ Ach! Protože zkoumal Mistrovo srdce, věděl, jaké poklady milosrdenství jsou zde ukryté a ve vzmachu důvěry napsal: „Budu se honosit svými slabostmi, neboť když jsem slabý, síla Ježíše Krista ve mně přebývá.“³⁰⁵ Vždycky milujte modlitbu, drahá Germaine³⁰⁶, a když říkám modlitbu, neznamená to nutit se každý den hlasitě recitovat množství modliteb, ale je to ono povznesení duše k Bohu skrze všechno, co nás uvádí do jistého druhu ustavičného společenství³⁰⁷ se svatou Trojicí, úplně jednoduše tím, že děláme všechno pod jeho pohledem.³⁰⁸

Svatý Bůh je v nás i naší svatostí, je však třeba napodobovat Krista v jeho lásce k Otci, která se projevuje konáním jeho vůle. Boží přítomnost v našem nitru nás proměňuje v něho, perichoreticky nás posvěcuje, a tak se i my stáváme svatými, aniž by to vyloučilo persistující slabost a hříšnost lidské přirozenosti.

³⁰¹ CF 22–23 s. 113–114. Poslední citovanou větu srov. Ž 18,24.

³⁰² Srov. J 8,29.

³⁰³ Srov. J 8,29.

³⁰⁴ Ř 8,35.

³⁰⁵ Srov. 2 K 12,9 a 10.

³⁰⁶ Alžběta používá zdrobnělinu.

³⁰⁷ *Communion*.

³⁰⁸ L 252, s. 637–638.

V čem však svatost spočívá? Je to v životě „uvnitř“:

Hle, míra svatosti dětí Božích: „být svatý jako Bůh, být svatý svatostí Boží“;³⁰⁹ a to žijíce ve spojení s Ním na dně propasti bez dna, žijíce „uvnitř“. Zdá se, že duše vlastní jistou podobnost s Bohem, který třebaže má rozkoš ve všech věcech, nenachází jí však nikdy tolik, jako v sobě samém, protože on v sobě vlastní znamenitější dobro, před kterým mizí všechna ostatní dobra. Také všechny další radosti, které duši potkávají, jsou spíše upozorněním, které ji zve, aby si vychutnávala především to dobro, jež už vlastní a s nímž se nemůže nic srovnávat. „Otče náš, který jsi na nebesích“...³¹⁰ V tomto malém nebi, které si on tvoří ve středu naší duše, ho především máme hledat, a tam máme přebývat.³¹¹

Protože je pro Alžbětu svatost podobností, a to ne pouze podobností s Kristem, jak jsme viděli, ale i s Bohem-Trojicí, s jeho božstvím, považuje za konstitutivní a nezastupitelný prvek svatosti „žití uvnitř“. „Uvnitř“ totiž má člověk všechno své bohatství, stejně jako Trojjediný samotný, „uvnitř“ nachází svoje všechno, svého Trojjediného. Proto je svatost kontemplativním životem „uvnitř“.

Pokusme se uchopit povahu svatosti ještě jinak:

Kdo je tedy nejsvětější? Je to ten, kdo nejvíc miluje, kdo nejvíc upírá svůj zrak k Bohu a kdo nejvíc uspokojí potřeby jeho pohledu. Jak uspokojit potřeby Božího pohledu, když ne tím, že budeme jednoduše a zamilovaně obrácení k němu, aby mohl odrážet svůj vlastní obraz tak, jako se slunce odráží skrze čistý křišťál.³¹²

Svatost tedy spočívá ve sdílení Božího života, v lásce. Tuto lásku však získáváme a projevujeme kontemplativním obrácením celé bytosti k Bohu. Je to samotný Bůh, který po tomto našem obrácení touží, má tuto „potřebu“. Jedině skrze ono celobytné nasměřování se k Bohu-Lásce můžeme dát skrze nás prosvítat Boží záři, jako skrze „čistý křišťál“. Předpokládá to však jednoduchost, sjednocenost celé bytosti:

Jednoduchost staví člověka do Boží přítomnosti, dává mu světlo a odvahu [...], je to zase ona, která nás za prostředníky přenesle do hlubiny, kde přebývá Bůh a dá nám odpočinek propasti. Jednoduchost nám dá dědictví, které pro nás připravila věčnost. Celý život duchů, všechny jejich ctnosti, spolu s božskou podobností, spočívají v jednoduchosti a jejich svrchovaný pokoj se odehrává na výšinách také v jednoduchosti. [...] Jednoduchá duše [...] vstupuje do sebe samé a ve své vlastní propasti kontemplanuje svatyni, kde je dotknutá dotykem Nejsvětější Trojice.³¹³

³⁰⁹ Srov. 1 Jan 3,3. Uvozovky v textu použila Alžběta, i když nejde o citaci.

³¹⁰ Mt 6,9.

³¹¹ CF 32, s. 119–120.

³¹² CF 24, s. 114.

³¹³ CF 21, s. 112.

Jednoduchost je pro Alžbětu ve své podstatě jedinou ctností. Všechny ostatní jsou prosvítáním Boží svatosti skrze „kříšťál“, kterým je jednoduchý člověk. Ctnosti jsou účastí lidské přirozenosti na Boží svatosti, je to vzájemné prolnutí se našeho lidství a božství Třech. Avšak bránou k těmto skutečnostem je ctnost základní a v tomto smyslu jediná – jednoduchost, která je čistotou. Proto je čistota Alžbětinou nejoblíbenější ctností.

To vše však neznamená, že by se svatost redukovala pouze na modlitbu. Pro Alžbětu je jasné, že se to musí nutně odrážet v životě, že ona láska se musí projevat v obětech pro ty, které milujeme:

Milovat, je to tak prosté, znamená vydat se jakémukoli [projevu] jeho [myslí se Kristovy] vůle, jako se On vydává vůli Otcově; znamená to setrvávat v něm, neboť srdce, které miluje, nepřebývá již v sobě, ale v tom, kterého učinilo předmětem své lásky; znamená to trpět pro něj, přijímat s radostí každé obětování se, každou oběť, která nám umožní potěšit jeho srdce.³¹⁴

Láska tedy je na prvním místě setrváním v druhém, v první řadě v Bohu-Trojici. Pak je ale láska také napodobováním lásky Syna k Otci, který bezpodmínečně plní ve všem jeho vůli. Takto se musí naše láska projevat v konkrétním životě.³¹⁵

Trojčinná láska opět působí jako sjednocující faktor, jakoby mizí hranice mezi láskou lidskou a božskou, láskou k Bohu a k lidem:

Někdy si lidé představují, že v klášteře už neznáme lásku, ale je to úplně naopak, co se mě týče, ještě nikdy jsem neprožívala tolik lásky. Zdá se mi, že se moje srdce rozšířilo a moje drahá Cécile v něm zaujímá hodně velké místo...³¹⁶

Boží láska jednoduše „rozšiřuje srdce“, takže Bůh-Láska do sebe perichoreticky pojme každou další lásku. Boží láska lidskou lásku neničí, ani neoslazuje, ale naopak ji do sebe pojímá, povyšuje a přivádí ji ke své plnosti. Takový člověk již příliš nerozlišuje mezi dvěma láskami, je pro něj pouze jedna Láska, ve které nachází všechny lásky ostatní. Tato skutečnost vysvětluje ze všech vztahů, které Alžběta po celý život udržovala. Každý její dopis dává cítit neobyčejně vroucí lidskou laskavost, náklonnost, pochopení a blízkost, tedy lásku zcela lidskou. Zároveň však z každého jejího slova vyzařuje láska božská.

³¹⁴ L 288, s. 707.

³¹⁵ Srov. L 291, s. 711.

³¹⁶ L 290, s. 710.

Jak jsme již řekli, láska se musí projevovat v každodenní oběti své vlastní vůle vůli Boha-Lásky. Je třeba každodenně umírat:

Quotidie morior. „Každý den umírám,³¹⁷ umenšuji se, každý den se více zříkám sebe, aby ve mně Kristus rostl a byl vyvýšen. Spočívám maličká na dně mé bídy, vidím svoji nicotu, moji ubohost, moji bezmoc, uvědomuji si, že jsem neschopná pokroku, vytrvalosti, vidím množství svých nedbalostí, svých chyb, poznávám sebe sama ve své bídě, padám na tvář ve své ubohosti, a když poznávám svou tíseň, předkládám ji svému Mistru. *Quotidie morior*, vkládám radost svojí duše (ve vůli, nikoli v citech) do všeho, co mě může obětovat, zničit, umenšit, protože chci udělat místo svému Mistru. Už to nejsem já, kdo žije, je to On, jenž žije ve mně: nechci již žít svým vlastním životem, ale být proměněná v Ježíše Krista, aby můj život byl víc božským, než lidským, a aby Otec, který se nade mnou sklání, mohl rozpoznat obraz milovaného Syna, ve kterém má všechno své zalíbení.³¹⁸

Aby člověk získal onu průzračnost krystalu, aby se mohl stát podobným Bohu, musí se zcela zřítí sebe sama, své vůle, každodenně umírat. Člověk se musí nechat ztotožnit s Kristem do té míry, že se stane jím. Alžběta používá velmi silné výrazy, když mluví o takovém dokonalém sjednocení, je důsledně pavlovská:

Ach, což si myslíš, že když je [srdce] v Kristově područí, že se nemůže vydat až do konce? Je tak krásný, můj Ženich, mami, vášnivě jej miluji a tím, že jej miluji, proměňuji se v něho. A potom, je to tak dobré, on je stále se mnou, on mě stráví v jedno s ním, tolik se milujeme! Ach, nebýt toho, byla bych zůstala s tebou! Objímám tě drahá maminko, je to pro mě obět' stejně jako pro tebe, ale jsem božsky šťastná.³¹⁹

Ano, Alžběta v onom „vydání se“ nezná mez. Chce se skrze lásku ke Kristu „proměnit v něho“. Ona je strávena jím, stává se jeho součástí, přitom však nepřestává být sama sebou, její lidství se neztrácí, ale je neskonale povýšeno, dochází své plnosti. O její lidskosti není pochyb, všechna svědectví se v tomto bodě naprosto schodují. Člověk v tomto bytí „jedním s ním“ nachází svoji podobnost s Kristem, svoji svatost. „Otec v něm poznává obraz milovaného Syna.“³²⁰

Hřích a naše bída, jak již jsem viděli, není v tomto procesu připodobnění překážkou, ale naopak stává se „pramenem naší pokory“,³²¹ jak jsem ukázali na jedné z citací v předešlé podkapitole. I zde nacházíme vzájemnou koexistenci hříšného člověka a božského života, přebývání samotného Boha-Trojice, v jedné

³¹⁷ I K 15,31.

³¹⁸ CF 12, s. 104–105.

³¹⁹ L 130, s. 418.

³²⁰ CF 12, s. 105.

³²¹ CF 35, s. 122.

lidské bytosti. Hřích je veliké zlo, ale pokud usilujeme žít v lůně Tří, není ničím vážným, naopak nám umožní sestupovat po „svahu“ pokory, která je zároveň svahem „Boží propasti“. Pokud tedy člověk není ještě zcela přetvořen v Krista, je zcela normální, že v něm nalézáme nezanedbatelné znaky hříšnosti. To však nemusí být na překážku přítomnosti Boží v témže člověku a v růstu jeho díla v něm.

3.5 Život v lůně Tří a utrpení

Otázka utrpení bezesporu patří k těm nejobtížněji uchopitelným tématům. Rozdílné osobnosti křesťanských světců přistupovaly k utrpení velmi rozdílným způsobem, avšak u všech je nějakým způsobem toto tajemství přítomné.

Alžběta ve svých dvaceti dvou letech hodnotí svůj život takto:

Cítím se jako obklíčena³²² mystériem lásky Kristovy a když se dívám zpět, vidím jakoby božské pronásledování mé duše. Ó! Jaká láska, jsem jako rozdrčená tou tíží. A tak mlčím a klaním se.³²³

Alžběta nám tak dává tušit souvislost mezi nesouměřitelností Boží podstaty, Boží lásky s lidskou přirozeností a utrpením, tíží, jakoby násilím, které působí.

Opět se v prvním kroku pokusíme poukázat na přítomnost utrpení v Alžbětině životě. Poté se pokusíme formulovat základní postoje naší světice k této otázce.

3.5.1 Tajemství utrpení v životě Alžběty od Trojice

Utrpení a jistý „stín smrti“ je přítomný již na samém počátku Alžbětiny životní pouti. Její porod byl nesmírně těžký a bolestný a dle lidských měřítek se Alžběta neměla narodit živá, a pokud ano, tak neměla mít mnoho šancí na přežití. Již zde se však projevila Alžbětina silná a bojovná přirozenost, která jí ve spolupráci s vydatnou Boží milostí pomohla přežít.

Dalším Alžbětiným setkáním s utrpením byl i „stín smrti“, který na její život padl v souvislosti se ztrátami milovaných blízkých. Ranou přímo do jejího dětského srdce byla smrt tatínka v jejím dětském náručí. Alžbětě bylo pouhých sedm let, když

³²² *Je me sens envelopée dans le mystère de la charité du Christ.* Sloveso *envelopper* znamená „obalit“, ale i „obklíčit“, „obklopit“. Zde by bylo vhodné i sloveso „obklopená“, ale z kontextu se jeví vhodnější použít sloveso s nádechem jistého násilí, tedy „obklíčit“.

³²³ L 151, s. 450.

poznala skrze tyto bolestné utrpení bolestnou stránku pozemského života. Poznává zemi, jako místo „vyhnanství a trápení“.³²⁴

Alžběta se později také trápí, když poznává svou „strašnou povahu“,³²⁵ která má dopad na její okolí. Je si vědoma, že svým chováním a výbuchy vzteku působí svému okolí trápení, ale ona je chce milovat.³²⁶ Vyhláší pak boj sklonům své přirozenosti, aby ušetřila ty, kteří jsou kolem ní.

Alžběta záhy poznala i vnitřní utrpení v podobě skrupulí. Trpí jimi již v období po prvním svatém přijímání, má příliš úzkostlivou starost o to, zda miluje Ježíše tak, jak si to on žádá. Má strach z osobního soudu. Lékem jí je postoj víry, v němž se v důvěře zcela odevzdává takovému Bohu, jak ho touž vírou poznává v eucharistii, Bohu-Lásce.

Pro naše vnímání je poněkud zarážející, že Alžběta přibližně od svých dvanácti let prosí Boha, aby mohla zemřít mladá. Protože Ježíš jí miloval až k smrti, chce i ona odpovědět láskou stejně silnou. Chce hledět na toho, kterého takto miluje a proto je třeba, aby co nejdříve prošla branou smrti.³²⁷ Záhy se u Alžběty, tolik mladé, objevuje i tajemná touha po utrpení. Ve čtrnácti letech ve své básni píše:

Ježíši, na tebe má duše žárlí
a tvou nevěstou brzy stát se touží.
S tebou chci trpět
tobě umírat.³²⁸

Vidíme opět onu přímočarost Alžbětiny logiky lásky. Ona žárlí na velikou lásku Krista, chce mu být „nevěstu“, tou která se spojí se vším, čím je a co dělá její „ženich“ – Kristus.

V osmnácti letech si zapisuje:

... přinesu mu několik obětí, abych mu dokázala, jak moc jej miluji, jak moc toužím trpět, odčínovat viny spolu s ním. O Ježíši, moje lásko, můj živote, můj milovaný ženichu, tvůj kříž, prosím tě, dej mi svůj kříž, chci jej sdílet s tebou. Ty jsi za mě už trpěl dost, chci tě nyní utěšovat, nakládám si hříchy světa, [...] jsem tvoje obět'.³²⁹

³²⁴ Srov. P 37, s. 945–946. Srov. též CONRAD DE MEESTER, *Élizabeth de la Trinité. Biographie...*, s. 54.

³²⁵ Srov. J 81, s. 850.

³²⁶ Srov. CONRAD DE MEESTER, *Élizabeth de la Trinité. Biographie...*, s. 61.

³²⁷ Srov. *tamtéž*, s. 99–101.

³²⁸ P 4, s. 929.

³²⁹ J 7, s. 813–814.

Alžběta chce trpět, aby sdílela kříž milovaného Mistra, chce mít účast na jeho utrpení, kterým vykupuje hříchy světa. Chce Ježíše „utěšovat“, protože on ve svém lidství „už trpěl dost“, je tedy řada na ní, neboť ona je „nevěstou“, on jejím „ženichem“, jako takoví se mají stát jedním tělem, mít stejný úděl. Proto se jemu vydává jako „obět“.

V devatenácti letech si zapisuje:

...celopalná obět.³³⁰ Ó, učiň mě mučedníkem tvé lásky, ať mi toto mučednictví přivodí smrt. Odejmi mi svobodu dělat, co se ti nelíbí, ať ti nikdy nezpůsobím ani nejlehčí urážku. Znič, vyrví z mého srdce všechno, co se ti nelíbí. Chci vždycky plnit tvou vůli, stále odpovídat na tvou milost. Ó Mistře, [to] pro tebe chci být svatou, buď mojí svatostí, protože znám svoji slabost. Ó Ježíši, díky za všechny tvé milosti, které mi dáváš, zejména ti děkuji, že mě zkoušíš. Je tak dobré trpět pro tebe, [trpět] s tebou. Ať každý úder mého srdce je výkřikem vyznání, [výkřikem] lásky.³³¹

Alžběta touží být „mučednicí“ lásky, neboť se chce Bohu líbit, vždy konat jeho vůli, dokonale „odpovídat na jeho milost“, chce „být svatou“. Proto děkuje i za zkoušky, protože jí dávají možnost trpět z lásky ke Kristu a takto trpět je pro Alžbětu „dobré“, protože netrpí sama, ale spolu s Kristem.

Nesmírně mnoho pak Alžběta trpěla v období, kdy matka nesouhlasí s jejím vstupem na Karmel:

Ó Mistře dobrý, jakou zkoušku jste mi poslal, jaký meč je v mém srdci, nikdy se neutěším. Navzdory tomu, ach, děkuji vám, chválím vás, vy si touto strašnou zkouškou posloužíte k tomu, abyste mě odpoutal od věcí tady dole, a připoutal mě úplně k vám, jedině k vám, má Lásko, můj Živote, můj milovaný Ženichu, pro kterého chci trpět, nebo zemřít!...³³²

Alžběta se učí rozumět Boží paradoxní moudrosti. Učí se chápat, že Bůh si tímto utrpením poslouží k dobru jejímu i našemu, zrodí se její laické kontemplativní povolání. Před vstupem na Karmel Alžběta prožívá onu dvojí lásku, která jakoby trhá její srdce: lásku k Bohu a lásku ke svým drahým, zejména k matce a sestře.

Alžbětina touha trpět roste ruku v ruce s rostoucí touhou odpovídat na „příliš velkou lásku“ Boha, který je „Celý Lásko“. Vstupuje na Karmel, aby tam trpěla spolu s ním.

³³⁰ Slova „celopal“ a „obět“ používá svatá Terezie z Lisieux ve svém *Úkonu obětování milosrdné lásce Boží*, který Alžběta četla. (Srov. NI 4, s. 896, pozn. 2).

³³¹ NI 4, s. 895.

³³² J 46, s. 834 .

Na Karmelu je Alžběta do tajemství utrpení ponořovaná stále více. Noviciát byl pro ni dobou utrpení a zkoušky, druhým utrpením skrupulí. Okolo poloviny roku 1902 si Alžběta ve svých *Soukromých poznámkách* zapsala text, který pojmenovala *Být nevěstou Krista*, kde mimo jiné píše:

Je třeba žít svůj život nevěsty! „Nevěsta“, všechno, co toto jméno vyjadřuje, je láska dávaná a přijímaná! [Je to] důvěrnost, věrnost, absolutní oddanost!... Být nevěstou, to znamená být vydaná, jako on je vydaný; je to být obětovaná, jako on, skrze něj, pro něj... Je to Kristus, jenž se činí celý naším a my se stáváme „celí jeho“. [...] „Být nevěstou“, to je mít své oči zahleděné do jeho očí, mít mysl pronásledovanou jím, srdce mít úplně zaplavené, uchvácené, jakoby bylo mimo sebe a přešlo do něj, mít duši plnou jeho duše, plnou jeho modlitby, být bytostí zcela zajatou a darovanou... Znamená to stále na něj upírat pohled, odhalovat nepatrné znamení a nepatrnou touhu; vstoupit do všech jeho radostí, sdílet všechny jeho smutky. Znamená to být plodná, spoluvykupující, rodit duše pro milost, rozmnožovat počet adoptovaných [dětí] Otce, vykoupených Kristem, spoludědiců jeho slávy³³³

Být nevěstou Krista vyjadřuje tajemství sjednocení s Kristem, pro Alžbětu tak zásadní. Je pro ni logické, že se také ona stává „zcela darovanou bytostí“. Jednoduše musí také ona žít jak „všechny jeho radosti“, tak ale také „všechny jeho smutky“. Už nežije „nějaké“ utrpení, ale Kristovo utrpení. Nevěsta je s Kristem „spoluvykupující“, její utrpení má nový smysl a plodnost.

Alžběta vyšla z oné temné zkoušky noviciátu posílená ve víře a ve vydanosti. Toto období znamenalo opět posun k hlubšímu chápání jejího povolání:

...pochopila jsem, že moje nebe začíná už na zemi, nebe ve víře, v utrpení a obětování se pro Toho, kterého miluji... Chtěla bych ho milovat tak moc, milovat ho, jako moje serafická Matka, až k smrti.³³⁴

Alžběta stále více začíná chápat, že utrpení nestojí v protikladu k životu v „nebi“, které je v jejím nitru. Život v „nebi“ duše je záležitostí víry a uskutečňuje se v utrpení, které je obětováno „pro Toho, kterého miluje“. Alžběta si uvědomuje, že život na zemi je koincencí radosti života nebe s utrpením.

Dobře známý úkon obětování se Trojici, modlitba *Ó můj Bože, Trojice, které se klaním*, který Alžběta složila 21. listopadu 1904, rozvíjí započatou linii obětování se Třem, Bohu-Lásce:

Ó můj milovaný Kriste, z lásky ukřižovaný, chtěla bych být nevěstou vašeho srdce, chtěla bych vás zahrnout slávou, chtěla bych vás milovat... až k smrti! Ale cítím svou nemohoucnost a prosím vás, abyste mě „oděl ve vás samotného“, abyste ztotožnil

³³³ NI 13, s. 905.

³³⁴ L 169, s. 486.

mou duši se všemi hnutími vaší duše, abyste mě uchvátil, abyste se mě zmocnil, abyste mě nahradil sebou, aby můj život nebyl už ničím jiným, než vyzařováním vašeho Života. Přijďte do mě jako Adorátor, jako Vykupitel a jako Spasitel. Ó věčné Slovo, Slovo mého Boha, chci trávit svůj život tím, že vám budu naslouchat, chci se stát dokonale učenlivou, abych se od vás všechno naučila. Potom, ve všech nocích, ve všech prázdnotách, ve všech nemohoucnostech, chci na vás stále upřeně hledět a stále přebývat ve vašem velikém světle; ó má Hvězdo milovaná, oslňte a uhraňte mě, abych už nemohla vyjít z vaší záře.³³⁵

Opět vidíme, že jde Alžbětě primárně o dokonalé sjednocení s Kristem. Pak Kristus v ní dál koná svoje dílo, Alžběta se mu stává „lidstvím navíc“, ve kterém Kristus může „zpřítomňovat svoje mystérium“, jak se dál píše v pokračování právě citované modlitby. V textu *Být nevěstou Krista*, který jsme výše citovali, mluví o tom, že nevěsta má být „spoluvykupující“. V tomto úryvku je objasněno, že je to Vykupitel, kdo v ní vykupuje, a protože ona mu dává své lidství, aby se stalo „lidstvím navíc“, také ona se stává „spoluvykupující“.

Poslední úsek života, který Alžběta prožívá v klášterní nemocnici, je časem čistého, stupňujícího se utrpení, které ji doprovází až do posledního vydechnutí. Všechny její dopisy i spisy později shrnuté pod názvem *Duchovní pojednání* jsou plné reflexí tajemství utrpení. Všechny tyto texty však pokračují v již představené myšlenkové linii: sjednocení s Kristem a dokonalá podobnost jemu. V tomto období je Alžběta ponořená do tajemství utrpení až do té míry, že jej považuje za své nové obydlí. V posledním dopise své sestře Guitě ze 14. září 1906 píše:

Moje drahá dcero, jsem velice unavená, nemám sílu držet tužku, ale [také] nemám odvalu nechat maminku odejít bez toho, abych ti poslala nějaké slovo z mého srdce. Mám tě ráda víc, než kdy dříve. Tebe s tvými andílky³³⁶ přikrývám svou modlitbou a utrpením; můžeš čerpat z kalicha své Sabetky: vše, co je její, je i tvé. Četla jsem něco tak krásného, poslouchej: „Nepřebýval snad Ježíš Kristus v bolesti?“ Ó, děťátko, zdá se mi, že jsem našla svoje obydlí: je jím ta nezměrná bolest, jež byla bolestí Mistrovou; jedním slovem, je to on sám, Muž bolesti. Prosím jej, aby ti dal takovou lásku ke kříži, která činí svaté svatými.³³⁷

Tak, jako Alžběta doposud přebývala v Trojici, v nebi své duše, nyní nachází poslední pozemské obydlí. Jejím obydlím je „on sám“. Protože Mistrovým posledním „obydlím“ bylo utrpení, je toto utrpení i obydlím jeho nevěsty. Toto utrpení je „nezměrné“, stejně jako jeho božství, do kterého se Alžběta právě skrze

³³⁵ ELISABETH DE LA TRINITÉ. Ó mon Dieu, Trinité, que j'adore. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres...*, s. 199–200.

³³⁶ Mluví o dětech své sestry.

³³⁷ L 311, s. 752.

toto utrpení noří. Utrpení je pro ni bránou, kterou se definitivně noří do věčnosti, do tajemství Tří.

3.5.2 Význam utrpení ve spiritualitě Alžběty od Trojice

Krátce jsme ukázali, jak Alžběta v průběhu svého života postupně vstupovala do tajemství utrpení. Pro Alžbětu je jisté, že utrpení prostě do života patří. Svě sestře jednou píše:

Těší mě, že jste s maminkou tak šťastné a rozumím též tvé oběti, že je od vás Georges daleko. Přesto, užij si pobytu ve Švýcarsku a příjemnou blízkost naší hodné maminky. Tohle je zákon, který platí v tomto životě: oběť vedle radosti. Dobrý Bůh nám chce připomenout, že jsem ještě nedošli blaženosti; ale směřujeme tam a on sám nás chce vést do své náruče. On tam nahoře, moje sestřičko, naplní každou naši prázdnotu; zatímco to očekáváme, žijme v nebi naší duše, už to je tak krásné!³³⁸

Alžběta si rozhodně nelibuje v bolesti a utrpení. Aktuální prožívání oběti, která spolu vždy nese jisté utrpení, není na překážku prožívání radosti z dobra a příjemných věcí, které život přináší. Alžbětě je již od mládí jasné, že oběti jsou osvědčením pravosti lásky.³³⁹

Alžběta se nikdy neptá po důvodech utrpení, proč musí snášet to, či ono, ale vždy se na vše dívá očima víry v rámci vztahu ke Kristu, v kontextu sjednocení se s ním v jeho lásce:

„Protože miluji Otce, dělám stále to, co se mu líbí.“³⁴⁰ Toto řekl svatý Mistr a každá duše, která chce žít ve spojení s ním, musí také žít podle této zásady. Jeho svrchovaná božská vůle³⁴¹ musí být naším pokrmem, naším každodenním chlebem. Musí se nechat obětovat každou Otcovou vůlí³⁴², po vzoru jí uctívaného Krista. Vše, co se přihodí, každá událost, každé utrpení, stejně jako každá radost, je svátostí, kterou jí dává Bůh. Proto už nedělá rozdíly mezi těmito věcmi, překoná je, zdolá je, aby si odpočinula, nad [tím] vším, v samotném svém Mistru. Vyvyšuje jej velice vysoko na horu svého srdce, ano, výše, než svoje dary, své útěchy, výše než slasti, které přicházejí od něho.³⁴³

To, co je pro Alžbětu důležité, je sjednocení s Boží vůlí, a to jak v radosti, tak v utrpení. Všechno je pak pro ní „svátostí“, která jí dává Boha. Touto svátostí není

³³⁸ L 210, s. 560.

³³⁹ Srov. L 291, s. 711.

³⁴⁰ Kombinace J 14,31 a J 8,29.

³⁴¹ *Le bon plaisir divin*. Ve francouzštině se *le bon plaisir* používán k vyjádření královské vůle nebo svrchované vůle Boží a má v sobě nádech „libovůle“ panovníka. *Le bon plaisir divin* je známý pojem, který je užíván např. v *Duchovní písni* Jana od Kříže. (Srov. DF 10, s. 103, pozn. 4).

³⁴² Ve francouzštině je plurál: *toutes volontés*.

³⁴³ CF 10, s. 103–104.

pouze utrpení, jak by mohl tvrdit dolorismus, ale i každá radost. Pozitivum utrpení není v něm samém, ale v jeho svátostné povaze.

Krátce před smrtí Alžběta píše své matce:

Drahá maminko, našla jsem zalíbení ve své drahé Kalvárii a prosím Mistra, abych mohla postavit svůj stan vedle toho jeho. Jsem zaměstnaná utrpením a když člověk vidí všechno, co on trpí za nás ve svém srdci, ve své duši a ve svém těle, jakoby člověk měl potřebu mu toto všechno oplatit. Zdá se mi, že bych chtěla trpět všechno to, co on trpí. Nemůžu říci, že miluji utrpení v něm samotném, ale miluji je, protože ono mě činí podobnou tomu, který je můj Ženich a má Láska. Ó, pohled, toto přináší do duše pokoj tak lahodný, radost tak hlubokou, a nakonec [člověk] vkládá svoji blaženost do všeho, co je mu protivností. Maminko, pokus se vkládat svoji radost, ne citovou, ale radost vycházející z tvé vůle, do všech protivností, všech obětí a říkej Mistru: „Nejsem hodna trpět to pro vás, nezasloužím si takovou podobnost s vámi.“ Uvidíš, že můj recept je vynikající, přinese ti líbezný pokoj v hloubi srdce, přiblíží [tě] k Bohu.³⁴⁴

Vidíme, že utrpení pro ní nemá hodnotu samo v sobě. Má pro ni hodnotu jedině pro to, že ji činí podobnou Kristu. Kristus trpěl z lásky. Ona jej miluje, chce být s ním jedno, chce vždycky plnit jeho vůli a dělat, co dělá on. Chce tedy trpět spolu s Kristem, dát se mu k dispozici, aby v jejím lidství zpřítomnil i tuto stránku svého mystéria. Sjednocení s utrpením Krista je poslední fází připodobnění se Kristu na této zemi, poslední tváří „podobnosti“, jež je pro Alžbětu svatostí.

Alžběta tedy nezůstává u pouze lidského pohledu na utrpení. V posledních dnech života píše:

„Na vlastním těle doplňuji to, co chybí utrpení Ježíše Krista pro jeho tělo, kterým je církev.“³⁴⁵ Hle, co bylo štěstím Apoštola! Tato myšlenka mě pronásleduje a přiznám se ti, že mám hlubokou vnitřní radost, když si pomyslím, že Bůh si mě vybral k tomu, aby mě spojil s utrpením svého Krista, a cesta kalvarská, po které vystupuji každý den, se mi zdá být spíše cestou blaženou! Viděla jsi někdy takové obrázky, jak zobrazují smrt, která svou kosou všechno kosí? Dobrá, takže toto je můj stav, zdá se mi, že mě právě takto ničí... Pro přirozenost je to někdy bolestné a ujišťuji tě, kdybych zůstala u toho, necítila bych nic jiného, než svoji zbabělost v utrpení... Ale to je lidský pohled! Velmi rychle tedy otvírám oko své duše pro světlo víry,³⁴⁶ a tato víra mi říká, že to láska mě ničí a pomalu stravuje, a moje radost je nesmírná a [právě této] lásce se vydávám jako kořist.³⁴⁷

Alžběta odmítá dívat se na utrpení jen lidskou optikou. Ta by pouze konstatovala, že nemoc koná své dílo zkázy, a že na tom lze těžko najít něco

³⁴⁴ L 317, s. 764.

³⁴⁵ GV 7, s. 136–137. Citace Kol 1,24.

³⁴⁶ Myšlenka Kateřiny Sienské. (Srov. GV 7, s. 136–137).

³⁴⁷ GV 7, s. 136–137.

pozitivního. Alžběta však dělá úkon víry, ve kterém odmítá tento pouze lidský pohled. Ona je spojená s Kristem, spolu s ním trpí za jeho tělo, tedy za církev. Je ponořená v jeho lásce a je to právě tato láska, která ji stravuje prostřednictvím její nemoci. Takto umírání směřuje k smrti z lásky, po které Alžběta, stejně jako její serafická matka, tolik toužila.

Ještě na jednu věc bychom chtěli poukázat. Jak jsme již konstatovali, Alžběta neteoretizuje, neptá se na teologické důvody existence zla. Ale zdá se, že pro ni utrpení není jen důsledkem hříchu kohokoli, ale je ještě něčím jiným:

Cítím se jako obklíčena³⁴⁸ mystériem lásky Kristovy a když se dívám zpět, vidím jakoby božské pronásledování mé duše. Ó! Jaká láska, Jsem jako bych byla rozdrčená tou tíží. A tak mlčím a klaním se.³⁴⁹

Vidíme, že člověk, jakožto tvor, nemůže unést tíži božství, Boha, který se mu dává podle „své míry“. Je to tíže jeho lásky, která, když se člověku dává, je vnímána jako oheň, jako jisté utrpení. Všechno utrpení, jež Alžbětě život přináší, vnímá jako stravující plamen Boží lásky, které se ona ve svém lidství vydala jako „kořist“.

Alžběta píše své sestře:

Svatý Pavel říká: „To, co chci, je poznat jej, Krista, a sjednotit se s jeho utrpením a smrtí.“³⁵⁰ Tím se rozumí mystická smrt, skrze níž duše zanikne, zapomene na sebe tak dokonale, že zemře v Bohu, aby se v něj proměnila. Sestřičko, to vyžaduje utrpení, neboť je třeba zničit všechno, co jsme my, abychom vytvořili místo samotnému Bohu.³⁵¹

Této mystické smrti je potřeba k onomu přetvořujícímu sjednocení se s Kristem a s celou Trojicí, o kterém Alžběta ustavičně hovoří.

V perspektivě, kterou jsem doposud nastínili, může však utrpení přece jen do jisté míry najít hodnotu i samo v sobě:

Duše, která chce sloužit Bohu dnem i nocí ve svém chrámu, ve svatyni, o níž slyším mluvit svatého Pavla, když říká: „Boží chrám je svatý a ten chrám jste vy“,³⁵² taková duše musí být rozhodnutá skutečně sdílet utrpení se svým Místrem. Ta, která je vykoupená, má zase naopak povinnost vykupování dalších duší, a proto bude zpívat na své lyře: „Chlubím se křížem Ježíše Krista. S Kristem jsem přibitá na kříži...“³⁵³ A

³⁴⁸ *Je me sens envelopée dans le mystère de la charité du Christ.* Sloveso *envelopper* znamená „obalit“, ale i „obklíčit“, „obklopit“. Zde by bylo vhodné i sloveso „obklopená“, ale z kontextu se jeví vhodnější použít sloveso s nádechem jistého násilí, tedy „obklíčit“.

³⁴⁹ L 151, s. 450.

³⁵⁰ Fp 3,10.

³⁵¹ L 298, s. 725.

³⁵² I K 3,17.

³⁵³ Srov. Ga 6,14 a Ga 2,19.

dále: „Ve svém těle trpím to, co chybí utrpení Kristovu, za jeho tělo, kterým je církev.“³⁵⁴ „Královna se postavila po vaší pravici“.³⁵⁵ Takový je postoj této duše: kráčí cestou na Kalvárii po cestě svého ukřižovaného Krále, který je vyčerpaný a pokořený, a přece stále tak silný, tak pokojný, plný majestátu, který jde vstříc svému umučení, aby „dal zazářit slávě své milosti“,³⁵⁶ jak to silně vyjadřuje svatý Pavel. On chce svou nevěstu zapojit do svého díla vykoupení a tato bolestná cesta, po které kráčí, jí připadá jako cesta blaženosti: ne pouze protože k ní vede, ale také proto, že jí svatý Mistr dává pochopit, že musí překonat to, co je v utrpení hořké, aby v něm, stejně jako on [rozuměj Mistr], mohla najít svůj odpočinek.³⁵⁷

Alžběta na samém konci životní pouti, kterou přirovnává k „cestě kalvarské“, učí, že je třeba projít nejdříve skrze bolest utrpení, jeho hořkostí. Teprve potom je možné v něm najít „odpočinek“, může se stát „blažeností“, štěstím. Ona cesta utrpení není „cestou blaženosti“ jen proto, že by byla nutným zlem, které vede do věčného štěstí nebe. Utrpení samotné je tím místem odpočinku, místem k přebývání, Božím domem, samotným Kristem i samotnou Trojicí. Tuto paradoxní skutečnost je možno vysvětlit tajemstvím *perichoreze*. Utrpení se vzájemně prostupuje s blažeností. Utrpení v sobě nese hořkost, ale když se přijme, když se touto hořkostí projde, dovede nás to jednou k blaženosti, ale co víc, již v samotném utrpení je možné nalézt „odpočinek“. Darování se v lásce, jež je vlastním životem Trojice, je blažeností, dává pokojné spočinutí. To má na mysli náš Pán, když říká:

Pojďte ke mně všichni, kdo se namáháte a jste obtíženi břemeny, a já vám dám odpočinout. Vezměte na sebe mé jho a učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorného srdce: a naleznete odpočinutí svým duším. Vždyť mé jho netlačí a břemeno netíží.³⁵⁸

Kristus totiž nese břemena a trpí tak, že je nesen trojiční láskou a sám tuto lásku nese, proto má v sobě onen tajemný pokoj, pokoj spočinutí v lůně Otcově. Kříž i hrob je místem posledního pozemského spočinutí v náruči Otcově.

Pro Alžbětu jsou pak poslední dni utrpení také jistým zjevením tajemství Kristova srdce, tajemstvím, které zná jenom jeho matka:

Ona je tu, u paty kříže, vzpřímená, silná, statečná a můj Mistr mi právě říká: *Ecce Mater tua*.³⁵⁹ Dává mi ji za matku... A nyní, když se vrátil k Otcí, když mě dosadil na svoje místo na kříži, abych „trpěla na svém těle to, co chybí jeho utrpení, za jeho tělo,

³⁵⁴ Ko 1,24.

³⁵⁵ Ž 45,10.

³⁵⁶ Ef 1,6.

³⁵⁷ DR 13, s. 162–163.

³⁵⁸ Mat 11,28–30.

³⁵⁹ Hle, tvá matka. (J 19,27.).

kterou je církev“³⁶⁰ je Panna opět zde, aby mě učila trpět jako on, aby mi vyprávěla, aby mi dala uslyšet poslední písně jeho duše, jež nikdo jiný, než ona, jeho matka, nemohl odhalit.³⁶¹

Maria Alžbětě odhaluje „poslední písně jeho duše“ právě tehdy, když končí pozemský život, kdy se nachází na Kristově kříži zcela sama. Tak jako byly tyto „písně“ posledními melodiemi Kristova pozemského života, tak i „Chvála slávy“ se učí s Marií vydat ze své „lyry“ poslední akordy pozemského chvalo zpěvu.

³⁶⁰ Kol 1,24.

³⁶¹ DR 41, s. 185.

Závěr

Jsme svědky úporné snahy dnešního člověka maximálně realizovat možnosti své lidské existence, ba co víc, posouvat její limity, překročit sebe sama a prolomit se do transcendentního světa, který často nemá zřetelných kontur. Touhu po realizaci lidství tedy doprovází touha zakoušet tušené transcendentno a mnohdy nevyslovená forma touhy nalézt tam milující náruč Boha Otce. Ve svém hladu tento člověk hledá učitele, průvodce a vzory v jedné osobě, kteří by mu pomohli najít cestu k oné realizaci života. Blahoslavená Alžběty od Trojice, karmelitka z Dijonu, je bezesporu osobností, kterou můžeme právem kvalifikovat jako vzor, průvodce a učitele, osobností která je dána dnešnímu člověku, aby mu pomohla na cestě nalezení plnosti života a jeho uskutečnění v Trojjediném. Připomínáme, co již bylo řečeno v *Úvodu*, totiž že tato práce navazuje na bakalářskou práci, jejíž znalost předpokládáme a na níž navazujeme.

V **první kapitole** této práce, více životopisné, jsme se snažili zachytit osobnost Alžběty od Trojice se zřetelem na kořeny podstatných rysů její spirituality, nakolik jsou zachytitelné v její osobnosti a v jejím životě.

Alžběta se nám v první řadě jeví jako ta, která se nechala ve svém lidství Trojicí dokonale uskutečnit. Nejdříve jsme se tedy zahleděli na Alžbětu od Trojice, na způsob ikony, jako na „již uskutečněnou Trojicí“, na samém konci její životní cesty. Vhodným východiskem se nám jevila modlitba *Ó můj Bože, Trojice, které se klaním*. Změnou slovesného způsobu jsme z modlitby, která byla Alžbětiným úkonem obětování Trojici, modlitbou proseb a odevzdání, dostali text modlitby chvály a díky za stav, ve kterém se Alžběta na konci své pozemské pouti nachází.

Tímto prizmatem jsme pak dále pohlíželi na životní cestu naší světice, abychom si na ní všímali, jak v jejím životě Nejsvětější Trojice znovu zpřítomňuje svoje mystérium a jaké stopy při tom toto mystérium zanechalo v jejím lidství. Již příběh dramatického Alžbětina narození jí byl jakýmsi přirozeným předpokladem vědomí předpoznání, předurčení a vyvolení Božího. Jistota ovzduší lásky prvních let života jí dává základ pro celý život prožívané vědomí Boží láskyplné přítomnosti, která je jakýmsi životním prostorem Tří. Zkušenost ztráty svých milovaných, zejména odchod Alžbětina Otce v jejím náručí, je první konfrontací budoucí světice

s utrpením, jehož tajemství bude v jejím životě vždy přítomné, zároveň je prvním hmatatelným ohlasem nebe – místa, kde chce Alžběta později přebývat již v tomto životě. Čas od první svátosti smíření do prvního svatého přijímání je obdobím Alžbětina boje se svou problematickou povahou, jež jí dalo základ vědomí, že pro svatost, pro lásku je třeba denně sobě umírat. Zkušenost prvního svatého přijímání Alžbětě říká, že proměna, která v jejím životě nastala, je předně dílem milosti, plodem Boží lásky k ní, darované v eucharistii. V této události poznává Boha, o kterém bude později hovořit jako o Bohu, který je „Celý Lásky“. Její srdce, uchvácené „příliš velkou láskou“ Krista, který se jí absolutně vydává, se v odpověď také dává – nenávratně a absolutně. Hudební období jejího života dává mladé a nadějně pianistce, která se nechává pronikat hudbou, zkušenost, která se projevuje v její perichoretické spiritualitě. Bude se nechat Bohem-Trojicí prostupovat a vydá mu své lidství k dispozici, jako „lidství navíc“, ve kterém on bude moci znovu „zpřítomnit“ a uskutečnit „svoje mystérium“. Již záchvaty vzteku z období před prvními svatými přijímáními, daly Alžbětě paradoxně základ zkušenosti prostupování jejího lidství něčím nebo někým druhým. V hudebním prožívání rovněž spatřujeme základ Alžbětina touhy, stát se „chválou slávy“ a na „lyře“ své duše nechat Ducha vyluzovat „božské melodie“. Cestování, příroda, hory, moře, to vše posiluje v Alžbětě smysl pro nesmírnost Boží. Přátelství, které v období dospívání buduje, pokládá základy pěstování praktické trojiční lásky, ale i budoucí skupiny Alžbětiniých „učedníků“. Povolání karmelitky, zpočátku žité ve světě, je konkretizací života ve svém „uvnitř“ a zároveň v Trojici, jakožto ve svém domově už v tomto životě. Stále více ukrytá a mizící v hlubině Tří Alžběta táhne s sebou všechny, které miluje a doprovází je do téže hlubiny.

Ve **druhé kapitole** jsme se věnovali povaze Alžbětina duchovního doprovázení.

Alžběta nevykonávala duchovní doprovod v obvyklém slova smyslu. Těžiště svého vyučování a doprovázení sama Alžběta vidí až v době, kdy se bude nacházet definitivně v lůně Tří – na věčnosti, kdy bude „předávat duším Boží život“.³⁶²

Alžběta za svého života vytváří síť vztahů různého druhu, skrze které vykonává specifickou formu duchovního vyučování a doprovázení. Děje se to

³⁶² Summarium, z *Positio super virtutibus*, Roma 1979. Citováno z SICARI, A. M. *Cit. d.*, s. 260.

převážně formou korespondence, zejména v době, kdy již žije na Karmelu. Celé dochované Alžbětino písemné dílo vydává svědectví o její srdečné, vnímavé a laskavé lásce k těm, kteří jsou jí drazí, s nimiž udržuje a rozvíjí pouta přátelství a lásky.

Hlavním svědectvím o duchovním doprovázení jsou *Dopisy*, o obsahu předávané spirituality pak svědčí především spisy shromážděné pod názvem *Duchovní pojednání (Poslední rekolekce, Velikost našeho povolání, Nebe ve víře a Nechej se milovat)*. Jsou svědectvím i o mystické hloubce spirituality, o kterou se s těmito přáteli dělí, ale i o nestrojeném životním realismu a zralém lidství naší světice. *Soukromé poznámky, Deník 1889–1890* a *Básně* pak svědčí především o osobním prožívání a vývoji spirituality naší světice.

Ve **třetí kapitole** jsme pak předložili několik témat, která se nám jeví jako nosná pro Alžbětou předávanou spiritualitu. Každé téma jsme představili ve dvou krocích. V prvním reflektujeme dané téma ve smyslu jeho geneze v Alžbětině životě. Ve druhém kroku pak předkládáme základní charakteristiky daného tématu.

Prvním tématem je tajemství předurčení, které zjevuje věčný záměr Trojice, že v nás uskuteční svoje mystérium a přivede nás k plnosti života. Jde o primát Boží aktivity, přičemž na nás je, abychom mu „dovolili v nás dovršit dílo předurčení“.³⁶³

Dalším tématem je Alžbětina koncepce „lidství navíc“, která explicitně zaznívá zejména v modlitbě *Ó můj Bože, Trojice, které se klaním*. Perichoreticky spojení s Kristem jsme prostupováni jeho božstvím i lidstvím a stáváme se tak „lidstvím navíc“, ve kterém on může účinně zpřítomnit svoje mystérium. Jedinečnost našeho lidství se stává součástí dynamiky trojičního dávání se. Náš život se stává plně lidským a zároveň plně božským, spolu s Kristem se stáváme darem, hostií a spolupracujeme na celém jeho díle.

Dále jsme předložili téma modlitby. Modlit se znamená nechat Boha modlit se v nás. Všechny postoje modlitby jsou věčně přítomné v Trojici. Modlitba, zejména kontemplativní, je druhem účasti na Trojičním životě, způsobem „vlastnění“ Boha a Bohem. Je způsobem lásky a svatosti. Modlitba dává přetékat Božímu životu, čímž zakládá veškerý apoštolát. Je možné modlit se v činnosti a být činný v modlitbě,

³⁶³ GV 9, s. 138.

mezi světem modlitby a světem činnosti není ostrá hranice, neboť trojiční život vše sjednocuje.

Dalším předneseným tématem je otázka pojetí svatosti Alžběty od Trojice. Pro Alžbětu je zcela zřejmé, že ke svatosti jsou povoláni všichni. Svatost Alžběta téměř ztotožňuje s kontemplativním životem, neboť svatost je jakousi formou pohledu lásky opětovaného Bohu, jenž na nás hledí jako první. V takové modlitbě člověk získává podobnost s Bohem, která je svatostí. V této formě modlitby umíráme sobě a ztotožňujeme se s Kristem do té míry, že se stáváme „jím“, v ovzduší Ducha svatého v nás Otec poznává svého Syna. Bůh, který nás takto perichoreticky prostupuje, je naší svatostí a to i za stálé persistence naší křehkosti. Nepřekonatelnou překážkou v tomto procesu není ani náš hřích, protože Bůh-Láska z něj může vytěžit dobro, hřích se může stát zdrojem naší pokory.

Posledním předloženým tématem byla problematika utrpení v kontextu Alžbětiny spirituality. Naše světice nemiluje utrpení pro něj samotné, ale miluje je proto, že je skrze ně dokonale ztotožňována s Kristem. Na konci života, kdy prožívá velká muka své nemoci, však přesto konstatuje, že v utrpení je přece jen možné najít jistou blaženost, a to nejen proto, že se do věčné blaženosti skrze utrpení jde. Alžběta dosvědčuje, že je možné, po té, co se překoná hořkost utrpení, najít v něm podivuhodný pokoj a blaženost. Jde o blaženost lásky, která se dokonale vydává až po nejzazší mez, lásky Kristovy, v Alžbětině životě až do krajnosti dokonale uskutečněné. Je to blaženost lásky, která je vydaností vzájemnému totálnímu dávání se jednotlivých osob Trojice. Utrpení má být posledním akordem „chvály slávy“ na této zemi.

V bakalářské práci, na kterou jsme touto prací navazovali, jsme dospěli k závěru, že srdcem trojiční spirituality Alžběty od Trojice, byť explicitně světicí nevysloveným, je perichoreze.³⁶⁴ Pohled na Alžbětu v nás vzbuzuje dojem jakéhosi vtahování do Božího světa. Dech Ducha k nám z této ikony, kterou Alžběta je, vane jakoby odjinud, ale současně jsme zasaženi nesmírnou lidskostí a srdečností. Alžběta kráčí „nad věcmi“, na „výšinách“, kde se věci tohoto světa zdají být „malicherné“, ale zároveň je vždy „celá přítomná“ nejen pro Boha, ale i pro ty, kteří jsou kolem ní. Je „chválou slávy“, je blažená a šťastná, ale zároveň v ubohostech a temnotách. Cítí

³⁶⁴ Srov. TICHÝ, L. *Cit. d.*, s. 88.

se často prázdná a opuštěná, ale v tom všem prožívá přítomnost Boží. Alžběta je prostě nefalšovaně a plně lidská a zároveň zcela Boží. Lidství a božství se v její osobě vzájemně prostupují. Čím je Alžbětin život „více božský, než lidský“, ³⁶⁵ tím je paradoxně plněji lidským.

Jsmo si vědomi, že již zodpovězené otázky nemohly v žádném případě vyčerpat bohatství spirituality naší světice. Vystává nám několik nových otázek, či spíše úkolů: Propracovat samostatně jednotlivá klíčová témata spirituality Alžběty od Trojice, která byla pouze načrtnuta. Prokázat hluboké sepětí Alžbětiny žité praxe a předávané spirituality s církevní doktrínou. Přeložit do naší mateřštiny psané dílo, které po sobě naše světice zanechala.

Když jsem s touto prací začínal, bylo mojí ambicí představit Alžbětu na způsob ikony a její spiritualitu pak jako z této ikony vydechované vanutí Ducha. Z tohoto centrálně uloženého ikonického vyobrazení měla vybíhat jednotlivá témata co nejkomplexněji podaná – život se měl prolínat s obsahem Alžbětiny spirituality. Na konci práce musím konstatovat, že jsem z tohoto modelu musel velmi slevit, neboť se ukázalo, že taková ambice je zcela nad rámec mých schopností, znalostí a zkušeností. Nakonec jsem proto musel volit model schůdnější, více kopírující linii: život, dílo, sdělení. Přes tuto nedokonalost se snad alespoň částečně podařilo představit Alžbětinu spiritualitu adekvátněji, či k tomu udělat alespoň první krůček. Podařilo se snad alespoň přístupem, jazykem a poskytnutím dostatečně rozlehlých ilustrujících citací dát lépe zaznít Alžbětině osobnosti.

Tvorba této diplomové práce byla pro mě velmi náročná. Potýkal jsem se s těžkostmi syntetické práce, o kterou jsem se pokoušel, s časově náročným překladatelským úsilím, s dohledáváním a harmonizací citací atd. Na druhou stranu to byl čas, ve kterém jsem byl obdarován setkáním s úchvatnou ženou, která i mě vedla do hlubin Úchvatného, Trojjediného. Sluší se říci: Sláva Otci i Synu i Duchu svatému!

Velmi bych si přál, aby tato práce čtenáři posloužila k tomu, aby se mohl setkat s Alžbětou od Trojice v její hloubce, aby mohl být skrze toto setkání veden více, skrze život usebrání ve svém nitru, do stále větších hlubin Trojice. Na této cestě by pak čtenáři mohla tato práce skromně pomoci poznat jeden z možných

³⁶⁵ Srov. CF 5, s. 101.

způsobů četby událostí života naší světice, dále se dozvědět ve kterých písemnostech naší světice může hledat inspiraci pro svoji duchovní cestu, a konečně skrze jednotlivá témata najít pomoc, která sám zkoumat Alžbětino duchovní dědictví. Kéž může čtenář v Alžbětě od Trojice zahlédnout kontemplativní duši, která v sobě sjednocuje duchovní koncepce křesťanského Západu a Východu. Kéž může skrze tyto stránky přijmout následující sdělení: Je možné v tomto světě být plně Božím i plně lidským, dokonale odpoután od časných věcí a zároveň se plně radovat z pozemských dober. Je možné prožívat Boží přítomnost, žít své nebe, být zcela ztracen ve Třech, radovat se, a to i uprostřed utrpení a temnot. Je možné říci, že On je já a já jsem On, že On je mým nejhlubším středem, aniž bychom stírali rozdíl mezi Bohem a člověkem. Je možné s Pánem splynout v jedno, nechat sebe nahradit Jím a zároveň zůstat dvěma odlišnými osobami, neztratit svou vlastní jedinečnost. Alžbětina svatost je více než výsledkem cvičení se v ctnostech spíše výsledkem vzájemného prostupování Alžběty a Tří – jednoduše se nechala „prostoupit vší plností Boží,³⁶⁶ současně se však plně nasazuje v růstu ve svatosti, takže je tato svatost skutečně „její“. Přál bych si, aby na těchto stránkách mohl čtenář zahlédnout model přitažlivého a celistvého života, který Alžběta ve své spiritualitě nabízí a který není ničím jiným, než svatostí.

³⁶⁶ Ef 1,19.

Bibliografie

Prameny

ALŽBĚTA OD NAJSVĀTEJŠEJ TROJICE. *Nebo vo viere: Duchovné spisy*, 1. vyd. Místo, nakladatelství, rok vydání neuvedeno. 143s. ISBN neuvedeno.

CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres complètes*. Paris: Les Édition du Cerf, 1991. 1112s. ISBN 2-204-04398-2.

ELISABETH DE LA TRINITÉ. Dernière retraite. In Conrad de Meester (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres complètes*. Paris: Les Édition du Cerf, 1991. S. 142–188. ISBN 2-204-04398-2.

ELISABETH DE LA TRINITÉ. Journal 1899–1900. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres complètes*. Paris: Les Édition du Cerf, 1991. S. 811–889. ISBN 2-204-04398-2.

ELISABETH DE LA TRINITÉ. La grandeur de notre vocation. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres complètes*. Paris: Les Édition du Cerf, 1991. S. 129–139. ISBN 2-204-04398-2.

ELISABETH DE LA TRINITÉ. Laisse-toi aimer. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres complètes*. Paris: Les Édition du Cerf, 1991. S. 189–198. ISBN 2-204-04398-2.

ELISABETH DE LA TRINITÉ. Le Ciel dans la foi. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres complètes*. Paris: Les Édition du Cerf, 1991. S. 89–127. ISBN 2-204-04398-2.

ELISABETH DE LA TRINITÉ. Lettres de jeunesse. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres complètes*. Paris: Les Édition du Cerf, 1991. S. 221–339. ISBN 2-204-04398-2.

ELISABETH DE LA TRINITÉ. Lettres du Carmel. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres complètes*. Paris: Les Édition du Cerf, 1991. S. 341–798. ISBN 2-204-04398-2.

ELISABETH DE LA TRINITÉ. Notes intimes. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres complètes*. Paris: Les Édition du Cerf, 1991. S. 893–916. ISBN 2-204-04398-2.

ELISABETH DE LA TRINITÉ. O mon Dieu, Trinité que j'adore. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres complètes*. Paris: Les Édition du Cerf, 1991. S. 199–200. ISBN 2-204-04398-2.

ELISABETH DE LA TRINITÉ. Poésies. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres complètes*. Paris: Les Édition du Cerf, 1991. S. 927–1066. ISBN 2-204-04398-2.

Literatura

Carmel: Revue trimestrielle de spiritualité chrétienne, 2006. 143s. ISSN 0528-1539.

CONRAD DE MEESTER, *Élisabeth de la Trinité. Biographie*. 1. vyd. Paris: Presses de la Renaissance, 2006. 742s. ISBN 2-7509-0082-4.

CONRAD DE MEESTER. Introduction générale. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres complètes*. Paris: Les Édition du Cerf, 1991. S. 20–85. ISBN 2-204-04398-2.

CONRAD DE MEESTER OCD. *Tvá blízkost je mé štěstí*. 1. vydání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995. 72s. ISBN 80-85527-79-0.

DECOURTRAY, ALBERT. Préface. In CONRAD DE MEESTER (ed.). *Élisabeth de la Trinité. Oeuvres complètes*. Paris: Les Édition du Cerf, 1991. S. I–XII. ISBN 2-204-04398-2.

FERLAY, PHILIPPE. *Modlitba Blahoslavené Alžběty od Nejsvětější Trojice*. 1. vydání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994. 54s. ISBN 80-85 527-37-5.

GILLOT-SCHAPPLER, CLAUDE. La musique intérieure d'Élisabeth de la Trinité. *Carmel: Revue trimestrielle de spiritualité chrétienne*, 2006, č. 122. S. 7–25. ISSN 0528-1539.

GIOVANNA DELLA CROCE. *Alžběta od Nejsvětější Trojice*. 1. Vydání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. 129s. ISBN 80-7192-493-8.

GRAUBNEROVÁ, ALŽBĚTA. *Lettres d'Elisabeth Catez à sa soer (traduction et analyse stylistique)*. (Magisterská diplomová práce). Brno: Masarykova univerzita, 2007. 104s. ISBN neuvedeno.

REMY, JEAN. *Ce que croyait Elisabeth de la Trinité*. Mame: 1984. 219s. ISBN 2-7289-0207-0.

SICARI, ANTONIO MARIA. *Alžběta od Trojice*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011. 270s. ISBN 978-80-7195-554-1.

TICHÝ, LUBOMÍR. *Trinitární spiritualita Alžběty od Trojice ve spisu Nebe ve víře*. (Bakalářská práce). Olomouc: Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého, 2012. 93s. ISBN neuvedeno.

Internetové zdroje

Svědectví z beatifikačního procesu Boží služebnice Alžběty od Trojice OCD. [internet] Datum publikování a revize neznámý [10. 2. 2014]. <<http://www.karmelitky.cz/texty/>>.

Všechny překlady knih ve francouzském jazyce jsou vlastní.

Seznam použitých zkratek

Všechny zkratky biblických knih jsou převzaty z ekumenického překladu.

CF – *Le Ciel dans la foi* – *Nebe ve víře*

ČEP – Český ekumenický překlad

DR – *Dernière retraite* – *Poslední rekolekce*

GV – *La grandeur de notre vocation* – *Velikost našeho povolání*

J – *Journal 1889–1890* – *Deník*

L – *Lettres* – *Dopisy*

LA – *Laisse-toi aimer* – *Nechej se milovat*

NI – *Notes intimes* – *Soukromé poznámky*

P – *Poésies* – *Básně*